SOSYALİST MEZOPOTAMYA

Aylık Teorik/Politik Dergi Sayı: 4 Mayıs: 2004 2.000.000 TL

DOSYA: FEDERASYON

- Cujus regio ejus natio!
- Doğumun doğallığı ve canavar ruhlu bir ebe
- Irak'taki gelişmeler ışığında federasyon
- Federasyon, UKTH ve Kürtler
- Tekçi zihniyetin bir yasak sayfası
- (Irak) Kürdistan; yaşam, izlenimler...
- Irak'ta Kürtler ve direnişin anatomisi
- Bizav, komele û partîyên Kurd

SOSYALİST MEZOPOTAMYA

AYLIK TEORİK - POLİTİK DERGİ

Gün Yayıncılık Tic. Ltd. Şti Adına
Sahibi ve Sorumlu Yazıişleri Müdürü
Murat Yılmaz

Yönetim Yeri ve Yazışma Adresi
İnönü Mah. Babil Sok.
No:27/3 80230
Harbiye / İstanbul

Telefon/Faks
(0212) 219 69 06

e-mail
sosyalistmezopotamya@mynet.com

Banka Hesap No:
İş Bankası Taksim Şb.
1052 767790
Döviz (Euro) Hesabı
1052 3335933

Baskı
Özdemir Matbaacılık

Gaziantep İrtibat Bürosu
Yasin Yetişgen

Tel/Faks
0 342 220 59 94

Atatürk Bul. Bina No: 49
N. Akınal Apt. B Blok
Kat: 6 D: 6
Şahinbey / Gaziantep

İÇİNDEKİLER

DOSYA: FEDERASYON

Cujus regio ejus natio!
Munzur Gülabuşağı 1

Doğumun doğallığı ve canavar ruhlu bir ebe
Aziz Mahmut Ak 5

Irak'taki gelişmeler ışığında federasyon
Bayram Bozyel 10

Federasyon, UKTH ve Kürtler
S. Çiftyürek 18

Tekçi zihniyetin bir yasak sayfası
Ercan Kanar 25

(Irak) Kürdistan; yaşam, izlenimler...
S. Bulut 28

Araştırmacı-yazar Faik Bulut'la söyleşi:
Irak'ta Kürtler ve direnişin anatomisi
Röportaj: Ali Çınar 33

Bizav, komele û partîyên Kurd
Ahmet Önal 45

Parti iktidarı mı; kitlelerin iktidarı mı?
Delîl Rênas 51

Gençlik nedir ve ne olmalıdır?
Mehmet Çolak 56

Emperyalizm, NATO ve işkence
Hasan Canbeg 59

Artık mızrak çuvala sığmıyor
Hamit Yılmaz 62

İşkencenin panzehiri halkların özgürlüğüdür!
MESOP 63

www.arsivakurdi.org

CUJUS REGIO EJUS NATIO
(Egemenin ulusu egemendir)

✍ Munzur Gülabuşağı

Federal devlet, federasyon, federalizm, muhtariyet, otonomi gibi üniter devlet kavramıyla örtüşmeyen siyasal yönetim şekilleri her ne kadar Türkiye'de biliniyorsa da, tartışılmayan/tartışılması istenmeyen kavramlar. Her kim bahsi geçen kavramlardan hareketle siyaset yapmaya kalkışırsa "bölücü" damgasını yer. Fakat Türk egemenlik sisteminin bütün memnuniyetsizliğine rağmen federalizm tartışma gündeminde yerini aldı. Bu o kadar ki, son yıllarda üniversitelerde federalizm doktora konusu olarak tartışma dünyamızagirdi.

Latince "foedus"tan (anlaşma, sözleşme) gelen federalizm kavramını biz burada kamu hukuku, uluslararası hukuk ve siyaset biliminde kullanıldığı anlamda, belirli bir devlet örgütlenmesi olarak ele alacağız. Bugün için dünyada başta Kanada, İsviçre, Nijerya, ABD, Avustralya, Belçika, Hindistan olmak üzere onlarca ülkenin devlet biçimi federasyon. Bu ülkelerin her birinde kendine özgün yanlarıyla uygulanan federalizm, uzunca yıllar Türkiye'de tartışılması yasaklı kavramlardan biriydi.

Kendi egemenlik sahasında katı merkeziyetçi davranan Türkiye, Kıbrıs'ta "iki toplumlu", "iki devletli" bir sistemi savunmakta. Öte yandan, Kürtlerin yaşadığı herhangi bir ülkede federalizm gündeme geldiğinde, Türk dış politikası her nedense kızarmakta. Gerçekten federalizm Türkiye'nin korktuğu kadar "öcü" bir yönetim şekli mi?

Federalizm nedir?

Birden fazla ulusal, dinsel, dilsel, bölgesel siyasal birliğin, eyaletin ve kantonun kendi siyasi-idari bütünlüğünü, egemenliğini koruyarak birlikte devlet olmayı başaran siyasal örgütlenmesine federalizm diyoruz. Federasyonda iktidar hem federal (merkezi) yönetimin, hem de kurucu siyasal birimler olan federel yönetimlerin varlıklarını ve egemenliklerini koruyacak şekilde bölüşülmesine dayanan bir sistemdir.

Ortaçağda devlet dinsel-mezhepsel değerler üzerine kuruluydu. Bu dönem sınıf dışı farklılıklar ve bağlılıkların esası dinsel ve mezhepseldi. Bu anlamda o dönemin siyasetini düzenleyen temel ilke "cujus regio ejus religio" (egemenin dini egemendir) idi. Ulus devletlerin insanlık tarihine adım atmasıyla birlikte temel ilke "cujus regio ejus natio" (egemenin ulusu egemendir) oldu. Egemen ulusun egemen olmayan ulusu ezmesi, baskı altına alması, ulusal-demokratik haklarını gaspı siyasal sistemleri yeni sözleşmelere zorladı.

Ulusun ve çoğunluğun egemenliğine dayanan üniter devlet örgütlenmesinin aksine federalizmde çoğunluk, egemenlik,

www.arsivakurdi.org

farklı şekillendirilmiştir. Bir anlamda federalizm ulusun ve çoğunluğun diktatörlüğünü önlemeye çalışan bir sistemdir. Yakın zamanda Irak Geçici Anayasası hazırlanırken Kürtler ile Sünni-Şii Araplar arasında yaşanan krizin temelinde de bu mesele vardı. Hazırlanan geçici anayasada Kürtlere veto hakkının verilmesine, Irak'ın çoğunluğu olan Araplar demokrasi adına tepki verdiler. Bu sürede Türk dış politikası ve bazı yazarlar da Arap çoğunluğun itirazına demokrasi adına destek verdi. Tam da bu momentte federalizm, federal demokrasi, tek bir federel birimin, tek bir çoğunluğun despotizmi tehlikesini önleme çalışır.

Korku ve güvensizlik

Tarihte bir çok siyasal birim, ulus, din, egemenliği eşitlik ilkesine dayanarak paylaşmaya mecbur olmuştur. Bir anlamda federalizmin temeli korku üzerine kurulmuştur. Bu birimlerin kaygı ve korkuları iki boyutludur: Öncelikle dış tehlike karşısında korunma dürtüsü, ikinci olarak da birbirlerine karşı duydukları güvensizlik.

Federalizmin tarihsel zorunluluklarından birisi olan istila tehdidi ya da askeri ve siyasi olarak güçlü bir devletin emperyalist hevesleri küçük siyasal birimlerin bir sistem içinde bir araya gelmelerini, birleşmelerini gerektirmiştir.

Dünyanın ilk federal yönetimi olan ABD'nin kuruluşunda dış tehdidin varlığı önemli olmuştur. 1783 yılında 13 eski İngiliz kolonisi ile İngiltere arasında barış sağlandı. Konfederasyon temelinde bir araya gelen bu 13 koloni, İngiltere'nin kuzeybatı topraklarını işgal etmesi ve Güneybatı'da da İspanya'nın askeri tehdidine karşı koyabilmek için konfederasyondan daha güçlü birlikteliği ifade eden federasyona geçmek zorunda kaldı. Eğer ABD'de İngiltere'nin ve İspanya'nın fiili tehditleri olmasaydı,

Bir anlamda federalizmin temeli korku üzerine kurulmuştur. Bu birimlerin kaygı ve korkuları iki boyutludur: Öncelikle dış tehlike karşısında korunma dürtüsü, ikinci olarak da birbirlerine karşı duydukları güvensizlik.

belki de bugün ABD 50 devletli konfederasyon olacaktı ya da 50 farklı bağımsız devlet olacaktı.

Aynı nedenler Kanada'nın kuruluşu için de geçerli. ABD'nin Kanada'yı ilhak etme niyeti ve İrlanda kökenli Amerikalıların Kanada'yı başarısız istila girişimi, bugün Kanada'yı oluşturan 10 federel yönetimin bir araya gelmesini sağlamıştır. Bu yönetimler bir yıl gibi kısa bir zaman içinde federal bir anayasa üzerinde anlaşarak, çözümü federalizmde görmüştür.

Federalizmin kuruluşunda dış tehdit kadar iç tehditlerin varlığı da önemli olmuştur. Bugün yeniden şekillendirilmeye çalışılan Irak'ta federalizmin çözüm olarak masaya getirilmesinde dış tehditten çok iç tehdidin daha önemli olduğunu düşünüyorum. Federasyonu oluşturan federel birimlerin karşılıklı güvensizlikleri, çoğunluğun/güçlünün zayıfı istila, ilhak niyetlerini engellemenin çözümünü federalizmde bulmuştur.

Bosna-Hersek, Irak ve Nijerya'daki gibi iç güvensizlik sonucu olarak gündeme gelen federalizm, farklıların farklılıklarını koruyarak birlikte olmalarının çaresidir. Irak'ta anayasa tartışmaları yapılırken federasyon dışında başka alternatifler de gündeme geldi. Başta Türkiye olmak üzere bölge devletleri, Irak'ın toprak bütünlüğünü koruma adına federalizm alternatifine muhalefet kaldılar. Federalizmin yerine "eyalet sistemi"nin getirilebileceğini, yerel yönetimlerin güçlendirilmesiyle hem Kürtlerin hassasiyetlerinin korunmuş olacağını, hem de üniter yapının sürdürülmesinin daha gerçekçi olacağını söylediler.

Üniter devlet konseptinin en önemli özelliği, egemenliğin bölünmezliği/paylaşılmazlığı ilkesidir. Üniter devletlerde devlet, eğitim, sağlık, belediye hizmetleri gibi bazı faaliyetlerini başka bir güçle paylaşabilir. Bazen bu merkez dışı kuvvet yerel yönetimler ve hatta özerk yönetimler olabilir. Federel yönetimlerle yerel yönetimler arasındaki en temel fark; yerel yönetimlerin, öz yönetimlerin, özerk kurumların yetkisini belirleyen merkezi iktidardır. Merkezi iktidar çoğunluğun ya da parlamentonun kararıyla bu yetkileri verdiği gibi, alabilir de. Çünkü bahsi geçen yönetimlerle ulusal-merkezi yönetim arasında hukuki ve anayasal eşitlik yoktur. Bu türden yerel, özerk yönetimler merkezi-ulusal yönetimin karar sürecine katılamaz. Ve en önemlisi de bu yönetimlerin yasama yetkisi yoktur.

Federalizmde, üniter devletten farklı olarak federel birimler karar sürecine katılır, yasama yetkisini elinde bulundurur, federal yönetimin kararlarını veto etme hakkı vardır.

Etnik ve dinsel çoğunluğun diğerlerini baskı altına alma tehdidi altında bulunan Irak'ta yasama, yürütme, yargı erkini merkezi iktidarın inisiyatifine bırakacak bir siyasal düzenleme Irak'ın yarınını tehdit eder. Ulusal ve dini ideolojilerin siyasallaştığı Irak'ın nasıl tehdit içerdiğini başta Kürtler olmak üzere, tüm Iraklılar yaşadı.

Ulusa dayalı devletleşmenin Ortadoğu'daki tarihinin savaşçı, istilacı, ilhakçı bir karakterde olduğunu hep birlikte yaşadık/yaşıyoruz. Ulus-devlet konseptinin acı tecrübelerini yaşamış olan Kürtlerin federalizmi savunmaları anlaşılır bir şey. Ortadoğu devletleri için en iyi çözüm; egemenliği paylaşmada eşitlik ilkesini öncelikleri arasına alacak bir federalizmdir. Çünkü Ortadoğu ülkelerinde sorun vatan-

www.sosyalistmezopotamya.org

daşlık sorunu değil.

Bölgemizde gerek emperyalist ülkelerin, gerekse bölge devletlerinin coğrafya ve nüfus üzerinde inşa etmeye çalıştıkları uluslaşma ve devletleşme prosedürleri, bölge halklarının birbirleriyle olan tarihsel ilişkilerini yaralamıştır. Çünkü ulus ve devlet yaratma süreçleri hem adil olmamış, hem de barışçıl olmamıştır. Bu anlamda bölge halklarının kendi kaderlerinin efendisi olacakları siyasal şekillenmeler belki geleceği kurtarabilir.

Egemenliğin paylaşımı

Federalizm; dil, din, mezhep, ulus gibi farklı grupların ve bölgesel-geleneksel yönetim birimlerinin ortak siyasi örgütlenmesidir. Bu örgütlenmenin temel ekseni, egemenliğin paylaşılmasıdır. Farklı olanların farklılıklarını koruyabildikleri, birbirleri üzerinde egemenlik kuramadıkları, birbirlerini ret ve inkar edemeyecekleri bir merkezi örgütlenmedir.

Bu birliğin temelini ortak bir anayasa oluşturur. Bu anayasanın diğer anayasalardan farkı; çoğunluğun kararıyla kabul edilmiş olmamasıdır. Federal devletin anayasası ulusal, dinsel ve coğrafik farklılıkların ortak bir sözleşmesiyle yapılmıştır. Federalizmde egemenliğin paylaşılması, tanınması anayasaca garanti altına alınmıştır. Bu anlamda federalizm, çoğunluğun diktatörlüğünü engelleyecek anayasal güvenceler üzerine kurulur.

Federalizmde federel her birim kendi kendine yeterli, kendi kendisini yönetebilecek yetkiye ve organlara sahip, kendi kaderi hakkında söz sahibi olan, kendi yazgısının efendisidir. Federel birim bütün bu yetkileri ortak anayasadan alır; her ne sebeple olursa olsun, bu hak ve yetkiler hiçbir şekilde geriye alınamaz.

Adem-i merkeziyetçi yönetimlerde, üniter devletlerde merkezi devlet, faaliyetlerinin, kamusal hizmetlerin bir kısmını

Ulusa dayalı devletleşmenin Ortadoğu'daki tarihinin savaşçı, istilacı, ilhakçı bir karakterde olduğunu hep birlikte yaşadık/yaşıyoruz. Ulus-devlet konseptinin acı tecrübelerini yaşamış olan Kürtlerin federalizmi savunmaları anlaşılır bir şeydir.

şartlara bağlı olarak yerel yönetimlere, eyalet yönetimlerine devredebilir. Burada merkezi parlamentonun çoğunluk kararıyla tek taraflı olarak aldığı bu kararların, yine aynı parlamento tarafından geriye alınması anayasal bir yetkidir. Üniter devlet bazı faaliyetlerini, hizmetlerini yerel yönetimlerle paylaşabilir. Fakat aynı devlet egemenliği paylaşmaz, çünkü egemenlik bölünemez. Federalizmde egemenlik federel yönetimlerle paylaşılır, egemenlik coğrafik olarak bölünebilir. Bütün bu egemenlik hakları geri alınamaz bir şekilde anayasal güvencelere kavuşturulmuştur. Merkezin federel birimin yetkisini, egemenliğini engellemesi durumunda o birimin ayrılma hakkı vardır, ayrılma hakkı gündeme gelebilir. Federalizmde gerek merkezin, gerekse çoğunluğun otoritesini önleyici unsurlar öne çıkar. Bütün federatif yapılarda, devletlerde çoğunluğun otoritesini engelleyici, sınırlandırıcı önlemler anayasanın, ortak sözleşmenin ruhunu oluşturur.

Bu anlamda federalizmde merkez ve çoğunluk yetkisini kullanırken, federel birimlerin yetkisini, egemenliğini engelleyici davranışlardan kaçınmaya dikkat etmek durumundadır. Federal yönetimin başarısının temeli merkezi yetkinin sınırlandırılmasına dayanır. Federal demokrasinin varlığı egemenliğin paylaşımı üzerine kurulur.

Federal demokrasilerde merkezin federel birimlerle ilişkisi, federel birimler arasındaki ilişkiler, federal ve federel birimlerin yerel yönetimlerle ilişkileri karşılıklı güven ve eşitlik ilkesi üzerine kurulur. Bu güven ve eşitlik anayasal olarak güvenceye alınmıştır.

Ayrılma hakkı

Federalizm tartışmalarının önemli noktalarından biri ayrılma hakkıdır. Çünkü federal yönetimler farklı dinlerden, dillerden, ulusal topluluklardan kurulu olan, türdeş olmayan devletlerdir. Federalizm, coğrafik olarak, egemenlik olarak, ulusal olarak farklı olanları, türdeş ve benzer olmayan siyasal-toplumsal yapıları ortak bir çatının altında tutma emelindedir. Bu emelde başarılı görülen bir çok devlet olmasına karşın, biraradalığı sürdürmede başarısız kalmış devletler de vardır. Çeşitlilikte birlik sağlamada başarılı olmuş federal devletlerde her zaman ayrılma düşüncesi olmuştur.

Bazı federal sistemlerde ayrılma hakkı anayasal güvenceye alınmıştır. Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği Anayasası'nın 1924, 1936, 1977 tarihli düzenlemelerinde SSCB'yi oluşturan tüm cumhuriyetlerin ayrılma hakkı anayasal güvenceye alınmıştır. 1977 SSCB Anayasası'nın 72. Maddesi, "Her birlik cumhuriyetinin Sovyetler Birliği'nden serbestçe ayrılma hakkı vardır" hükmünü taşır. Yine SSCB Anayasası'nda ayrılma hakkının nasıl kullanılacağının prosedürü belirlenmiştir. Buna göre ayrılma hakkının esası, referandumdur. Yapılacak bir referandumda halkın 2/3'ünün kararı çoğunluk kararı olarak kabul edilir.

Yugoslavya Anayasası bütün ulusların ve cumhuriyetlerin ayrılma hakkını garanti altına almıştır. 1974 tarihli anayasaya göre bütün milletlerin ayrılma hakkı da dahil olmak üzere kendi kaderlerini belirleme hakkını tanır ve bu hakkın kullanımının anayasanın güvencesinde olduğunu söyler.

7 cumhuriyetten meydana gelen Yugoslavya, bugün Sırbistan-Karadağ Cumhuriyeti adını

almıştır. Federal yapı sancılı ve çatışmalı olarak bugün dağılmış ve her cumhuriyet kendi bağımsız devletini kurmuştur.

10 federel birimden oluşan Kanada'da 9 federel birim İngilizce, 1 federel birim Fransızca konuşmaktadır. Kanada Anayasası'nda ayrılma hakkını tanıyan herhangi bir sözleşme yoktur. İngiliz çoğunluğun hakimiyet ve asimilasyon tehdidi altında olduğunu düşünen Quebec federel yönetiminde ayrılma yönünde talepler dillendirilmeye başlanmıştır. 1980 ve 1995 tarihlerinde yapılan iki referandumda ayrılma isteği çoğunlukça reddedilmiştir. Kanada Yüksek Mahkemesi referanduma rağmen yaptığı açıklamada, Kanada'yı oluşturan eyaletlerden herhangi birisinin ayrılma hakkının, ne anayasada, ne de uluslararası anlaşmalarda yeri olmadığını ileri sürerek, en başta ayrılma hakkını tanımadı.

Ayrılma hakkı ulusların kendi kaderlerini belirleme hakkıyla yakından alakalı bir konu. Her ne kadar uluslararası sözleşmelerde bütün ulusların siyasi statülerini belirleme hakkı tanınıyorsa da, fiili durum farklı işlemekte. Birleşmiş Milletler Sözleşmesi, Sömürge Ülkelere ve Halklara Bağımsızlık Tanınması Deklarasyonu (14 Aralık 1966), Birleşmiş Milletler Sözleşmesine Uygun Olarak Devletler Arasında Dostane İlişkiler Hakkındaki Uluslararası Hukuk İlkeleri Deklarasyonu (24 Ekim 1970), Uluslararası Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesi (1966), Uluslararası Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi (1966) gibi bir çok uluslararası belgede ayrılma hakkı dahil olmak üzere uluslara kendi kaderlerini belirleme hakkı tanınmıştır. Fakat ulus-devletler arası ilişkiler üzerine kurulan BM de dahil olmak üzere bütün devletler arası kurumlar ayrılma hakkından yana olmamışlardır. Ancak birinci ve ikinci dünya savaşlarından sonra dağılan imparatorluklardan kopan ulusların ve denizaşırı sömürgelerin devlet olma haklarını tanımıştır.

SSCB Anayasası'nın 1924, 1936, 1977 tarihli düzenlemelerinde tüm birlik cumhuriyetlerinin ayrılma hakkı anayasal güvenceye alınmıştır. 1977 SSCB Anayasası'nın 72. Maddesi, "Her birlik cumhuriyetinin Sovyetler Birliği'nden serbestçe ayrılma hakkı vardır" der.

Olağanüstü koşulların haricinde ulus-devletler ayrılma haklarını dünya barışını tehdit eden olgular olarak görmüş. Çünkü uluslararası ilişkilere damgasını vuran ulus-devletler ortaçağ devletleri gibi mülkiyetçi davrandılar. Egemenlik ve mülkiyet haklarını korumak için gericileşmeye ve tutuculaşmaya başladılar. Her türlü ulusal, dinsel, dilsel, bölgesel farklılığı egemenlik haklarına tehdit olarak gören ulus-devletler, egemenliğin bölünmezliği konusunda olağanüstü tutucu davranmışlardır. Farklı olanın ayrılma hakkını tanımanın ötesinde, "egemenin ulusu egemendir" mantığıyla farklılıkları ortadan kaldırıcı asimilasyoncu politikalalar zorla benimsetilmeye çalışılmıştır.

Ulus-devletin eritme kazanlarında erimeye direnen farklılıklar da siyasi yabancılar olarak görüldüklerinden, insani ve vatandaşlık hakları, ulusal-demokratik hakları ortadan kaldırılmaya çalışılmıştır.

Bu uluslararası ilişkilerin özneleri olan ve bu uluslararası belgelerin altında imzaları bulunan ulus-devletler, kendi egemenlik alanlarında farklılıklara hiç de hoşgörülü davranmamışlardır.

Türkiye Cumhuriyeti Devleti üniter bir devlet. Bu devlette egemenliğin bölünmezliği ilkesi anayasada güçlü bir şekilde ifade edilmiştir: "Devletin ülkesi ve milleti ile bölünmezliği..."

Devlet 'tek'tir, ulus 'bir'dir, ülke 'tüm'dür anlamında kullanıldığından dolayı farklı olana kapalı bir sistemdir. Böyle bir sistem farklı olanın ayrılma hakkından yana olmak bir yana, farklılıkları tanımakta veya kabul etmekte bile zorlanmaktadır.

Sonuç

Ulus-devlet konseptinin etkili ve belirleyici olduğu uluslararası hukuk, büyük oranda federalizme kapalı olduğu gibi, ayrılma hakkına ve kendi kaderini tayin hakkına da uzaktır. Devletsiz halkları, azınlıkları, dinsel toplulukları statüsüzlüğe mahkum eden ulus-devlet paradigmasının aşılması, çözümü gündeme gelmiş bir sorun. Devletlerin kendi iç sorunları gibi görünen farklılıklar hala sorun olmaya devam ediyor. Türkiye gibi bir kısım devletlerin üniter devlet ilkesinde giderek katılaşmaları da sorunları ağırlaştırıyor.

Demokratikleşmeyle tutarlı bir korelasyon arzeden farklılıkların çözümlenmesinde federalizm bir çözüm olarak siyasal tarihte yerini almış. Bugün Kıbrıs, Irak gibi sorunların çözümünde alternatif olarak görülmesi, federalizmin hala güncel olduğunu gösterir. Devletler arası hukukun ayrı devlet olmayı zorlaştırdığı günümüzde, belki de en geçerli çözüm federalizm olabilir.

Yararlanılan kaynaklar:

1- Oktay Uygun, Federal Devlet, İtalik yayınları.
2- Jenifer Jackson Preece, Ulusal Azınlıklar ve Avrupa Ulus-Devlet Sistemi, Donkişot Yayınları.
3- Mete Kaynar, Devletin Ülkesi ve Milleti, Özgür Üniversite Yayınları.
4- Cumhuriyetin 75. Yıl Armağanı, İÜHF Yayınları.
5- Serbesti, Sayı 15, Kasım-Aralık 2003

www.arsivkurdi.org

Doğumun doğallığı, canavar ruhlu bir ebe ve politik hedefte istikrarın önemi

✍ Aziz Mahmut Ak

Sonuçta söyleyeceğimizi peşinen söyleyelim: Güney Kürdistan'da başta KDP olmak üzere siyasal örgütlenmelerin, Kürt sorunuyla direkt haşır-neşir dört ülkenin de yer aldığı Ortadoğu'da karşılıklı ulusal çıkarlar denklemini Kürt halkının da yararına olacak biçimde çözmenin formülü olarak federasyon talebinde gösterdikleri istikrar, meyvelerini vermeye başlamıştır.

Kürt partilerinin, 'gaza gelip' bağımsızlık ilanında bulunmalarına son derece elverişli 1992-2003 arası 'fiili bağımsızlık' yıllarında bile ulusal kurumlaşmanın ilk adımı olarak federasyon hedefindeki ısrarları, politikada uzun erimli düşünmenin, bölgedeki güçler dengesini gözönünde bulundurmanın, attığı her adımda bir sonraki adımı hesaplamanın ürünüydü. Bu, Güney Kürtlerinin ulusal benliklerinde bir zayıflama belirtisi olarak yorumlanamayacağı gibi, bir stratejik veya taktik hata olarak da yorumlanamaz. Nitekim KDP lideri Mesut Barzani olsun, KYB üst düzey yetkilileri olsun, Kürtlerin kurumlaşma adımlarına en katı şekilde karşı çıkan Türkiye, Irak, İran ve Suriye'ye yönelik her resmi mesajlarında ya da uluslararası medya organlarına konuyla ilgili verdikleri her demeçte, gönüllerinden asıl geçenin bağımsızlık olduğunu, ancak bölgedeki dengeler gerçeğini gözönünde bulundurarak bugün için federasyon istediklerini açık açık vurguladılar.

Ulusal sorunun çözümünde federasyon; ya ezilen ulusun bağımsız ulusal devlet kurmakta kendini bir çok yönden yeterli görmemesi, ya uluslararası güç dengelerinin bağımsızlığa büyük oranda kapalı oluşu, ya da karşılıklı güven ilişkileri temelinde bu tarz çözümü ezen ulus halkının da önemli oranda benimsemesi durumunda güçlü bir ortak devlet yaratma eğiliminin ürünü olarak gündeme gelir. Kürtlerin federasyonda karar kılmalarında ilk ve son etkenin değil, daha çok ikinci etkenin rol oynadığını belirtmek yanlış olmaz. Çünkü Kürtler üzerinde egemenlik kuran rejimler, egemenlik pekiştirici bir unsur olarak gördükleri şoven uygulamalarına süreç içinde kendi halklarını dolaylı da olsa ortak etmiş, halklar arasındaki güven ilişkilerini zedelemiş, gönüllü federatif bir birlikteliğin maddi zeminlerini önemli oranda yok etmişlerdir. Birinci etken ise, son 12 yılda kendilerine yönelik fiili müdahalelerle pek karşılaşmayan Kürtlerin devletleşme yolunda attıkları adımlar ve kısmi özgürlük ortamında ortaya koydukları yönetsel yeterlilikle zaten aşılmış bulunuyor.

www.arsivakurdi.org

I

Yaklaşık 20 yıl önceydi; yani PKK'nin PKK olduğu dönemde bu örgüte ait bir yayın elime geçmişti. Aradan uzun yıllar geçti, bu nedenle bir yanılma payı bırakıyorum; kitabın adı da "Kürdistan Devriminin Yolu" idi. Kitap, bu örgütün stratejik hedeflerini açımlayan bir çalışmanın ürünüydü. Bir bölümünde, kurtuluş için yararlanılabilecek bir ortam olarak, statüleri parçalamaya dönük bir bölgesel savaşın gerekliliğinden söz ediliyordu. Bu düşünce benim çok dikkatimi çekmiş; kendi kendime, "Herhalde bir halkın kurtuluşu için göz dikilebilecek en korkunç ihtimal" demiştim. Çünkü sosyalist sistemin varlığının sürdüğü o yıllarda bölgesel bir savaşın, üzerinde karşıt iki sistemin nüfuz alanlarının bulunduğu Ortadoğu'yla sınırlı kalmayacağı, yerküreyi bir nükleer savaş felaketiyle yüz yüze bırakacağı açıktı. Ve böyle bir dehşete yol açmasa bile, sonuçta bir halkın özgürlüğü için başka halkların bir anda topluca acı çekmesi anlamına gelebilecek bölgesel bir savaşı arzu etmek bana pek de 'vicdani' ve 'sosyalistçe' gelmemişti. Bu "ulusal özgürlük" denen güzelliğe ulaşmanın daha toplumcu, daha insani yollarına göz dikmek gerekiyordu!..

Ne yazık ki yaşam Güneyli Kürt halkını, 'en korkunç ihtimal'le değilse bile, pek de tasvip edilmeyen, sevimsiz bir yoldan adım adım özgürleşme gerçeğiyle yüz yüze getirdi. Daha önceleri hepten 'düşük' mağduru Kürt coğrafyasının gebelik halinin biraz daha olgunlaştığı yeni dönemdeki doğum sancılarına emperyalizm ahtapotu ebelik yapmaya soyundu. Tek kutuplu dünya ve kendisinin bu perişan halinde ebesini kendi belirleme şansından yoksun Kürt toprakları, Ortadoğu'da yeniden paylaşımı önüne koyan ABD'nin Irak'ı işgalinden istifade ederek, ulusal

Güneyli Kürtler yeniden 'keşfedildi'(!) Zorla entegrasyon süreçlerinin temel benzetme mantığının dayandığı "et-tırnak" hikayesinde bugüne kadar hep "tırnak" işlevi yüklenen Kürtlere, şimdi artık "et" işlevi yüklenebilirdi!..

kurumlaşma adımlarına tanıklık ediyor.

1988 yılında sosyalist sistemde başgösteren çözülme kısa sürede dünyayı emperyalistler lehine tek kutuplu hale getirirken; ABD-İngiltere bloku, dev fosil enerji kaynaklarına yataklık eden Avrasya üzerine yeni bir egemenlik stratejisi oluşturmakta gecikmedi. Bazı taşların yerinden oynamasını, eski statülerin yıkılmasını beraberinde getiren bu yeni egemenlik stratejisi, yerine göre eski 'müttefikler'in, hatta 'besleme iktidarlar'ın bile gözden çıkarılmasını içeriyordu.

1. ve 2. paylaşım savaşlarının sonunda özellikle İngilizlerin gölgesi altında oturulan anlaşma masalarında hep görmezden gelinen ve ulusal hakları gaspedilen Kürtlerin varlığı yeniden 'keşfedildi'(!), yeni paylaşım operasyonunda 'müttefik' bir halk olarak kabul gördü. Yani zorla entegrasyon süreçlerinin temel benzetme mantığının dayandığı "et-tırnak" hikayesinde bugüne kadar hep "tırnak" işlevi yüklenen Kürtlere, şimdi artık "et" işlevi yüklenebilirdi!..

ABD, açıkça dillendirmekten çekinmediği Avrasya Egemenlik Stratejisi'nin başarısı için ilk uygulama basamağı olarak, kendi varlıklarında bizzat irade sahibi olduğu iktidarların çoğunluk oluşturduğu Ortadoğu'yu tercih etti. Böylelikle hem eski SSCB nüfuz alanları üzerinde yeniden bir hakimiyet pekiştirilecek, hem Sovyetler'in varlığında bu ülkeye karşı farklı 'savunma' misyonları biçilen eski müttefiklere yeni testler ışığında yeni 'liyakatlar' biçilecek, hem de uzun vadede Rusya ve Çin'i 'yeni müttefikler'le kuşatma altına almanın temel taşları örülecekti.

ABD, Ortadoğu'ya askeri müdahale için, bizzat kendisinin palazlandırdığı, komşu ülkeler için devamlı bir savaş tehdidi haline gelen Saddam Hüseyin rejimine göz dikti. İran'la girdiği uzun süreli savaştan çıktıktan sonra kısa süre içinde yaralarını saran Saddam'ın bu kez Kuveyt'e girme planları olduğunun farkında olan ABD, pusuya yattı, peşinen önleyebilecekken Kuveyt'in işgalini ilkin seyretti. Hemen ardından bu işgali gerekçe göstererek 1991 yılında 1. Körfez Savaşı'nı başlattı. Bu operasyonda Irak ordusunu Kuveyt'ten çıkarmakla yetinen ABD, bazı planlarının zamanlaması bakımından o an için Saddam'ı devirmekten sakındı, ancak kolunu-kanadını kırmaktan da geri durmadı.

Operasyonun sadece üç yıl öncesinde, Baas rejiminin kimyasal bombaları altında Halepçe'de kitlesel bir kıyıma maruz kalan Kürtler için bir kınama mesajı yayınlamayı bile aklına getirmeyen emperyalist blok, söz konusu kıyımı bu kez Saddam iktidarını kanatsız bırakmanın bir gerekçesi haline getirdi. Birleşmiş Milletler'den (BM) geçirttiği bir kararla, 36. Paralel'in Kürt bölgesi yakasını Irak ordularına kapattı.

BM'nin savunma şemsiyesi altında Güneyli Kürtler, yeni dönem ulusal kurumlaşma ve özgürleşme adımlarını peş peşe attılar.

1991 yılında yapılan seçimlerle atılan Kürdistan Parlamentosu adımını, istikrarlı bir genel Kürt hükümetinin takip etmesi gerekirken, komşu ülkelerin Kürt topraklarındaki elleri kısa sürede genel hükümeti olduğu gibi parlamentoyu da işlevsiz kılan yeni kardeş kavgalarını körükledi. KYB ile KDP arasında yaklaşık 4 yılı bulan yeni gerginlik ve çatışma dönemi, biri KYB'nin önderliğinde Süleymaniye merkezli,

www.arsivkurdi.org

diğeri KDP'nin önderliğinde Erbil merkezli iki bölgesel hükümetin oluşumuna yol açtı. Ancak bu arada her iki bölgesel hükümet de imara, ulusal kurumlaşmaya yönelik adımları atmaktan geri durmadı.

11 Eylül saldırısını bahane ederek Afganistan'ı işgal eden ABD-İngiltere blokunun Irak'a yeni bir saldırı hazırlığında olduğunun anlaşılmasının ardından, Kürt örgütlerinin birlik çabaları hız kazandı; yıllarca işlevsiz kalan parlamento yeniden açıldı, bölgesel hükümetleri birleştirip ortak bir hükümet oluşturma önerileri somut planlar eşliğinde sunulmaya başlandı. Kürtler, BM şemsiyesi altında görece özgür koşullarda geçirdikleri süreci çok yönlü kurumlaşma yönünde değerlendirmeyi başararak, 19 Mart 2003 tarihinde başlatılan 2. işgal operasyonunu en istikrarlı ve güvenli bölge olarak karşıladılar.

II

ABD-İngiltere koalisyonunun Irak'ı işgal etmeye ve Saddam rejimine son vermeye yönelik harekatı başlar başlamaz, dahası bu harekatın gerçekleşeceğinin kesinlik kazanmasından aylarca önce gündeme gelen en önemli konu Kürtlerin yeni dönemdeki konumu oldu. Çünkü 1991'den beri fiili bağımsızlık hali yaşayan Kürt bölgesinin artık resmi bir özgürlük statüsüne kavuşacağı herkesçe açıktı. Başta Kürtler üzerinde egemenlik kurmuş devletler olmak üzere bölge devletleri, bu gerçekleşmeyi önlemeye yönelik yoğun bir diplomasi trafiği başlattı. Türkiye, İran ve Suriye heyetlerinin karşılıklı görüşmelerinin ardından, bu ülkelerin hem birlikte hem de tek tek olarak ABD'ye verdikleri "menfaatinize olmaz" mesajlarına paralel, Güneyli Kürtlere yönelik şantaj ve tehditleri bir birini izledi. Hatta Türk hükümeti, salt Kürtlerin bölgede kurumlaşmalarını engellemek için -çünkü başka

İşgalden sonra oluşturulan Irak Geçici Yönetim Konseyi'nin de Kürtleri bu konumuyla kabul etmeye hazır olduğunu gören bölge devletleri, mızraklarının ucunu epeyce törpüleyerek, bu kez 'eyalet sistemini' öne çıkarmaya başladılar.

ciddi bir gerekçeleri yoktu- yurt dışına asker göndermenin yolunu açacak tezkereleri peş peşe Meclis'ten geçirmeye çalıştı. Kendi kendine bunalım yaratan hükümetin ilk tezkeresi Meclis'ten geçmezken, kabul edilen ikinci tezkere ise elinde kaldı, iş işten geçmişti, bir şeye yaramadı.

1971 Otonomi Anlaşması'yla Irak'ta bir dönem statü elde etme deneyimi yaşamış, 1. Körfez Savaşı'ndan bu yana nispeten özgür koşullarda alt ve üst yapı inşasında ciddi yol almış olan Kürtler ise, KDP lideri Mesut Barzani'nin ağzından "Bizi 40 yıl geriye götürecek hiçbir anlaşmaya yanaşmayız" mesajlarını her vesileyle dillendirdiler.

12 yıllık politik hedefte gösterilen ısrar ve yaratılan pratik alışkanlık sonucu Irak'taki halkları ikna etmek fazla zor olmadı. İşgalden sonra oluşturulan Irak Geçici Yönetim Konseyi'nin de Kürtleri bu konumu ve talebiyle kabul etmeye hazır olduğunu gören bölge devletleri, mızraklarının ucunu epeyce törpüleyerek, bu kez 'eyalet sistemini' öne çıkarmaya başladılar. Gazete manşetlerini, devlet yetkililerimizin "eyalet sisteminin bilimselliği ve güzelliği, federasyonun ise bir felakete yol açacağı" üzerine düşünceleri süslemeye başladı.

Bu 'güzelleme' korosuna maalesef KADEK ve Güney'deki örgütsel bağlantısı PÇDK de katıldı. Ancak bu önermeyi Kuzey'deki KADEK tabanı bile içine sindiremedi; belki de tarihinde ilk kez taban KADEK yönetimine hızla görüş değiştirtti. Kısa süre içinde Başkanlık Konseyi üyesi Cemil Bayık'ın ağzından yapılan ve federasyona destek veren açıklama, tabanın genel eğilimini yansıtmaktaydı.

Türk hükümetinin federasyonu engelleme çabaları, son olarak yapılan Washington ziyaretleriyle de bir sonuç vermeyince, hükümet bu yönlü beyhude girişimlerine 'şimdilik' kaydıyla son verdi. Dahası Türk patron kulüplerine, artık bir yatırım sahası olan Irak'ta ihaleler almalarının yolunu açtı. Patronlar hemen kolları sıvadı; Güney Kürdistan Bölge Hükümeti'nin sözcüsü Berham Salih, Ankara Ticaret Odası'nın davetlisi olarak Ankara'ya çağrıldı. Salih, bu platformda da Kürtlerin politik hedeflerini açıkça dillendirdi ve karşılıklı komşuluk ilişkilerinin iyileştirilmesi temennisinde bulundu.

Bu arada Arap ülkeleri Türk hükümeti gibi yatışmadı; Arap Birliği Örgütü, federasyon ve Kerkük'ün Kürt bölgesine dahil edilmesi girişimlerine karşı katı kararlar eşliğinde ciddi bir karşıt kampanya başlattı. Erbil'de 28 Aralık 2003 günü Arap Birliği Genel Sekreter Yardımcısı Ahmed Bin Helli'nin başkanlık ettiği heyeti kabul eden KDP lideri Barzani, federasyon talebinde herhangi bir esnemeye gitmeyince, Birlik, Kerkük'teki Türkmen nüfusunu 'değerlendirmeye' aldı. 29 Aralık günü Irak Türkmen Cephesi lideri Faruk Abdullah Abdurrahman ile görüşen Arap Birliği Genel Sekreteri Amr Musa, "federasyonu reddediyoruz" mesajını vererek, federasyon temelli anayasa hazırlıklarının Arap dünyasını 'rahatsız' ettiğini açıkladı. Daha önce Türk devletinin elinde çürüyen 'Türkmen kartı'nı bu kez Arap devletleri kullanmaya çalıştı; ardından Kerkük ve Erbil'de bilinen saldırı ve provokasyonlar gerçekleştirildi.

Ancak tüm bu engelleme girişimlerine rağmen Kürtler, ulusal ve coğrafi federasyonu Irak'ın yeni geçici anayasasının temellerinden biri yapmayı başardılar.

www.arsivkurdi.org

Kerkük'ün Kürt Federasyonu'na dahil edilmesi talebi ise şimdilik gerçekleşmedi. Kendi güçlerinin ve bölgedeki güçler dengesinin farkında olan Kürtler, uzun süren ve ABD'nin Irak'taki sivil temsilcisi Paul Bremer'in gel-gitlerini arttıran pazarlık sürecinde hak almayı da, gerektiğinde taviz vermeyi de bildiler.

Bu özetin özeti gelişmeler aktarımından çıkarılması gereken en önemli sonuç şudur: ABD'nin işgali de, işgal sonucu ortaya çıkan yeni statüler de, gerçekleşen çok yönlü diplomasi de hep "ulusal çıkarlar" ekseninde yürümektedir. Orta yerde anti emperyalist ve "işçi sınıfının çıkarları" eksenli net itirazlar görünmemektedir. Hatta varlıklarını önemli oranda bu ahtapota borçlu olan itirazcıların çoğunda "halkçı" özellikler bile yoktur.

Bölgedeki "ulusal çıkarlar" trafiğinde bu çıkara, günümüzün moda deyimiyle "pozitif ayrımcılık" gerektiren boyutta ihtiyacı olanlar ise Kürtlerdir. Bir asrı geçkin mücadelelerinin tamamı ulusal özgürlüğe yönelik olan Kürtlerden, ayaklarına gelmiş bu fırsatı tepmeleri beklenemezdi. ABD-İngiltere blokunu Ortadoğu'ya davet etmeye de kovmaya da takati olmayan Kürtler, bu davetsiz ahtapotun sebep olduğu ortamı, geçtiğimiz yüzyıl hanesinde kendi aleyhlerine yazdırılmış eksileri biraz olsun azaltma yönünde değerlendirmişlerdir.

III

Güney'de yeni bir doğum anlamına gelen bu gelişmeye canavar ruhlu bir ebenin ebelik etmesi, hatta ahtapotun bu doğuma kol-kanat germesi, doğumun doğallığını ve tarihsel haklılığını ortadan kaldırmaz.

Denilebilir ki, emperyalizmin Irak işgaliyle birlikte bölgeyi dört bir yandan saran gericiliğin boğucu etkileri arasından toplumsal ilerleme adına öne çıkan tek cılız gelişme Kürt Federasyonu'dur. Çünkü söz konusu olan

Ortadoğu Bölgesi'ndeki "ulusal çıkarlar" trafiğinde bu çıkara, günümüzün moda deyimiyle "pozitif ayrımcılık" gerektiren boyutta ihtiyacı olanlar ise Kürtlerdir. Kürtlerden, ayaklarına gelmiş bu fırsatı tepmeleri beklenemezdi.

ezilen bir ulusun attığı bir adımdır; yarım da olsa, biraz çarpık da olsa, özgürleşme yolunda atılan her adım, adımsızlıktan iyidir, insanlığın genel toplumsal ilerlemesine küçük bir katkıdır.

Bu nedenle Kürt olsun ya da olmasın, ilerici, sosyalist her kuruluşun bu yeni oluşumu desteklemesi gerekmektedir. Yeni oluşumu uzun vadede ABD emperyalizminin etkisinden kurtarmanın da, emperyalizm karşıtı cepheye Kürtleri katmanın da yolu budur.

Emperyalist blokun Irak işgaline yeterince karşı koymadıkları, dahası bu işgali kolaylaştırıcı bir işlev gördükleri gerekçesiyle, dünyada elinin tersiyle itilmeyecek tek halk varsa, herhalde Kürtlerdir. Çünkü Kürtler, şimdi avaz avaz bağırılıp karşı çıkılan işgal gerçeğiyle tam bir asırdır yüz yüzedirler. Ve emperyalizmin şimdi işgal ettiği eski iktidar alanı, Kürtleri işgal altında tutan bir alandır. Saddam Hüseyin diktatörlüğü, Kürtlerin özgürleşmesinin önünde engel olan bir yönetimdi. Tutarlı anti emperyalizm, ABD-İngiltere koalisyonunun işgaline olduğu kadar, Kürt coğrafyasının işgal altında tutulmasına da karşı çıkmayı gerektirir. Bu da Kürt Federasyonu'na en azından fazla dil uzatmamayı gerektirir.

Kaldı ki, bir asırlık yaşamı işgaller altında geçmiş, işgallere karşı direnişlerle bugüne kadar varlığını sürdürmüş, yani işgal karşıtlığını adeta bir doğal ulusal karakter haline getirmiş Kürt halkının, yarın ABD işgaline de karşı çıkacağının beklentisinde olmak gerekiyor. Yeter ki Kürtlerin özgün durumu anlaşılabilsin ve yeterince dostluk elleri uzatılsın...

Nitekim federasyon tartışma ve pazarlıklarının gündemde olduğu süreçte, Arap ülkelerinin yarattığı etki altında bu konuda taviz isteyen ABD'ye karşı da net tutum alarak, federasyondan daha geri bir çözümü kabul etmeyeceklerini, gerekirse engelleyici her devletle savaşacaklarını ifade eden de aynı Kürtlerdir. Ve yine, işgalin daha ikinci gününde "ABD ordusunun bir an önce Irak'tan çekilmesi gerektiğini, çekilmezse işgal ordusu konumuna düşeceğini ve yeni kaoslara sebebiyet vereceğini" açık açık ifade eden de KDP lideri Mesut Barzani'dir. Barzani, üç hafta önce AP'ye verdiği demeçte de, "Washington'un, ABD ordusunun işgalci orduya dönüşmesine izin verdiğini ve bu hatanın, Amerikalıları Necef ve Felluce'de çıkmaza soktuğunu" söyledi.

IV

Irak işgaline karşı çıkma adına Kürt Federasyonu'na da şiddetle karşı çıkan bazı sosyalistlerin, kolaycı düşünmekten bir an önce sıyrılıp, toplumsal ilerleme ekseninde Kürt ulus gerçekliğini ve özgürleşme ihtiyacını daha geniş perspektiften değerlendirmelerinin zamanıdır. İşgalin ilk günlerinin sersemletici ortamında Güney Kürdistan'ı ziyaret eden Paul Bremer'le iki Kürt lideri el ele resmeden karenin yüzüncü baskısını yaparak, Kürt kurumlaşmasına karşı çıkışın 'dev' gerekçesini oluşturanların kendi kendilerine önce şu soruyu sormalarında fayda var: *Emperyalist işgalin yarattığı ortamın etkisiyle de olsa, Kürtlerin devletleşme yolunda attıkları bu adımın, insanlığın genel toplumsal ilerlemesine, Ortadoğu'da demokratik açılımların yapılmasına, özgür uluslar ailesine ve/veya dünya sosyalist hareketine ne gibi bir zararı var?*

www.okskurd.org

Kürtlerin Baas işgalinden kurtuluşunun daha kapsamlı bir işgal sayesinde gerçekleştiği gerçeğinden hareketle "parçayı bütüne feda etme" ya da "parçadan önce bütünü kurtarma" düşüncesi de bugünkü dünya ve bölge ortamında hiç de sosyalistçe bir düşünce değil. Bugün Kürt kurumlaşmasına ve Irak'ın işgaline karşı çıkışa esas zemini oluşturan düşünce ve dürtüler "tamamen ulusal"dır. 'Sol'dan itiraz edenler dikkatlice incelenirse, onların da bu sorundaki dürtülerinin şimdilik "esasen ulusal" olduğu görülür. Yani orta yerde sosyalist bir bütünden emperyalizmin kopardığı bir parça yok! Kürt kurumlaşmasının herhangi bir ülkenin işçi sınıfının çıkarlarına zarar veren bir yanı da yok! Madem günümüzde Irak'a çıkan tüm yollar "ulusal"dır, madem ulusallığı ilerici olan uluslar esasen ezilen uluslardır, o halde Kürt kurumlaşmasına karşı çıkmanın sosyalistçe bir gerekçesi yoktur.

Bu "parça-bütün" meselesine gelmişken, bir tarihsel gerçeği hatırlatmakta yarar var. Sosyalist sistemin varlığında Güney Kürtleri adına Melle Mustafa Barzani'nin destek için Kremlin'in kapılarını tüm zorlamalarına rağmen, özellikle bu parça, geçmişin Sovyet dış politikalarının kurbanı oldu. Sovyetler'in güvenliği için Ortadoğu'da nüfuz alanları oluşturma adına uzunca bir dönem Suriye ve Irak'la geliştirilen ilişkide Kürtler defterden silindi. Ezilen bir halkın ulusal özgürlük mücadelesi görmezden gelindi.

Kürt Federasyonu'na şiddetle karşı çıkan bazı sosyalistlerin, kolaycı düşünmekten bir an önce sıyrılıp, toplumsal ilerleme ekseninde Kürt ulus gerçekliğini ve özgürleşme ihtiyacını daha geniş perspektiften değerlendirmelerinin zamanıdır.

Yani "parça bütüne feda" edildi. Geriye dönüp baktığımızda, sosyalizmin temel felsefesinin tersten okunması anlamına gelen bu politikanın sosyalist sistemin varlığında bile yanlış olduğunu söyleyebiliyorsak, bugün haydi haydi söylemeliyiz.

'Sol' cennahtan bugünlerde Kürtlere ters bakanların kafalarındaki kurguyu çözmek zor değil: *Kürt topraklarının işgalcisi ABD, İngiltere, Fransa vb. emperyalist bir ülke olacak... Peşmergeler, sosyalistlerden aldıkları destek sayesinde Kandil Dağı'ndan başlattıkları gerilla yürüyüşüyle köy ve kasabaları kurtara kurtara Erbil kapılarına dayanıp büyük bir çatışma yaşayacak... İşgal ordusu kaçtıktan sonra, peşmergeler Erbil merkezinde göndere Kürt Bayrağı çekip zaferi ilan edecek... Ve ancak o zaman Kürtlerinki de desteklenmesi gereken bir özgürleşme olacak!..*

Bu, benim de hayranı olduğum bir kurgu, yarınlarda bu kurguya zeminler oluşacağından da şüphem yok, ancak bugünün dünyasında bu kurgu netliğini, kirliliğe hiç bulaşmamışlık anlamında tamamen saf bir ulusal özgürlük mücadelesini yaşamak/yaşatmak imkansız gibi... Tek kutuplu dünyada ulusal mücadelelerin en önemli ayağı diplomasi olmaya başladı ki, diplomaside kirletilmemiş küçücük bir köşe bile kalmadı. Eh, bir asrı aşkındır özgürlüğe hasret kalmış Kürtlere de, "siz doğumunuzu geciktirin, çünkü her taraf kirli, mikrop bulaşabilir" diyemeyeceğimize göre, Güney'deki bu doğuma kirli ortamın mikroplarının daha fazla bulaşmaması için destek olmak ve bebeğe "özgür uluslar ailesine hoş geldin!" demek gerekir.

Kürt sosyalistleri olarak bu konudaki tüm ikna çabalarımıza rağmen, düşüncelerimiz Türk solundan arkadaşlarımıza yine 'acayip' gelebilir. Aslında 'acayip' olan bizim düşüncelerimiz değil, Ortadoğu ortamı iyice 'acayip'leşti zaten. Bir dönem bölgenin en güçlü komünist partisi olarak Baas'la iktidar ortaklığı yapmış IKP'nin, Saddam'ın ABD askerlerince yakalanmasını caddelerde en heyecanlı kutlayan parti olması; uzun yıllardan sonra ilk 1 Mayıs kutlamasını ancak ABD ordusunun Irak'ı işgalinden sonra gerçekleştirebilmesi, size hiç 'acayip' gelmiyor mu?

İşte, önemli olan, bu 'acayip' ortamda apışıp kalmak ya da 'acayip'liğe hiç bulaşmamak adına ayakları yere basmayan siyaset yapmak değil, bu ortamı sosyalizm lehine, toplumsal ilerleme lehine dönüştürmenin pratik siyasetini yapmaktır. Bizim yaptığımız, daha doğrusu yapmaya çalıştığımız da budur.

www.sosyalistmezopotamya.org

Irak'taki gelişmeler ışığında federasyon tartışmaları

✍ Bayram Bozyel

Birinci Körfez Savaşı sonrası koşullarda Irak'ta Kürtlerin elde ettikleri kazanımlar ve en sonunda da 11 Mart 2004 tarihinde ilan edilen Geçici Irak Anayasası ile birlikte federasyon tartışmaları tekrar güncellik kazandı.

Bilindiği gibi federasyon kavramı, ulusal özgürlükten yoksun halkların özgürlüğe kavuşma biçimlerinden biri olarak bilinir. Bu nedenle federasyon konusu ancak ulusal sorun ve onun çözüm biçimleri çerçevesinde tartışıldığında anlam kazanır. O halde federasyon konusuna girmeden önce ulusal sorunun kendisine, onun evrimine ve günümüzdeki algılanış biçimine kısaca bakmakta yarar var.

Ulusal sorunun evrimi

Doğrusu yakın bir zamana kadar bu kavrama (ulusal soruna) ilişkin kafalarımız oldukça net sayılırdı. Şimdi ise ortada bir kavram kargaşası yaşanıyor. Onun için konuyu özetle baştan ele almak en iyisi.

Ulusların, kapitalizmin şafağında ortaya çıkan tarihsel olgular olduğunu biliyoruz. 15. ve 16. yüzyılda gelişip güçlenmeye başlayan burjuvazi, oluşturmak istediği toplumsal yapının önündeki feodal parçalanmışlığı ulus adına yıkarak, kendi denetiminde bir ulusal pazar oluşturdu. Batı'da ulusların doğuşuna ulusal devletlerin kuruluşu eşlik etti. Yani her ulus aynı zamanda o ulusun adıyla anılan bir devlet çatısı altında örgütlendi. Ulus-devlet dediğimiz ve bugün hala üzerinde çokça tartışılan olgu, burjuva devrimler çağı dediğimiz tarihi koşulların ortaya çıkardığı bir durum.

Ne var ki bu tarihi gelişme, her yerde aynı seyri izlemedi. Batı Avrupa'da her ulus ayrı bir devlet olarak örgütlenirken, Doğu'da, örneğin Rusya, Avusturya ve Osmanlı İmparatorluğu'nda, yani çok uluslu toplum ya da ülkelerde, söz konusu uluslardan güçlü ve örgütlü olanı, oluşan yeni burjuva devletine damgasını vurarak diğerlerini bu çarkın dışına itti. Dolayısıyla, bu tür ülkelerde ekonomik, siyasi ve başka koşullar bakımından güçlü olan ulus hakim unsur haline gelirken, diğer(ler)i, hakim ulusun baskı ve tahakkümüne maruz kalmaya başladı.

İşte, ulusal sorun denilen olay böylesi tarihsel ve toplumsal koşulların yarattığı bir sorun. Yirminci yüzyılda ulusal soruna eşlik eden ve çoğu zaman onunla iç içe anılan başka bir sorun ise sömürgeler sorunuydu.

Sömürge halkların durumu ise çokuluslu ülkelerde gündeme gelen ulusal sorunlarla hem benzerlikler hem de farklılıklar taşıyordu.

Sömürge halkların ezilen ve bağımlı uluslar olarak bilinen halkların durumu ile ortak özelliği, onların da ulusal özgürlükten yoksun bırakılmaları ve her türlü ulusal baskı ve sömürüye tabi tutulmalarıydı.

Sömürge halklarının ezilen ve bağımlı uluslardan temel farkı ise, bu halkların yaşadıkları ülke ve coğrafyaların çoğu kez kapitalist sistem öncesi ilişkiler döneminde işgal edilmiş ve sömürüye maruz bırakılmış olmasıydı. Yani sömürge-sömürgeci ilişkileri çoğu kez kapitalizmin doğuşuyla değil, ondan önce ortaya çıkmış olmasıydı. Ayrıca sömürgelerdeki sömürü ezilen ve bağımlı ülkelerinkinden farklı olarak, tam bir talan ve soyguna dayanıyordu.

Özetle hem sömürge hem de ezilen ve bağımlı uluslar için temel sorun, ulusal özgürlük sorunu idi, yani bu halkların özgürlüklerine kavuşmasıydı.

Ne var ki ulusal özgürlük, sömürge halklar bakımından sömürgeci, işgalci ülkenin boyunduruğundan kurtulup bağımsız devlet ile sonuçlanırken, çok

www.arsivakurdi.org

uluslu ülkelerdeki ezilen halklar bakımından daha çok federatif devlet kurma biçiminde ortaya çıkıyordu.

Yirminci yüzyıl aynı zamanda ezilen ve sömürge halkların bağımsızlık ve özgürlük yüzyılı oldu. Yüzyılın başında Amerika Başkanı Wilson'un ezilen halklar için önerdiği ve Wilson Prensipleri olarak anılan Kendi Kaderlerini Tayin Hakkı ilkesi ile daha sonra Lenin öncülüğündeki Ekim Devrimi'nin oluşturduğu ilham sonuncunda, dünyada bir ulusal kurtuluş dalgası-çağı başladı.

1960'lı yıllara gelindiğinde dünyada sömürgecilik bir sistem olarak yıkılmış, yüzlerce ezilen ve sömürge halk bağımsızlık ve özgürlüklerine kavuşmuştu.

Aralık 1960 tarihli Sömürge Ülkelere ve Halklara Bağımsızlık Verme Hakkında BM Bildirisi bu süreci çok açık bir biçimde formüle etmekteydi. Söz konusu karar şöyledir:

"Bütün halkların kendi kaderlerini tayin hakkı vardır; bu hak sayesinde siyasi statülerini özgürce belirler ve özgürce kendi ekonomik, toplumsal ve kültürel gelişmelerini sağlamaya çalışırlar."

Bu yöndeki karar daha sonra bir çok ülke tarafından imzalanan bir hayli belgenin içine girecekti. Daha sonra imzalanan 1966 tarihli BM Uluslararası Sivil ve Siyasal Haklar Sözleşmesi ile BM Uluslararası Ekonomik, Toplumsal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi, 1990 yılında imzalanan Paris Şartı dahil bir çok uluslararası belgede ulusların kendi kaderlerini tayin hakkı ilkesi yer almaktaydı. BM Genel Kurulu'nun 24 Ekim 1970 tarihli kararına dayanan bir diğer bildirgesinde ise kendi kaderini tayin hakkı şu şekilde tanımlanıyordu:

"Hükümran ve bağımsız bir devlet kurma, bağımsız bir devletle özgürce birleşme ya da bir halk tarafından özgürce kararlaştırılmış başka bir siyasal statü biçiminde ortaya çıkma, o halkın kendi kaderini tayin hakkını kullanma tarzını oluşturur."

Ulusal özgürlük, sömürge halklar bakımından sömürgeci ülkenin boyunduruğundan kurtulup bağımsız devlet ile sonuçlanırken, çok uluslu ülkelerdeki ezilen halklar bakımından daha çok federatif devlet kurma biçiminde ortaya çıkıyordu.

1960'lı yıllar sonrasında da ulusal özgürlük ve bağımsızlık hareketleri dünyada önemli bir olgu olmaya devam etti. Ancak 1980'li yıllara gelindiğinde ulusal mücadelelerde büyük bir düşüş görülmeye başlandı.

Diğer yandan, sosyalist sistemin yıkılmasından sonra ulusal sorunun çözümü bakımından koşullar eskiye oranla bir hayli değişti.

Ulusal hareketler, eskiden sahip oldukları sosyalist sistem gibi bir gücün desteğinden yoksun kalarak, eski güç ve etkinliğini yitirdi. Bu, ulusal hareketler bakımından eksi bir durumdu.

Ne var ki bir başka açıdan ise ulusal sorunların çözümü yönünde olumlu bir atmosfer oluştu. İki kutuplu sistemin yıkılması ile dünyada gerilim düştü, devletler ve ülkeler arasında diyalog ve işbirliği koşulları artmaya başladı. Bu diyalog ve işbirliği atmosferi diğer sorunlar gibi ulusal sorunların çözümüne de yansıdı. Bu çerçevede dünyadaki bir çok bölgesel ve ulusal uyuşmazlığa ilişkin bölgesel ve uluslararası inisiyatifler gelişti ve hız kazandı.

Bu alandaki gelişmelerde, sosyalist sistemin yıkılmasıyla ulusal hareketlerin sosyalist sistem için yedek olma durumundan çıkmasının ve batılı kapitalist sistemin, bu hareketleri kendisi için birer tehdit unsuru olarak algılamaktan vazgeçmesinin büyük payı var.

Bu süreçten itibaren bazı ülkeler kendi ulusal sorunları ile ilgili bir reform çizgisi izlemeye ve bu alanda kimi adımlar atmaya başladı.

Örneğin İngiltere'de Ekim 1997 yılında yapılan referandum ile hem İskoçya hem de Galler'e kendi parlamentolarını kurarak özerklik hakkı tanındı. İngiltere'de yaşayan İskoçlar ile Galliler kendi dillerini her alanda ve devletin sunduğu olanaklarla kullanmaya başladılar.

Benzer bir gelişme daha önceden İspanya'da yaşandı. 25 Ekim 1979 tarihinde referanduma sunulan Bask ve Katalan otonom yasaları aynı yılın 18 Aralık tarihinde yasalaşarak resmen yürürlüğe girdi. Fransa'nın Korsika için benzer girişimlerde bulunduğu biliniyor. Filistin sorununun çözümü için yıllardır sürdürülen görüşmelerden ise ne yazık ki şimdiye kadar herhangi bir sonuç çıkmış değil.

Günümüzde sorunun algılanışı

Yukarıda belirtildiği gibi 1980'li yıllara kadar ulusal soruna ilişkin kafalarımız biraz daha net sayılırdı. Ortada ezilen ve sömürge halkların özgürlük ve bağımsızlık mücadelesi ya da sorunu söz konusuydu. Bu konuda düşünülen tek çözüm modeli ise Halkların Kendi Geleceklerini Tayin Hakkı ilkesiydi. Sonuçta bu hakkın kullanımı bağımsız ya da ortak devlet biçimini alsa bile sonuç değişmezdi.

Oysa günümüzde sorunun bu kadar yalın olduğu söylenemez.

Uluslararası bir çok belge, bildiri ve anlaşmada 'Kendi Kaderlerini Tayin Hakkı' yine var. Ancak bu hak, hemen başka şartlarla kayıt altına alınmış durumda.

Örneğin yukarıda vurgu yapılan Aralık 1960 tarihli Sömürge Ülkelere ve Halklara Bağımsızlık Verme Hakkında BM Bildirisi'nde, *"Bütün halkaların kendi kaderlerini tayin hakkı vardır; bu hak sayesinde siyasi statülerini özgürce belirler ve özgürce kendi ekonomik, toplumsal ve kültürel gelişmelerini sağlamaya ça-*

www.marksizm.org

lışırlar" belirlemesinin arkasında hemen şu kayıt bulunuyor:

"Bir ülkenin ulusal birliğini ve toprak bütünlüğünü kısmen ya da tamamen bozmaya yönelik her girişim BM antlaşmasının amaç ve ilkeleriyle bağdaşmaz."

Yine 19-21 Kasım 1990 tarihlerinde 34 ülkenin katımıyla gerçekleşen Paris Zirvesi'nde imzalanan Yeni Bir Avrupa İçin Paris Yasası'nın **Yeni Bir Demokrasi, Barış ve Birlik Dönemi** başlığı altında 'kaderini tayin hakkı' ile ilgili şöyle bir belirleme var:

"Halkların eşit haklara sahip olduklarını ve Birleşmiş Milletler Yasası ile uluslararası hukukun, devletlerin toprak bütünlüklerini konu alanlar dahil, ilgili normlarına uygun olarak, kendi kaderlerini tayin hakkına sahip olduklarını tekrar teyit ederiz."

Görüldüğü gibi devletlerin toprak bütünlüğüne yapılan vurgu başlı başına bir sorun ve kendi kaderlerini tayin hakkını sınırlayan, kayıt altına alan bir yaklaşım.

Kendi kaderlerini tayin hakkı, başka bir ifade ile self determinasyon konusuna sonra dönmek üzere konumuza ve bu alandaki karmaşaya göz atmaya devam edelim.

Azınlık hakları

Bir an için içerdiği bütün sınırlama ve kayıtlara rağmen 'kendi kaderlerini tayin hakkı'nı bu alanda referans olarak aldığımızı düşünelim. Peki bu ilke kimin için geçerli ya da kimlere uygulanacak? Tabi ki ulus ya da halklara. Ne var ki söz konusu belgelerde halklar ya da uluslar diye bir kavrama rastlamak mümkün değil. Bunun yerine kullanılan kavram daha çok **azınlıklar** ve onların haklarıdır.

Azınlıklar ile ilgili yapılan tanımlamalar ise son derece genel bir kapsayıcılıkta. Örneğin yapılan azınlık tanımlamaları değişik etnisiteden halk ve toplulukları kapsadığı gibi, bu tanımın içine sosyal ve kültürel gruplar, dini azınlıklar, kadınlar, göçmenler de girebiliyor. Elbette zaman zaman ulusal azınlıklar ile dini ve diğer azınlıklar birbirinden ayrı tutulmakla birlikte, bu durum yeterli açıklığı getirmekten uzak kalıyor. Dolayısıyla "azınlıklar" kavramında bir toptancılık ve belirsizlik hakim durumda.

Azınlıklar ile ilgili yapılan tanımlamalar son derece genel bir kapsayıcılıkta. Yapılan tanımlamalar değişik etnisiteden halk ve toplulukları kapsadığı gibi, bu tanımın içine sosyal ve kültürel gruplar, dini azınlıklar, kadınlar da girebiliyor.

Yeni Bir Avrupa İçin Paris Yasası'nda; *"Ulusal azınlıkların etnik, kültürel, dil ve dini kimliklerinin korunacağını, ulusal azınlıklara mensup kişilerin bu kimliklerini ayırıma tabi tutulmaksızın ve kanun önünde tam bir eşitlikle, hür olarak ifade etmeye, korumaya ve geliştirmeye hakları olduğunu teyit ederiz"* denilmektedir. Kopenhag Kriterleri'nin siyasi kıstasları içinde de *'azınlıklara saygı ve onların korunmasını güvece altına alan istikrarlı kurumlar'*dan söz edilmektedir. Dikkat edilirse, burada ulusal azınlık tanımından çok, onların haklarına ve güvencelerine vurgu yapılmaktadır. Bu alanda yapılan en ciddi tanımlama BM Ayırımcılığın Önlenmesi ve Azınlıkların Korunması Alt Komisyonu'nun 1985'te yayınlanan bir raporunda kullanılmıştır. Söz konusu tanım şöyledir:

"Devlette egemen konumda olmayan ve sayı olarak azınlığı oluşturan, nüfusun çoğunluğunun karakteristiklerinden farklı etnik, dinsel ya da dilsel karakteristiklere doğuştan sahip, aralarında bir dayanışma duygusu bulunan, örtük bir şekilde de olsa varlığını sürdürmek kolektif iradesiyle harekete geçen, fiilen ve hukuken çoğunlukla eşit olmayı amaçlayan bir vatandaşlar grubudur."

Burada yapılan, aslında farklı bir halk ya da ulusu ifade etmektedir.

1- Devlette egemen konumda olmamak;

2- Sayı olarak azınlığı oluşturmak;

3- Çoğunluktan ya da hakim olandan farklı etnik, dinsel ya da dilsel karakteristiklere doğuştan sahip olmak;

4- Aralarında bir dayanışma duygusu bulunmak, örtük bir şekilde de olsa varlığını sürdürmek kolektif iradesiyle harekete geçmek;

5- Fiilen ve hukuken çoğunlukla eşit olmayı amaçlamak.

Bu tanım, bir-iki nokta hariç çoğunlukla halk-ulus tanımına uyuyor. Sayı olarak azınlığı oluşturmak ölçüsü, sanırım bir çok ülke gerçeğinde geçerli olmayabiliyor. Geçmişte Güney Afrika'daki ezilen siyahlar sayı olarak azınlıkta değil, tersine çoğunluğu oluşturuyorlardı. Bu durum başka halklar için de geçerli olabilir. İkincisi ise yukarıdaki tanımda toprak birliği vurgusu yok. Zira bellrli bir toprak üzerinde çoğunluk oluşturmak veya yoğunlaşmak ayrı bir halk-ulus olmanın önemli ayraçlarından birini oluşturuyor.

Durum bu olduğu halde neden bu tür belgelerde azınlık tanımında ısrar edildiğini anlamak mümkün değil. Ancak görünen o ki, bu tür belgelerin hazırlanmasında ağırlığı olan ülkelerin çoğu aynı zamanda farklı etnik topluluk ve halklarla başı belada olanlardır. Bu nedenle de yapılan tanımlamanın bilinçli olarak her tarafa çekilir nitelikte yapıldığı düşünülebilir.

Ayrıca azınlık hakları kolektif haklar olduğu için, bu hakların ayrılmaya yol açabileceği yönünde devletlerde ciddi kaygılar var.

Bu konuyla ilgili olarak **Ece Öztan**'ın Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Azınlıklar başlıklı makalesinde ilginç tespitler bulunuyor:

"Tanımdaki bu belirsizlik,

www.anarkiyo.org

azınlık haklarına ilişkin kuşkulardan kaynaklanmaktadır. Bunun altında yatan ise azınlık haklarının bireysel insan haklarının aksine, kolektif haklar olarak devletlerin ülkesel bütünlüğüne yönelik bir tehdit olarak algılanmasıdır. (REHMAN J, 2003:298, **International Human Rights Law,** Longman, London.)

Oysa BM Kişisel ve Siyasal Haklar Sözleşmesi'nin 1. maddesinde 'halkların' hakkı olarak anılan self determinasyon hakkı ile, aynı sözleşmenin 27. maddesinde yer alan 'etnik, dilsel, dinsel azınlıklara mensup olan kişilerin hakları' olarak görülen azınlık hakları farklı hak kategorileridir. (HIGGINS,1994, 195-196, *Minority Rights: Discrepancies and Divergencies Between...,* **The Dynamics of the Protection of Human Rights in Europe,** Der.Lawson/Blois, M. Nijhoff Publishers, Dordrecht)

Uluslararası hukuk alanında azınlık haklarına ilişkin olarak vurgu daha çok bireye yöneliktir. Yani azınlık hakları dendiğinde gerek BM gerekse Avrupa Konseyi bağlamında oluşturulan belgelerde *azınlığa mensup kişilerin* haklarından söz edilmektedir. Ancak, azınlığa mensup kişilerin bir grup olarak kendi azınlık kimliklerinin korunmasına ilişkin hakları, grubun diğer üyeleri ile birlikte kullanılabilecek kolektif niteliği ağır basan haklardır. Azınlık haklarına ilişkin grup vurgusu, yukarıda değindiğim gibi bir grup olarak ayrılma hakkına varabilecek bir self determinasyon iddialarını gündeme getirdiği için devletleri tedirgin etmektedir. Oysa uluslararası hukukta temel ilkelerden biri ülke bütünlüğüne saygı ilkesidir. Bu anlamda, ayrılma hakkı anlamında self-determinasyon, azınlık hakları içinde yer almaz.(abç. B.B) Self-determinasyon ile azınlık haklarını birbirine yakınlaştıran nokta, self-determinasyonun içsel boyutuna ilişkindir. Çavuşoğlu bu anlamda 'iç self determinasyon hakkı azınlık hakları ile ilişkilendirildiğinde, eşit siyasal katılım hakkının ötesinde, azınlıkların kültürel kimliklerinin korunmasında, kendileri ile ilgili konularda karar verici olmalarını sağlayıcı yöntemlerin geliştirilmesinin gündeme geldiğine' değinmektedir. (ÇAVUŞOĞLU N, 2000, 236, Uluslararası İnsan Hakları Hukukunda Azınlık Hakları, Su Yayınları, İstanbul.)"

Azınlık haklarına ilişkin grup vurgusu, ayrılma hakkına varabilecek self determinasyon iddialarını gündeme getirdiği için devletleri tedirgin etmektedir. Oysa uluslararası hukukta temel ilkelerden biri ülke bütünlüğüne saygı ilkesidir.

Alıntıdan da anlaşıldığı gibi, uluslararası belgelerde tatmin edici, çerçevesi belirgin bir azınlık tanımını bulmak oldukça güç. İkincisi; azınlık hakları esas olarak kolektif nitelikte olmalarına karşılık zaman zaman bunların 'azınlığa mensup kişilerin hakları' olarak ifade edilmesi, konunun bireysel haklar derecesine indirgenmesine ve dolayısıyla istismarına yol açmaktadır. Konumuz bakımından en önemlisi ise self determinasyon hakkının azınlıklar için geçerli olup olmayacağı sorunudur. Doğrusu bu konuda da net ve belirgin bir tanımı yakalamak mümkün değil. Konuyla ilgili farklı ve hatta birbirine zıt yaklaşımlara rastlanmaktadır. Örneğin Tarık Ziya Ekinci, self determinasyon hakkının azınlıklar için de geçerli olduğunu belirtmektedir *(Avrupa Birliği'nde Azınlıkların Korunması Sorunu-Türkiye ve Kürtler, Sümer Yayıncılık, 1. Baskı, 2001 İstanbul).* Oysa yukarıdaki alıntıda bunun tersi bir yorum söz konusu.

Yukarıda belirtildiği gibi, azınlıklar konusunun bilinçli olarak yuvarlak bırakıldığına dair güçlü bir kanı var. Buradaki yaklaşımın temelinde ise devletlerin siyasi ve pragmatik kaygıları söz konusu. Bu kaygılar ne yazık ki uluslararası belge ve hukuk metinlerine de yansımaktadır. Elbette konunun doğasındaki karmaşıklığı ve çeşitliliği görmemek mümkün değil. Ancak yine de özellikle azınlıklar konusu daha yalın formülasyonlara kavuşturulabilir, özellikle de self determinasyon hakkının kullanımı bakımından halk-ulus tanımı, bir çok açıdan (sayısal, coğrafi dağılım, ortak irade bakımından) azınlık oluşturan topluluklardan ayrı bir yere konulabilirdi.

Özetle, **azınlık** tanımı bir çok ülkedeki etnik çeşitliliği, özgürlükten yoksun halkların durumunu tanımlamıyor ve bu sorunlara ilişkin çözüm arayışlarına cevap vermekten uzak kalıyor.

Mevcut uluslararası hukuk ve ulusal azınlıklar ile ilgili literatürün bir başka özelliği ise, hepsinin mevcut etnik, dini ve kültürel sorunları demokrasi içinde çözme eğilimidir. Günümüzde yerel yönetimlerin güçlendirilmesi, yerinde yönetim arayışları, ademi merkeziyetçilik, desantralizasyon gibi modellerin hepsinin ortak özelliği, eski merkeziyetçi devlet-sistem modellerinin katı otoriter yanlarını tırpanlayarak ya da daha demokratik ve katılımcı kılarak, onları sorunlara yanıt verir hale getirmektir. Çok kültürlü toplum önerisi de benzer arayışların, yani etnik sorunları demokrasi içinde çözme arayışının diğer bir biçimidir. Tabi ki bunlar küçümsenecek az buz çaba ve arayışlar değil. Türkiye örneğinde olduğu gibi kimi ülkelerde bu adımları gerçekleştirmek için akla karayı seçmek gerek.

Demokrasinin, demokratik çabaların ve yukarıda sözü edilen arayışların ulusal sorunların çözümüne katkı sunmadığını söylemek oldukça kaba bir yaklaşım olur. Köklü bir demokratik ülkede en azından sorunun tartışılması ve soruna çözüm bulunması daha kolaydır. Bu nedenle bu konuda demokratik adımları

www.serxwebun.org

küçümsemeden sorunun esas boyutuna bakmak gerekir.

Ulusal sorunun esas boyutu ve bizim açımızdan önemli noktası, bu sorunların siyasi birer sorun olduğu ve çözümünün de siyasi karar ve yaklaşım gerektirdiğidir. Dolayısıyla çözüm arayışlarını ve federasyon biçimini de bu çerçevede değerlendirmekte yarar var.

Federasyon modeli

Federasyon modeline atıfta bulunan uluslararası belgeler ya yok denecek kadar az ya da ben rastlamadım. Bu modelin en özgün biçiminin Ekim Devrimi'nden sonra çok uluslu Çarlık Rusya yıkıntıları üzerinde kurulan Sovyetler Birliği'nde gündeme geldiğini biliyoruz. Buna rağmen ortalama ve sınırları kesin çizgilerle belirlenmiş bir federasyon modelinden söz etmek kolay görünmemektedir. Örneğin çok uluslu olmadığı halde, kendi tarihsel ve toplumsal koşullarından dolayı ABD de kurulan sistem de bir tür federal devlet biçimidir. Almanya'daki durum da aşağı yukarı böyledir. Öte yandan bu model başka özgün biçimleriyle Belçika'da, İsviçre'de, İspanya'da, Kanada'da ve başka bir çok ülkede uygulanmaktadır.

Dediğimiz gibi kimi ülkelerde federasyon o ülkelerin tarihi, sosyal ve kültürel koşulları sonucu ortaya çıkmış bir durum. Federasyonu asıl ihtiyaç haline getiren ise birden fazla ulus ya da halkın bir arada barış içinde yaşamasının getirdiği siyasal ihtiyaçtır.

Kimi ülkelerde, o ülke içinde yaşayan ayrı bir halk ve etnisiteye dil ve kültürel bazda verilen haklar temelinde gündeme gelen otonomi ya da özerklik durumu, söz konusu halka diğerleriyle eşit düzeyde bir egemenlik hakkı vermiyor. Federasyonda ise eşitlik temelinde bir egemenlik söz konusu ve onu otonomi ya da diğer modellerden ayıran da bu özellik olmalı.

Ulusal sorunun esas boyutu ve bizim açımızdan önemli noktası, bu sorunların siyasi birer sorun olduğu ve çözümünün de siyasi karar ve yaklaşım gerektirdiğidir. Dolayısıyla federasyon biçimini de bu çerçevede değerlendirmekte yarar var.

Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra federasyon modelinin uygulanabilir olmadığı yönünde ciddi eleştiriler var. Sovyet sisteminin o ülkedeki ulusal sorunları çözemediği sıkça iddia ediliyor.

Konumuz Sovyetler Birliği modelini tartışmak olmadığı için kısaca belirtmekle yetinelim.

Sovyet sisteminin ya da Ekim Devrimi'nin en büyük başarısı, geçmişte esamesi okunmayan bir çok halka verdiği özgürlüklerle onları ayağa kaldırıp kişilik sahibi kılmasıdır. Sovyetler'in dağılmasından sonra da görüldüğü gibi, bu halkların bir çoğu barışçı bir biçimde bağımsızlığına kavuşarak varlığını sürdürdü. O noktada da Sovyet sisteminin halklar arasında oluşturduğu eşitliği görmek mümkün.

Eğer Sovyet sistemi çöktü ya da dağıldıysa, bunun nedenini federasyon modelinin yanlışlığından çok, oradaki sistemin iç işleyişinde, sosyalist toplum modelinin otoriter yapısında aramak daha doğru olur. Elbette halklar arası ilişkilere ve muhtemelen federal sisteme de bu otoriter yapının yansımaları olmuştur. Ancak bu neden değil, sonuçtur. Kaldı ki bu ülkede olmasa bile başka ülkelerde bu modelin uygulanabilirliği ve çözüm modeli olduğu pratikte ispatlanmış bir durumdur.

Yine Türkiye'de kimi çevrelerin iddia ettiği gibi federal çözüm ülkelerin bölünmesini getirmez. Tersine halkların eşitlik temelinde bir arada yaşamalarına olanak verdiği için bölünme ve çatışmalara giden yolu tıkar. Başka bir deyişle federal çözüm, ülkeleri ve halkları bir arada tutan özgürlükçü ve özgürlükçü olduğu için de birleştirici bir modeldir.

Artık günümüzde tekçi-üniter devlet ve sistemler toplumların çoğulcu, katılımcı ve çok etnisiteli yaşam ihtiyaçlarına cevap veremiyor. Tekçi sistem modelinin yürümesi için baskıcı otoriter yöntemler kaçınılmaz oluyor. Bu ise günümüzde gelişen demokratikleşme ve özgürlük arayışlarına ters düşmektedir. Günümüzde Avrupa Birliği modeli bile bir tür konfederasyona doğru yol almaktadır. Dolayısıyla federasyon modeli, özellikle çokuluslu ülkeler için olabilecek en gerçekçi çözümdür.

Irak'ta federasyona doğru

Irak'ta Kürtlerin 1960'tan bu yana yürüttüğü mücadele çerçevesinde önce özerk yönetimin, 1990 yılından bu yana ise federasyon konusunun sıklıkla gündeme geldiği biliniyor. 11 Mart 2004 tarihinde ilan edilen Geçici Irak Anayasası (orijinal adıyla Irak Devleti Geçiş Dönemi Yönetim Yasası) ile Irak resmen ve hukuken bir federal devlet statüsüne kavuştu.

Bu sürecin geçmişi somut olarak 1970'lere kadar uzanır.

Iraklı Kürtler ve Baas rejimi arasında süren kıyasıya mücadeleden sonra her iki taraf, **11 Mart 1970 Deklârasyonu** üzerinde uzlaştı. Her iki taraf adına Mustafa Barzani ve Saddam Hüseyin tarafından imzalanan 11 Mart 1970 tarihli Deklârasyon'un 2. Bölüm 1. maddesi Irak'ı şöyle tanımlıyordu:

"Irak Cumhuriyeti, eşit haklara sahip iki başlıca ulustan, yani Araplar ile Kürtlerden oluşan bir birleşik devlet olmalıdır."

Aynı Deklârasyon'un 6. maddesinde ise, *"Irak Kürdistan'ı; Süleymaniye, Kerkük, Erbil illeriyle, bu illerin sınırları içerisinde bulunan ve yine nahiye ve köylerin bütününden; Musul ve Diyala illerinin ise, Kürt halkının*

www.sosyalistkurtuluş.org

yine çoğunlukta bulunduğu kaza, nahiye ve köylerden meydana gelir" denilmektedir. Deklârasyon'un 7 ve 8. maddelerinde ise, *"Irak Cumhurbaşkanı Yardımcısının Kürt olacağı ve Cumhurbaşkanının seçildiği yöntemle, Kürt Halkı tarafından seçileceği, Anayasa'nın, Kürdistan bölgesinde, kültürel, sosyal, ekonomik yönetime ait tüm ulusal hakları ve bunlara ilişkin 'yerel otonomiyi' güvence altına alacağı" belirtiliyordu.* 4 yıl içinde uygulanması taahhüt edilen Deklârasyon'da Kürtlere kendi bölgelerinde ileri derecede bir özerklik tanındı. Öyle ki bu anlaşmaya göre Kürdistan Ulusal Meclisi'nin onayı olmadan merkezi hükümetin bölgeye asker gönderme ya da sıkıyönetim ilan etmesi mümkün değildi.

Görüldüğü gibi bugün Irak'ta Kürtlere ilişkin olarak gündeme gelen federasyon ve buna benzer talepler yeni değil. Deklârasyon'un içeriği ayrıntılı olarak ele alındığında neredeyse bugünkü Geçiş Dönemi Yönetim Yasası'ndakine yakın hak ve özgürlüklerin Kürt halkına tanınmış olduğu görülmektedir.

Baas rejimi, 11 Mart 1974 yılında ilan ettiği **Kürdistan Bölgesi Üzerine Özerklik Kanunu** ile 11 Mart 1970 tarihli Deklârasyon'un içini boşaltarak onu işlemez hale getirdi. Bunun üzerine Kürtler ile Baas rejimi arasında tekrar savaş başladı.

Irak'taki Kürt Hareketi, Birinci Körfez Savaşı'ndan sonra yeni bir aşamaya geçti.

Önce, Birleşmiş Milletler Örgütü 36. paralelin kuzeyini Irak uçuşlarına yasakladı, ardından da BM kararıyla oluşan Çekiç Güç ile Kürtlerin yoğunlukta olduğu bölgeler Irak saldırılarına karşı koruma altına alındı. 1991 yılında yapılan seçimlerle Kürdistan Parlamentosu seçildi.

1991 yılından ABD'nin ikinci kez bölgeye müdahale ettiği 19 Mart 2003 tarihine kadar geçen dönem içinde Kürtler Duhok,

Sovyetler'in dağılmasından sonra da görüldüğü gibi, bu halkların bir çoğu barışçı bir biçimde bağımsızlığına kavuşarak varlığını sürdürdü. O noktada da Sovyet sisteminin halklar arasında oluşturduğu eşitliği görmek mümkün.

Hewler ve Süleymaniye'yi kapsayan Kürdistan Bölgesi'nde kendi kendilerini özgür koşullarda yönettiler. Zaman zaman yaşanan iç sıkıntı ve çatışmalar sayılmazsa, Kürtler bu dönem boyunca ekonomik, sosyal ve siyasal alanda önemli kazanımlar elde etti, toplumun özgürleştirilmesinde, temel hak ve özgürlüklerin hayata geçirilmesinde örnek bir pratik sergiledi. Öyle ki Kürdistan Bölgesi, Irak'ın, refahı görece yükselen, en istikrarlı ve güvenli bölgesi haline geldi.

Bildiğim kadarıyla, Kürtler 1988 yılından bu yana otonomi-özerklik yerine federasyon talebini savunuyor. Son yıllarda Irak muhalefeti ile birlikte yapılan bir dizi toplantı ve platformda da bu talep dile getirildi ve Irak muhalefeti tarafından da onay gördü.

Irak'a yapılan ikinci ABD müdahalesi ve geçici bir anayasa oluşturma sürecinde bu tartışmalar daha da arttı. Arap şoven kesimleri kadar Türkiye'nin de içinde bulunduğu Irak'a komşu bazı ülkeler, yeni Irak'ın federal olmaması için, özellikle de Kürtlere federasyon hakkının tanınmaması için yoğun çaba sarfetti. Ancak gösterilen bütün çaba ve tepkilere rağmen, oluşan yeni anayasa federal ve demokratik bir Irak'ı öngörüyor. Hazırlanan anayasa şimdiye kadar Kürtlerin varlığını ve haklarını tanımlayan ve güvence altına alan en kapsamlı hukuki belge niteliğindedir. Söz konusu Geçiş Dönemi Yönetim Yasası'nın 4. maddesi yeni Irakı şöyle tanımlıyor:

"Irak'taki yönetim sistemi cumhuriyetçi, federal, demokratik ve çoğulcudur; iktidar federal yönetim ile bölgesel yönetimler, valilikler, belediyeler ve yerel yönetimler arasında paylaşılır. Federal sistem, köken, ırk, etniklik, milliyet veya din üzerinde değil, coğrafik ve tarihsel gerçeklikler ile iktidarın bölünmesi üzerinde temellenir."

Bu madde Irak'ın hem federal, demokratik ve çoğulcu olduğunu vurgulamakta, hem de federal sistemin coğrafik temelde yapılandığını ortaya koymaktadır. Özellikle Türkiye'nin olası bir federal sistemin bölgesel temelde olmaması gerektiği yönünde yürüttüğü çabalar dikkate alınırsa, yasadaki vurgunun önemi daha çok ortaya çıkar. GDYY'nın en önemli belirlemelerinden birisi de vatandaşlık ile ilgili bölümdür. 11. maddenin A fıkrasında, *"Irak uyruğunu taşıyan herkes Irak vatandaşı sayılır"* denilmektedir. Bölge devletleri anayasalarının çoğunun vatandaşlık tanımının ırk ya da din temelli olduğu düşünüldüğünde, yeni tanımın oldukça çoğulcu bir çağrışım yaptığı görülüyor. Yeni yasanın Kürtler bakımından en önemli özelliği ise Kürtçe'nin kullanım alanına ilişkin olarak çizdiği geniş çerçevedir. Yasanın 9. maddesi şöyle düzenlenmiştir:

"Arap dili ve Kürt dili Irak'ın iki resmi dilidir. Türkmenler, Asuriler veya Ermeniler gibi Iraklıların çocuklarını, eğitim programına uygun olarak kendi ana dillerinde resmi eğitim kurumlarında veya herhangi başka dillerde özel eğitim kurumlarında eğitme hakkı güvence altındadır. 'Resmi dil' kavramının kapsamı ve bu maddedeki hükümlerin uygulanmasının anlamı kanunla belirlenir ve şu hususları içerir:

(1)Resmi gazetenin iki dilde yayınlanması;

(2) Ulusal Meclis, Bakanlar Kurulu, mahkemeler ve resmi toplantılar gibi resmi çerçevedeki konuşma ve açıklamaların her iki dilde yapılması;

(3) Resmi belgelerin onaylanması ve yayınlanması ile resmi yazışmaların iki dilde yapıl-

masi;

(4) Eğitim programına uygun olarak öğretimin her iki dilde yapılacağı okulların açılması;

(5) Eşitlik ilkesinin buyurduğu (para, pasaport ve pul gibi) diğer tüm hususlarda her iki dilin kullanılması;

(6) Federal kurumlarda ve Kürdistan bölgesindeki temsilciliklerinde her iki dilin kullanılması."

Görüldüğü gibi Kürtçe sadece Kürdistan'da değil, aynı zamanda Irak'ın tümünde kullanılıyor ve ülkenin ikinci resmi dili olarak kabul ediliyor. Bu durum, yeni anayasada Kürtler bakımından en önemli kazanım sayılabilir. Tabi bu arada diğer azınlıklar bakımından belirtilen güvenceleri de unutmamak gerekir. İşin bu yanını yeni yasanın demokratikliğinin önemli göstergelerinden birisi olarak kabul etmek gerekir

7. madde B fıkrasında ise *"Irak'ın, bir çok ulusun ülkesi ve Irak'taki Arap halkının, Arap ulusunun bölünmez bir parçası"* olduğu belirtiliyor.

Buradaki belirlemenin önemi şuradadır ki, hem bir kez daha Irak'ın çok uluslu bir ülke olduğu vurgulanıyor, hem de Irak'ın Arap ulusu ile bağlantısı Irak'ta yaşayan Araplarla sınırlı tutuluyor.

Yasanın 54. madde A fıkrasında Kürdistan Bölge Yönetimi'nin yetkisi şöyle tanımlanıyor:

"Kürdistan Bölge Yönetimi, bu Kanun'da belirtildiği üzere federal idarenin özel yetki alanına dahil konular hariç, mevcut görevlerini yerine getirmeye devam eder. Bu görevlerin finansmanı, mevcut uygulamaya uygunluk içinde ve bu Kanun'un 25(E) maddesi gereğince federal idarece karşılanır. Kürdistan Bölge Yönetimi polis güçleri ve iç güvenlik üzerinde bölgesel kontrolü elinde tutar ve Kürdistan bölgesi dahilinde vergi ve harç koyma yetkisine sahiptir."

Ne var ki bu olumlu belirlemelere karşılık, yeni yasada Kürdistan Bölge Yönetimi'nin yetki alanı daraltılmakta ve giderek Kerkük, Kürdistan Bölgesi'nin dışında tutulmaktadır.

Zaman zaman yaşanan iç çatışmalar sayılmazsa, Kürtler bu dönem boyunca ekonomik, sosyal ve siyasal alanda önemli kazanımlar elde etti, temel hak ve özgürlüklerin hayata geçirilmesinde örnek bir pratik sergiledi.

Yasanın 43. maddesinde bu konunun çerçevesi şöyle çizilmiş:

"A- Kürdistan Bölge Yönetimi, 19 Mart 2003'te bu idare tarafından yönetilen Dohuk, Arbil, Süleymaniye, Kerkük, Diyala ve Ninova vilayetlerinin topraklarının resmi yönetimi olarak tanınır. 'Kürdistan Bölge Yönetimi' terimi, Kürdistan Ulusal Meclisi, Kürdistan Bakanlar Kurulu ve Kürdistan bölgesindeki bölgesel yargı organını kapsar.

B- Geçiş dönemi içinde on sekiz vilayetin sınırları değişmeden kalır.

C- Bağdat ve Kerkük hariç, Kürdistan bölgesi dışında üçten fazla olmayacak vilayetlerden oluşan her grup, kendi aralarında bir bölge kurma hakkına sahiptir...

D- Bu Kanun, Tükmenler, Keldani-Asuriler ve diğer tüm yurttaşların idari, kültürel ve politik haklarını güvence altına alır."

Dikkat edilirse, Kürdistan Bölge Yönetimi'nin yetki alanı ABD müdahalesinden önce Kürtlerin denetiminde olan bölge ile sınırlandırılıyor. Oysa söz konusu coğrafya, Irak'taki bütün Kürt coğrafyasının % 60'ı dolayındadır. Yasada savaştan sonra özgürleştirilen Musul, Diyala ve Kerkük vilayetleri ve bağlı kimi yerleşim yerleri bunun dışında tutuluyor. Ayrıca yasaya göre on sekiz vilayetten her üçü bir araya gelerek bölge kurma olanağına sahipken, Bağdat ve Kerkük bu haktan istisna tutuluyor. Bağdat'ın istisna tutulması anlaşılır, çünkü orası ülkenin başkentidir, ancak aynı şeyin Kerkük için de geçerli olması doğru değil. Burada Kerkük'ün bir petrol kenti olarak Kürtlerin denetimine geçme kaygısının belirleyici olduğu açıktır.

Kerkük, hem Araplar, hem bölge devletleri, hem de müttefikler için önemsenen bir şehir. Kerkük'ün Kürtlerin denetimine bırakılmasının adı geçen çevrelerin hiçbirisinin hesabına gelmediğini tahmin etmek güç değil. Bu nedenle Kürtlerin bütün ısrarına rağmen Kerkük, Kürdistan Bölge Yönetimi'nin denetimi dışında tutuldu. Ancak Kerkük'e ilişkin olarak yapılan düzenleme kalıcı değil. Yasa, Kerkük dahil, diğer bir çok soruna çözüm için Irak Geçiş Yönetimi'ni görevli kılıyor. Söz konusu yasanın 58. maddesinin Kerkük dahil diğer uyuşmazlık konusu olan alan ve konular ile ilgili düzenlemesi şöyledir:

"A- Irak Geçiş Yönetimi, özellikle de Irak Mülkiyet Şikayetleri Komisyonu ve ilgili diğer organlar, önceki rejim tarafından Kerkük de dahil belli bölgelerin demografik özelliklerini, kişileri kendi yer ve evlerinden sürmek ve kovmak, bölge içine veya dışına göçe zorlamak, yabancı kişileri bölgeye yerleştirmek, sakinleri çalışmadan yoksun bırakmak, ve milliyetini değiştirmek suretiyle bozma uygulamalarının yol açtığı haksızlıkları düzeltecek önlemleri almada süratle hareket ederler...

B- Önceki rejim, siyasal amaçlarla idari sınırları da manüple etmiş ve değiştirmiştir. Irak Geçiş Yönetimi Başkanlık Konseyi, kalıcı Anayasa'da bu haksız değişikliklerin düzeltilmesi hususunda Ulusal Meclis'e tavsiyelerde bulunur. Başkanlık Konseyi'nin tavsiyelerin saptanması üzerinde oybirliğiyle bir anlaşma sağlayamaması durumunda, konuyu incelemek ve

www.anlvakfi.org

tavsiyelerde bulunmak üzere oybirliğiyle tarafsız bir hakem tayin eder. Başkanlık Konseyi'nin bir hakem üzerinde anlaşma sağlayamaması durumunda, Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri'nden, seçkin bir uluslararası kişiliği hakem olarak tayin etmesini ister.

C- Kerkük de dahil, tartışmalı bölgelere ilişkin nihai karar, bu önlemlerin tamamlanmasına, dürüst ve saydam bir nüfus sayımının yapılmasına ve kalıcı anayasanın onaylanmasına kadar ertelenir. Bu karar adalet ilkelerine uygun olmalı ve bu bölgelerdeki halkın istemlerini dikkate almalıdır."

İlgili maddelerden de anlaşıldığı gibi, Kerkük'ün durumu ve ona benzer nüfus kaymaları ile idari birimlerin değiştirilen sınırlarının yeniden düzenlenmesi için önce Geçiş Dönemi Başkanlık Konseyi'ne görev veriliyor. Sorunun bu tarzda bir sonuca ulaştırılmaması durumunda ise Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri'nin görevlendireceği bir hakemin olaya el koymasını öngörüyor.

Irak'ta 'Geçiş Dönemi' kavramı 30 Haziran 2004'te başlar ve normalde 31 Aralık 2005'te son bulur. Bu takvime göre 30 Haziran 2004 tarihinde ABD ve müttefikleri egemenliği Geçici Irak Yönetimi'ne devredecek. İkinci aşamada ise, en erken 31 Aralık 2004 ve en geç 31 Haziran 2005 tarihlerinde olmak üzere Ulusal Meclis seçimi yapılacak. Kürdistan Ulusal Meclis seçimleri de Irak genelinde yapılacak seçimlerle aynı tarihte gerçekleştirilecek. İkinci aşama, kalıcı anayasaya uygun bir Irak hükümetinin kurulması üzerine son bulur. Ulusal Meclis, en geç 15 Ağustos 2005'e kadar kalıcı anayasa taslağını hazırlar. Kalıcı anayasa taslağı, en geç 15 Ekim 2005'e kadar yapılacak bir halk oylamasıyla onaylanmak üzere Irak halkına sunulur. Geçici anayasa halkoyunda kabul edilirse, kalıcı hükümet için seçimler en geç 15 Aralık 2005'e kadar yapılır ve yeni hükümet en geç 31 Aralık 2005'e kadar görevi üstlenir.

Kürtçe sadece Kürdistan'da değil, Irak'ta da ikinci resmi dil kabul ediliyor. Bu durum, yeni anayasada Kürtler bakımından en önemli kazanım sayılabilir. Tabi diğer azınlıklar bakımından belirtilen güvenceleri de unutmamak gerekir.

Burada dikkat çeken bir nokta da kalıcı anayasanın kabulü için getirilen şartlardır. Bu konuyla ilgili olarak yapılan düzenlemeye göre; *Irak'taki seçmenlerin çoğunluğunun kabul etmesi ve üç ya da daha fazla vilayette seçmenlerin üçte ikisinin reddetmemiş olması halinde genel halkoylaması başarılı olacak ve taslak anayasa onaylanacaktır.*

Buradaki koşula göre örneğin üç ilden oluşan Kürdistan Bölgesi'ndeki nüfusun üçte ikisinin reddetmesi halinde herhangi bir anayasanın kabulü mümkün olmayacak. Bu bir bakıma Kürtler için geliştirilmiş bir veto hakkı niteliğindedir. Bu yasaya göre Kürtler kendi çıkarlarına aykırı düzenlenmiş herhangi bir anayasa taslağını kabul etmeme haklarına sahiptirler. Bu da Kürtlere geçici anayasada tanınmış önemli haklardan birisidir.

Sonuç yerine:

Yıllardır bir belirsizlik içinde bulunan Irak Kürtlerinin elindeki kazanımların Irak düzeyinde bir anayasa ile güvence altına alınması, başka bir deyişle Kürt halkına federasyon hakkının resmen tanınmış olması Kürtler bakımından büyük bir kazanımdır. Yine Kürdistan Bölge Yönetimi'ne tanınan yetkiler; iç güvenlik, vergi toplama yetkisi gibi konular da oldukça önemlidir. Kürtçe'nin sadece Kürdistan'da değil, aynı zamanda Irak'ın tümünde ikinci resmi dil olarak kabul edilmesi de yeni dönemde Kürtlerin Irak'ın yeniden yapılanmasında aldıkları rolün önemini ortaya koymaktadır.

Öte yandan federal (merkezi) yönetim için oluşturulan çerçeve Kürtler bakımından eşitlikçi olmaktan uzaktır. Arapların ezici çoğunlukla yansıyacağı Ulusal Meclis'te Kürtlerin denge unsuru olmaları oldukça zor. Bu nedenle, birincisi her halkın kendi nüfus oranında yansıyacağı bir meclis ile her halkın, örneğin Kürt ve Arapların eşit olarak temsil edildiği bir senatodan oluşan ikili bir meclis düşünülebilirdi. Böyle bir sistem halklar arası eşitlik dengesini sağlamak bakımından önemli bir güvence olurdu.

Ayrıca Kerkük'ün şu an için Kürdistan Bölge Yönetimi'nin yetki alanı dışında tutulması önemli bir sorun durumunda. Bu tür ihtilaf konusu olan sorunların zamana bırakılması belki de Irak'ın yeniden huzur ve istikrara kavuşması bakımından zorunlu görülebilir. Ancak böyle de olsa bunun Kürtler aleyhine olan bir gelişme olduğu açıktır.

Bana göre Irak'ta olağanüstü bir gelişmenin yaşanmaması durumunda önümüzdeki süreçte Kerkük'ün idari olarak Kürdistan Bölge Yönetimi'ne bağlanma olasılığı yüksektir. Ancak buradaki petrol için aynı şeyi söylemek zor. Bu nedenle Kerkük petrolünün merkezi hükümet tarafından kullanılması, bu yönde bir formülün bulunması daha büyük bir ihtimal.

Kemal Burkay, Irak'ta Kürtlerin son durumunu "bardağın yarısı dolu, yarısı boş" olarak değerlendiriyor. (Dema Nu,15 Mart 2004, sayı 73). Gerçekten de ortada hem artılar hem de eksiler var. Hem kazanımlar var hem de daha kazanılması gerekenler... Evet, hiçbir mücadelede yüzde yüz kazanmak diye bir şey yok. Ama söz konusu olan kazanmaksa, Kürtlerin kazandığına şüphe yok.

www.arsivkurdi.org

Federasyon, UKTH ve Kürtler

✍ S. Çiftyürek

Özgülümüzde federasyon ve ulusal kurtuluş mücadelesindeki yerini yazıda ele alacağım. Sorunun üzerinde derinlikli tartışıp sonuçlara varabilmek için, federasyonun tanımı; kabilelerin, halkların ve ulusların sosyal, toplumsal ve siyasal (devlet) yaşamlarındaki yeri; tarih içerisindeki farklı federasyon türleri; özel olarak yakın tarihimizdeki sosyalist federasyonların halkların yaşamlarındaki yeri ve nihayet komünistlerin çok uluslu bir devlette federasyona bakışlarının ne olması gerektiğini irdeleyeceğim.

Tarihsel bir trend olarak derinleşen küreselleşme ve küreselleşmenin iki kutbu olarak merkezileşme ile yerelleşmenin, beraberinde federasyon/konfederasyon eğilimini nasıl güçlendirdiğinin üzerinde de kısaca duracağım. Durmak gerektiğine de inanıyorum.

Tanım olarak ele alındığında federasyon ile konfederasyon özünde aynı anlamı içerirler: Birlik, ittifak, ortaklık. Meydan Larousse Ansiklopedisi'nde şunlar yazılı:

Federasyon: "Bir çok ayrı devletin kollektif bir devlet halinde birleşmesi"; **Federal**: "Bir devletler federasyonuna ait olan, bu federasyon ile bağlantılı olan, federal birlikler. **Federal Devlet**: "İç hakimiyet alanında yetkilerini federal devlete bırakan bir devletler topluluğunun meydana getirdiği belirli bir milletler arası birlik"; **Federalizm**: "Bir çok bağımsız devletin üstün bir otorite yararına egemenliklerinden bir kısmını terk ettikleri siyasal sistem...

Çağdaş federalistler için yeni bir hümanizma niteliği taşıyan federalizm, insan topluluklarının bir iç teşkilatlanma ilkesi (yerinden yönetim) ve ilişkilerinin dış teşkilatlanması konusunda girişilmiş bir denemedir (her toplumun hakimiyetinden bir kısmını ortak bir iktidar yararına terk etmesi). Birbirinden çoğunlukla farklı olan bu iki anlam, kimi zaman birbirine karışır." Burada birbirinden farklı olanla kastedilen, merkezileşme ve karşıt kutup olarak yerelleşme trendidir.

Konfederasyon: "Birlik, ortaklık; latin halkı latin şehirlerinin bir konfederasyonudur. Kendi hükümetlerini muhafaza kaydıyla genel bir iktidarın yönetimini kabul eden devletlerin kurduğu birlik (merkezi hükümet esas olarak, hemen hemen bütün kararları üye devletlerin oy birliğiyle aldığı bir koordinasyon teşkilatından meydana gelir). **Konfedere**: "Ortak düşmana karşı birleşmiş halklar, devletler, topluluklar. Konfedere Ordu; ABD'de bağımsızlık savaşları sırasında (Kuzeyli) federal hükümete karşı ittifak yapan (Güney) eyaletler."

Tarihte federasyon/ konfederasyon ve oluşumu

Federasyon, konfederasyona oranla daha merkezi yapıyı temsil eder. Fakat taşıdıkları isim ve biçime karşılık, daha gevşek, daha ademi-merkeziyetçi federasyonlar olduğu gibi, tersinden federasyona oranla daha merkezi konfederasyonlar da bulunur. Örneğin; 23 kantonun oluşturduğu İsviçre, konfederasyondan çok federasyonu temsil eder. Federasyondan konfederasyona evrilme (SSCB'den BDT'ye) olduğu gibi, tersinden konfederasyondan federasyona doğru gelişmeler de olabilir.

Federasyon ya da konfederasyonun kökleri, tarihte çok eskilere dayanır, hatta öyle ki insanlığın uygarlaşmaya adım atmasıyla yaşıttır. İlkel komünal toplumlarda (ilk komünist topluluklarda) kabilelerin/aşiretlerin oluşturduğu devletsiz federasyonlar, konfederasyonlar vardı. Uygarlığın ilk beşiği olan Mezopotamya, Mısır ve Hindistan'da, belli bir tarihi gecikmeyle Amerika'da Maya, Aztek uygarlıklarında kabile, aşiret federasyonlarının ilk biçimlerine rastlanır.

Tarihte devletsiz topluluklarda olduğu gibi devletli toplumlarda da farklı federasyon/konfederasyonlar yaşanmıştır. Ulus öncesi tüm devletler (hatta Almanya örneğinde olduğu gibi kimi ulus devletler de) şu veya bu

www.sosyalistkurdi.org

düzeyde birer federasyon ya da konfederasyonu oluşturuyorlardı. Belli başlı toplum biçimleri olan ilkel komünal, köleci, feodal, kapitalist, sosyalist toplum ve devletlerde farklı federasyon türleri yaşandı, yaşanıyor.

Tarih, halkların federe (birleşik) yapılar halinde yaşadıklarının tanığıdır. Afrika, Asya, Amerika, Avrupa kıtalarında geçmişte, belli bir yerellikle sınırlı olsa da halkların, "halklar topluluğu", "konfedere kümeler", "aşiret konfederasyonları", "devletler federasyonu", "özerk topluluklar" vb. kültürel, siyasal birlikler altında yaşadıkları görülür.

Söz konusu birlikler, aynı zamanda farklı ulusların doğuşlarının mayasıdır. Çünkü hiçbir ulus (hatta hiçbir halk) saf bir etnik grubun, kabilenin, kavimin, klanın, aşiretin ürünü olarak oluşmadı. Her halk ve ulus, onlarca kavim, klan, kabile ve etnik grubun oldukça uzun bir tarihi süreç içerisinde belli topraklar üzerinde zorla ya da gönüllü kaynaşmaları sonucunda oluştular. Başka bir ifadeyle; "nüfus olarak sayıları genellikle birkaç bin ya da birkaç yüz bini geçmeyen; yerel, bölgesel özellikler taşıyan ve dağınık halde yaşayan, dolayısıyla toplumsal birlik yönünde gevşek bağları bulunan; merkezileşmeden yoksun; yalnızca sınırlı bir dil, toprak, soy birlikteliği, ortak kültür duygusu, yaşam tarzı, gelenekleri gibi özelliklere sahip insan toplulukları olarak etnik gruplar, kavimler, klanlar, kabileler ve aşiretlerden birkaçı veya onlarcası modern ulusların önkoşullarıdır, oluşumlarının nesnesidirler." (S. Çiftyürek, Ulusal Soruna Somut ve Tarihsel Yaklaşım, Sy.59, Gün Yayıncılık, 2. Baskı)

Dün olduğu gibi günümüzde de birden fazla federasyon biçimi vardır. Farklı federasyonları dayatan, farklı koşullardır. Belli başlı federasyon türleri olarak şunları belirtebiliriz.

Tarih, halkların birleşik yapılar halinde yaşadıklarının tanığıdır. Bu birlikler, aynı zamanda farklı ulusların doğuşlarının mayasıdır. Çünkü hiçbir ulus saf bir etnik grubun, kabilenin, kavimin, klanın, aşiretin ürünü olarak oluşmadı.

Birinci tür federasyonlar:
Devletin federe yapısının belirlenmesinde hem siyasi (etnik, kültürel) hem de coğrafik veriler rol oynamıştır. Farklı siyasi (etnik, kültürel) değerlerle coğrafik özelliklerin örtüştüğü, ya da hem etnik hem coğrafik farklılıkları içeren federe devletlerin, özerk devlet veya bölgelerin birleştikleri federal devlet. Örneğin; Irak Kürdistan'ında Kürt Federe Devleti sadece coğrafik ya da etnik değil, ikisinin de örtüşmesini esas alır. Arapların talep ettiği gibi salt coğrafik olsaydı, o zaman Irak Kürdistanı'nın Kerkük, Süleymaniye, Erbil, Duhok gibi kentleri ayrı ayrı birer idari yönetim olacaklardı. Fakat şimdi, halen çözümlenmemiş Kerkük sorunu hariç, Irak Kürdistanı'nın kentleri Federe Kürt Devleti bünyesinde tek bir parlamento tarafından yönetilecektir.

Halihazırda dünyada 10'u aşkın bu tür federasyonlar mevcut. Bunlardan bazıları:

* **Rusya Federasyonu**; onlarca özerk bölge ve cumhuriyeti içeriyor.

* **Yugoslavya Federasyonu**; Sırbistan ve Karadağ cumhuriyetlerinden oluşuyor.

* **Büyük Britanya ve Kuzey İrlanda Birleşik Krallığı**; İngiltere, Galler, İskoçya ve Kuzey İrlanda'dan oluşuyor.

* **İsviçre Konfederasyonu**; her biri kendi anayasası olan 23 kantondan oluşuyor. Biri milli meclis, diğeri eyaletler (kantonlar) meclisi ve bu ikisinden oluşan federal meclis var. Dört ayrı resmi dil konuşuluyor.

* **İspanya Krallığı**; 19 ayrı özerk bölgeden oluşuyor. Hem etnik hem coğrafik özelliklerin örtüştüğü Katalanya, Bask vb. bölgeler olduğu gibi farklı özerk (yani salt coğrafik) bölgeler de var.

* **Belçika Krallığı**; coğrafik ve kültürel (etnik) üç bölgeden oluşuyor. İki resmi dile sahip.

* **Güney Afrika Cumhuriyeti**; 4 eyalet, 4 bağımsız bontustan ve henüz bağımsız olmayan 6 bontustan var. İki resmi dil kullanılıyor.

* **Hindistan Cumhuriyeti**; federal cumhuriyet 25 eyalet ve 7 federal bölgeden oluşuyor. İngilizce ve Hintçe olmak üzere iki resmi dil kullanılıyor.

* **Çin Halk Cumhuriyeti**; 22 eyalet, 5 özerk bölge ve 3 belediyeden oluşuyor.

* **Kanada**; federal devlet, her biri parlamento ve hükümeti bulunan 10 eyalet ve iki bağlı topraktan oluşuyor. Fransızca, İngilizce resmi dilleridir.

İkinci tür federasyonlar:
Federalizm evresinde Batı'da şekillenen güçlü derebeyliklerin, dük ya da grandüklerin, Asya ve özel olarak da Ortadoğu'da güçlü aile veya aşiretlere dayalı emirliklerin, şeyhliklerin oluşturduğu federal devletler. Bunların bir kısmı kapitalist toplum evresinde de varlıklarını sürdürüyorlar. Bu tür federasyonlarda farklı etnik (ulusal) yapılar rol oynamıyor. Örneğin Almanya, hem geçmişte hem de bugün bu tip federasyonların tipik örneğidir.

* **Almanya Konfederasyonu**; geçmişte farklı Alman devlet ve prensliklerini içeriyordu. 1817-1839 yılları arasında geçerli olan "Federal anlaşma 38 hükümran devleti kabul ediyordu. Bu devletler arasında; 1 İmparatorluk (Avusturya), 5 krallık, 10 düklük, 4 özgür kent vardı.

Günümüz Almanya Federal Cumhuriyeti ise; her biri yerel parlamentosu bulunan 25 eyaleti içeriyor.

* **Avusturya Cumhuriyeti**; yine aynı Alman ulusunu içerme-

www.marksist.org

sine karşın, tıpkı Almanya gibi tarihten gelen ya da kökeni derebeyliklere dayanan özgün ekonomik yapılanmalar nedeniyle 9 eyaletten oluşuyor.

* **Birleşik Arap Emirlikleri**; aynı Arap ulusundan 7 emirlikten oluşan emirlikler federasyonudur.

Üçüncü tür federal devletler: Coğrafik ve ekonomik verilerin örtüştüğü ABD, Meksika, Brezilya, Arjantin gibileri belirtilebilir. Doğrudan etnik (ulusal) şekillenmeler olmasa da, bu tür federasyonların, federe (alt idari) birimlerin oluşumunda ekonomik, coğrafik veriler kadar olmasa da, etnik, kültürel farklılıkların da payı vardır.

* **Brezilya Federatif Cumhuriyeti**; her biri parlamento ve hükümeti olan 23 eyalet, 3 bağlı toprak ve federal başkenti içeriyor.

* **Arjantin Cumhuriyeti**; her biri ayrı vali ve anayasası olan 22 eyalet, 1 federal başkent ve Ateş ülkesi bağlı bölgesinden oluşan (ABD benzeri) federal bir cumhuriyettir.

Dördüncü tür federasyonlar: Avrupa Birliği (AB), bu türün en iyi örneğini oluşturuyor. Bu tür federal/konfederal yapılanmaya yol açan (daha doğrusu açacak olan) küreselleşme sürecinin kendisidir. Son yıllarda bu sorun üzerinde çok duruldu, burada sadece birkaç cümleyle değineceğim.

■ AB süreci başlangıçta ekonomik işbirliği ve entegrasyon ile başladı, siyasi ve kültürel merkezileşme birkaç adım geriden izledi, halen de öyle. Kısacası, ekonomik birliği siyasi birlik izliyor.

■ AB vb. birliklerin ayırdedici bir özelliği; ulus, ulusal devlet yapılanmalarının süreçte aşılmalarının üzerinde şekilleniyor olmalarıdır. Gelişme trendi, dünya çapında her açıdan ulus üstü merkezileşme yolunda ilerliyor.

Küreselleşme trendinin iki kutbu olarak merkezileşme ve yerelleşme karşılıklı birbirini besleyerek gelişiyorlar. Ulus, ulusal devlet hem merkezileşme hem de yerelleşme lehine adım adım güç ve yetki kaybına uğratılıyor...

■ Küreselleşme trendinin iki kutbu olarak merkezileşme ve yerelleşme karşılıklı birbirini besleyerek gelişiyorlar. Ulus, ulusal devlet hem merkezileşme hem de yerelleşme lehine adım adım güç ve yetki kaybına uğratılıyor. Dün belirli bir coğrafyada merkezileşmenin odağı olan ulus ve ulusal devletin uluslarüstü merkezileşme odağı lehine aşılması hedefleniyor. Kim hedefliyor? Sermayenin kendisi. Ve ilginçtir, AB'nin son aldığı 10 üyenin nihai kabul günü olarak 1 Mayıs'ı seçmesi de tesadüf değildir. Tersine bir çok açıdan bilinçlicedir. En azından, "emek ve siyaseti enternasyonalizm doğrultusunda ulusal sınırları aşamadı, bakın biz aşıyoruz" mesajı verilmiştir.

■ Son olarak, AB'de uluslar üstü merkezileşmenin siyasal hedefinde Avrupa Birleşik Devletleri'ne dönüşmek bulunuyor. Şimdi hazırlanan Avrupa Anayasası bu yönde ciddi bir adımdır. Merkezileşme güçlendikçe, Almanya, Fransa, İspanya, Hollanda, Polonya vb. mevcut devletler (ülkeler) adım adım yeni bir yerelleşmenin odağı haline geleceklerdir. Bu yerelleşmenin şekillenmesinde coğrafik, ekonomik ve önemlisi etnik (kültürel) öğeler örtüşük olarak rol oynayacaklardır.

Sosyalist federasyon ve ulusal sorunun çözümü

Ulusal sorunun federal sosyalist devlette çözümüne ilişkin, yakın tarihimizde yaşanmış belli başlı üç örnek bulunuyor: SSCB, Çekoslovakya ve Yugoslavya. Bu üç federal devlet de yıkıldı, ama ulusal sorunun çok uluslu devlette çözümü konusunda önemli deneylerle yüklüdürler. Ayrıca bu her üç federal devletin dağılmasında ulusal sorun ya da çözümlenmemiş ulusal sorunlar belirleyici değiller. Bunun nedenleri üzerinde daha önce epeyce durduk.

Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği (SSCB) geniş anlamda bir devlet, bir ülkeydi. Daha doğrusu SSCB, devletlerin devleti, ülkelerin ülkesiydi. 15 federal sosyalist cumhuriyeti, 100 civarında özerk ülke ve bölgeyi, 180 civarında farklı ulus, ulusal azınlık ve daha uluslaşmamış toplulukları içeriyordu. Bu zengin ulusal mozaiği ancak sosyalizmin kardeşçe ve eşitçe bir arada yaşatabileceği, bugün daha net görülüyor. Elbette SSCB ve diğer federasyonların ulusal siyasette eleştirilecek yönleri vardır, ama bunlar sosyalist federasyonların gereksizliğinin (yanlışlığının) kanıtları olamazlar.

Çek ve Slovak federe cumhuriyetlerinin oluşturduğu ve iki resmi dil kullanılan Çekoslovakya ile; 6 federe cumhuriyet, 2 özerk eyaletin birleştirildiği ve 3 resmi dile sahip Yugoslavya Federal Sosyalist Cumhuriyetleri de, gelecekte bize ışık tutacak deneylerle yüklüdürler.

Sosyalist federasyonların ulusal siyasetine ilişkin sadece birkaç noktayı vurgulamakla yetineceğiz.

1- Adı geçen sosyalist federasyonlar; bünyelerindeki zengin ulusal, kültürel farklılıkları ortadan kaldırmak yerine, uzun süre yaşatmayı, yani farklılıkların korunmasını esas aldılar ve uyguladılar. Özellikle geçmişte ezilen ulus konumunda olan halkların kültürel gelişmesine önem verildi. SSCB ve Yugoslavya'da ilk evre ulusların/halkların erimesi değil, sosyalist uluslar/halklar olarak gelişip güçlenmeleri idi. Zordan arınmış ve karşılıklı gönüllü asimilasyon, sosyalist federasyonun ilkesiydi. Ancak ulus-

www.sosyalizmyolu.org

lar sosyalizm öncesinde bugünkü Batı Avrupa misali ulusal evreyi yeterince yaşamış olsalardı, sosyalist federasyonun ilk evresinde ulusal farklılıkların karşılıklı olarak aşılması hedeflenebilirdi. Oysa sosyalizm öncesinde Rusya'da bir çok halk daha uluslaşmamıştı. Dolayısıyla sosyalist federasyonda ulusal farklılıkların eritilmesi ilk evrede gündeme getirilemezdi. Yer yer farklı eğilimler oluşsa da, hatta kimi adımlar atılsa da, hakim olan ve uygulanan; ulusal kültürel farklılıkların sosyalizm altında korunup geliştirilmesiydi. Şu tespit doğrudur:

"Gerçekte Sovyetler Birliği de, Yugoslavya da tam tersi nedenlerle eleştirilmiştir; dillerinin yazı sahibi olması isteğini göstermeyen küçük kabilelerin yazıya kavuşması için aşırı gayret göstermek, ayrı varlıklarını sona erdirmek üzere olan küçük etnik grupların varlığını sürdürmesi için çalışmak gibi." (Horece B. Davis, Sosyalizm ve Ulusallık, Sy.197, Belge Yayınları).

Türkiye'de bugün Kürt sorununa şovence bakan kimi sol, devrimci, hatta komünist parti yöneticileri de, SSCB'nin ve Lenin'in uluslar siyasetini "ulus olmayan halkları, toplulukları sosyalizm altında ulus haline getirdiler" diye eleştiriyorlar. Ben, SSCB ve Lenin'in ulusal siyasetine eleştirileri reddediyorum. Hele, "ulus, ulusal diller, kültürler fazla önemsendi" yönündeki eleştirileri hiç mi hiç doğru bulmuyorum.

2- Komünistler, sosyalizm altında, ulusların eşitliğini her alanda hedeflediler ve geçmiş rejimlerden devralınan köklü eşitsizliklerin hızla aşılmasını önlerine koydular. Çarlık Rusya'sında kökleri yüz yıllara dayanan ayrımları kısa sürede ortadan kaldırmak kolay değildi ve komünist iktidarlar bu zorlu görevin başarılmasında olumlu bir sınav verdiler. Bu başarıyı düşmanları da kabul etmek zorunda kaldı. Komünistler, sosyalist federasyonlarda; geçmişin eşitsizliklerini giderebilmek ve soyut matematiğin diliyle değil, fiili eşitliği sağlayabilmek için olağanüstü bir çaba sergilediler, epey de yol aldılar.

Sağdaki ilk tablo, SSCB bünyesinde farklı uluslar ve ülkeler arasındaki eğitim-öğrenim düzeyindeki gelişmeyi ve gelişme sürecinde eşitsizliklerin nasıl aşıldığını gösteriyor. Ki tarih olarak 1939'a gelindiğinde eşitsizliklerin aşılmasında epeyce yol alınmıştı. Ama yine 1939'dan 1970'e, yani 30 yıllık sürede yüzde olarak en yüksek artış, sosyalizm öncesinde en geri olan coğrafyalarda gerçekleştirilmiş. SSCB ortalaması %447 iken; Özbekistan %826, Kırgızistan %983, Tacikistan %1050, Türkmenistan %731.

Tablo 1

Cumhuriyetler İtibariyle Halkın Eğitim Düzeyi *10 yaşın üstünde 1000 kişi başına orta veya yüksek öğrenim görmüş kişiler*			
	1939	1970	yüzde artış 1939-1970
SSCB	108	438	447
Rusya SFSC	109	489	449
Ukrayna	120	494	412
Beyaz Rusya	92	440	478
Özbekistan	55	456	829
Kazakistan	83	470	566
Gürcistan	165	554	336
Azerbaycan	113	471	417
Litvanya	81	382	472
Moldavya	57	397	696
Letonya	176	517	294
Kırgızistan	46	452	983
Tacikistan	40	420	1050
Ermenistan	128	516	403
Türkmenistan	65	475	731
Estonya	161	506	314

Tablo 2

Orta Asya'da ve Seçilmiş Öteki Cumhuriyetlerde Sağlık Hizmetleri (bin kişi başına)			
	Yıl	*Doktor*	*Hastane Yatağı*
Sovyet O. Asya	1913	.03	.24
	1940	.44	3.59
	1961	1.39	8.18
Sovyetler Birliği	1913	.17	1.26
	1940	.74	4.15
	1961	1.97	8.54
Hindistan	1956	.17	.44
İran	1959-1960	.25	1.01
Türkiye	1959-1960	.34	1.71
Japonya	1959-1960	1.09	9.01
Fransa	1959	1.01	14.74
İngiltere	1960	.91	10.63
ABD	1961	1.28	9.26
Kaynak: Wilber, 1969: 166			

16. Rusya Sovyet Sosyalist Federe Cumhuriyeti'nin kendisinin de en ileri bölgelerle birlikte Sovyetler Birliği'nin en geri bölgelerini de kapsadığını unutmamak gerekir.

www.sosyalizmkurdi.org

İkinci tablo bize daha çarpıcı veriler sunuyor. Hem sosyalist federasyonlarda geçmişten gelen iç eşitsizliğin aşılmasında hem de kapitalist rejimlerle kıyaslamak bakımından sağlık verilerini içeriyor.

Sovyet Orta Asya'sında ve Sovyetler Birliği'nde devrim öncesi (1913) ve sonrası yani sosyalist iktidar sürecinde bin kişiye düşen doktor ve hasta yatağı sayısı veriliyor. Sosyalist iktidar altında hem sağlık alanındaki hızlı gelişmeyi hem de geçmişte sömürge olan Orta Asya ile Sovyetler Birliği'nin ortalamasının nasıl eşitlendiğini çıplak gösteriyor. Ayrıca geçmişte en geri ülkeler olan Orta Asya'da sosyalizmin inşa sürecinde 1961'de 1000 kişiye düşen doktor sayısı 1.39'a ulaşmışken, bu rakam en gelişmiş emperyalist kapitalist ülke olan ABD'de 1.28'de kalıyor. Türkiye, İran gibi orta düzeyde gelişmiş kapitalist ülkelerle ise kıyaslanamayacak düzeyde arada sosyalist Orta Asya lehine fark var.

Daha devrimin ilk yıllarında, SSCB'deki ulus, ulusal azınlık ve uluslaşmamış toplulukların dil, kültür alanında gelişmeleri için izlenen politikalar kısa sürede ürün verir. Sovyet yazarlarının 5. kongresinde, çarlık Rusyası döneminde edebiyat 13 ayrı dilde yazılırken Sovyetler Birliği'nde edebiyatın 75 ayrı dilde yazıldığı gerçeği saptanır. Bu gerçeklik genel olarak Sovyet Kürtleri, özel olarak da Ermenistan Kürtleri için de geçerlidir. Genel olarak Sovyet Kürtlerinin, Kürt dili, müziği, tarihi, edebiyatı alanında yarattığı değerlerle Kürt ulusal kültürüne katkılarını, ilgili herkes kabul eder.

Sosyalist federasyon altında halkların/ulusların genel olarak aydınlanma, özel olarak da ekonomik, sosyal ve kültürel alanda katettikleri büyük gelişmeyi, Türkiye'deki liberal yazar ve aydınlar da kabul ederler.

SSCB dağıldıktan sonraki süreçte, İlhan Selçuk 5 Ekim 1991 tarihli Cumhuriyet Gazetesi'nde "Asya'da aydınlanma" başlıklı yazısında şunları yazar:

Ben, SSCB ve Lenin'in ulusal siyasetine eleştirileri reddediyorum. Hele, "ulus, ulusal diller, kültürler fazla önemsendi" yönündeki eleştirileri hiç mi hiç doğru bulmuyorum. Komünistler, sosyalizm altında, ulusların eşitliği için çabaladılar.

"Kazakistan 1917 öncesi Çarlık sömürgesiydi. 1920'lerde okuma-yazma oranı %2.5... yaşama biçimi göçebelik. Ya bugün? Sovyetler Birliği dağıldı; ancak Asya toplumları 1920'de yaşamıyorlar; durumları, sorunları, okuma-yazma oranları, bilgi birikimleri, yetişmiş kadroları, endüstri kurumları, bilim akademileri, kentleri ve özlemleriyle bir başka kapının eşiğindeler. Çarlık Rusya'sının sömürgesi olarak Kazakistan, Sovyetler Birliği'nin 15 Cumhuriyetinden biri olarak yaşadı; bugün kuzey komşumuzda kurulan gönüllü birliğin (BDT) 11 üyesinden biridir."

Benzer bir değerlendirmeyi M. Ali Birand, 10. 5. 1992 tarihli Sabah Gazetesi'ndeki yazısında şöyle yapar:

"Demirel'in son Orta Asya seferinde en çok kullandığı yaklaşım, 'biz sizin ayaklarınızın üstüne dikilmenize yardımcı olacağız' idi. Başka bir deyişle, 'merak etmeyin, sizi kurtaracağız' deniliyordu. Kazakistan'da bizim heyetin bu yaklaşımına lider Nazarbayev'in yanıtı çok ilginçti... Başbakan Demirel'in kolundan tuttuğu gibi, Amerika'dan sonra en gelişmiş uzay istasyonu olan Baykanur'a götürdü... Gezi sonrasında bizim heyetin suratındaki ifadeler çok değişti."

Birand, daha çarpıcı olarak şunları belirtir:

"Türki Cumhuriyetlerin güçlü oldukları yönleri görmemezlikten gelmeyelim... Ankara Ulus Meydanı'nda birkaç kişiyi alın, aynı şekilde bu cumhuriyetlerin aynı tip meydanlarından insanları toplayın ve karşılaştırın.... Kimin daha fazla bilgili, daha 'fazla muhtaç' olduğunu hemen bulursunuz."

3- Çok uluslu devlette, ulusal sorunun çözümü illaki federasyon biçiminde olur diye bir genel kural yoktur. Özgün koşullar, ezen ve ezilen ulus devrimci hareketinin durumu ve yönelişleri sorunun çözümünü belirler. Ayrıca federasyondan federasyona da fark vardır. Yine özgün koşullar bu farklılığa içerik kazandırır.

Çarlık Rusyası, bugün AB ile kıyaslandığında her açıdan farklı ve geridir. Uluslar, kendi ulusallıklarını yaşamadıkları gibi, daha uluslaşmamış halkların da olduğunu belirtmiştik. Buna rağmen Lenin, halkların/ulusların devrim sonrasında gönüllü birliğini savunur. Devrim arefesinde, Polonya, Finlandiya ye Baltık ülkeleri ayrılma yönünde karar aldıklarında, Lenin liderliğindeki Bolşevik iktidar, ayrılma kararlarını saygıyla karşılar ve tanır.

Birlik iktidarı başlangıçta, Rusya Sovyet Sosyalist Federatif Cumhuriyeti (RSSFC) adı ve biçimi altında yürür. Stalin'in 1920'de Sovyetler'de daha sıkı merkezileşme hedefiyle geliştirdiği "özerkleştirme" planına bu kez Lenin kesin bir tutumla karşı çıkar. Diğer Sovyet cumhuriyetlerinin RSSFC bünyesinde birleşmeleri önerisine karşın, SSCB önerisini savunur. Ve 30 Aralık 1922'de toplanan I. Sovyetler Kongresi'nde SSCB'nin oluşturulması kararlaştırılır.

Stalin'in savunduğu "özerkleşme" (otonomizasyon) önerisi, bütün Sovyet cumhuriyetlerinin özerklik ilkesi temelinde Rus Federatif Sovyet Devletleri Cumhuriyeti'ne katılmalarını içerirken; Lenin bütün Sovyet cumhuriyetlerini yeni bir devlet çatısı altında tam eşitlik ilkesiyle birleştirecek olan SSCB'yi savunur ve

www.sosyalistkurultay.org

önerisi kabul edilir.

Lenin SSCB'yi savunur ve kongre önerisini kabul eder, ama Lenin 31 Aralık 1922'de yani aynı tarihte şunları söyleyecekti:

"Bu çalışmaların sonucunda, gelecek Sovyetler Kongresi'nde bir adım geri atmak zorunda kalıp kalmayacağımızı, yani Sovyet Sosyalist Cumhuriyetleri Birliği'ni sadece askeri ve diplomatik alanlarda sürdürüp, bütün öteki konularda Halk Komiserlikleri'ne tam bağımsızlık vermemiz gerekip gerekmeyeceğini şimdiden kestirmek olanaksızdır." (Son Mektuplar, Son Yazılar, Sy:30)

4- SSCB 15 federe sovyet sosyalist cumhuriyetin birliğinden oluşmasına karşın, oldukça merkezileşmiş bir devlet örgütüne sahipti. Yukarıda değindiğimiz gibi Lenin daha ilk yıllarda bu merkezileşmiş yapının sorgulanmasından yanaydı. Fakat iç ve özellikle dış emperyalist kuşatmadan hareketle, merkezileşmiş SSCB yapısı yıkılıncaya kadar korundu. Merkezi yapının korunması doğru muydu, yanlış mıydı, bu ayrıca irdelenebilir. SSCB Anayasası'nda uluslararası ilişkiler, savaş ve barış, SSCB içinde yeni cumhuriyetlerin kabulü, dış ticaret, para ve kredi sistemi gibi alanlar SSCB'nin yetkisindeydi.

Aynı anayasada; "Madde 16- Her federe cumhuriyetin, cumhuriyetin özelliklerini göz önünde tutan ve SSCB Anayasası ile tam bir uygunluk için yapılmış kendi anayasası vardır. Madde 17- Her cumhuriyet, SSCB'den özgürce çıkma hakkına sahiptir" diyor.

Okuyucuya tabloyu tam sunabilmek amacıyla, SSCB Anayasası'nda federe cumhuriyetlerin yetki ve sorumluluklarını belirleyen bölümü aşağıya alıyorum.

" BÖLÜM IV

FEDERE CUMHURİYETLERİN YÜKSEK DEVLET İKTİDAR ORGANLARI

Sosyalist federasyon altında halkların/ulusların genel olarak aydınlanma, özel olarak da ekonomik, sosyal ve kültürel alanda katettikleri büyük gelişmeyi, Türkiye'deki liberal yazar ve aydınlar bile kabul ederler.

Madde 57- Federe cumhuriyetin yüksek devlet iktidar organı, Federe Cumhuriyet Yüksek Sovyeti'dir.

Madde 58- Federe Cumhuriyet Yüksek Sovyeti, Cumhuriyet yurttaşları tarafından dört yıllık bir süre için seçilir. Temsil kuralları, federe cumhuriyetler anayasaları tarafından saptanır.

Madde 59- Federe Cumhuriyet Yüksek Sovyeti, cumhuriyetin tek yasama organıdır.

Madde 60- Federe Cumhuriyet Yüksek Sovyeti;

a) Cumhuriyet Anayasası'nı kabul eder ve SSCB Anayasası'nın 16. maddesi uyarınca ona değişiklikler getirir;

b) Kendi içindeki özerk cumhuriyetlerin anayasalarını onaylar ve topraklarının sınırlarını belirler;

c) Cumhuriyetin ulusal ekonomi planı ve bütçesini onaylar;

d) Federe cumhuriyet adli organları tarafından yargılanmış yurttaşlara karşı af hakkını kullanır.

Madde 61- Federe Cumhuriyet Yüksek Sovyeti, kendi prezidyumunu; Federe Cumhuriyet Yüksek Sovyeti başkanını, başkan yardımcılarını, sekreter ve prezidyum üyelerini seçer.

Federe Cumhuriyet Yüksek Sovyet Prezidyumu'nun yetkileri, Federe Cumhuriyet Anayasası tarafından belirlenir.

Madde 62- Oturumlarını yönetmek için, Federe Cumhuriyet Yüksek Sovyeti bir başkan ve başkan yardımcıları seçer.

Madde 63- Federe Cumhuriyet Yüksek Sovyeti, Federe Cumhuriyet Hükümeti'ni; Federe Cumhuriyet Halk Komiserleri Kurulu'nu belirler."

Anayasanın 7. Maddesi, her federe cumhuriyetin kendi özgür iradesiyle SSCB'den çıkma (ayrılma) hakkını kabul eder. Ama bu ayrılma kağıt üzerinde maddede belirtildiği kadar kolay değildi. Elbette hakkın tanınması önemliydi, ama özgürce birlikten ayrılmanın önünde bir dizi fiili engel olduğunu biliyoruz. Bunun da ayrıca sorgulanması gerekir.

Tüm bunlara rağmen SSCB yıkıldığında, her federe cumhuriyet hemen kendi bağımsızlığını ilan ettiyse; merkezileşmiş yönü ağır basmasına rağmen federasyon altında ulusların kendi ulusal devletleri ve eğitim, sağlık, idari yapı vb. devletin altyapısı az-çok var demekti. Federe Sovyet Cumhuriyetlerinde; teşkilatlanmış toprak olarak devlet yapısı olmasaydı, SSCB'nin dağıldığının ertesi günü 15 bağımsız devlet varlığını ilan edemezdi. Bu da, eksiklerine rağmen sosyalizmin, sosyalist federasyonun halklar, uluslar için önemli bir kazanımıydı.

Buraya kadar farklı federasyon türleri üzerinde durduk. Yakın tarihimizin hem kapitalist hem sosyalist toplumları çerçevesindeki federasyonları irdeledik. Şunu diyebiliriz: Kapitalist veya sosyalist nitelikli olsun, federasyon ulusal sorunun çözüm yollarından biridir.

Özgülümüzde federasyona bakış

1- Türkiye'de Kürt sorununun çözümünde, federasyon mu, bağımsızlık mı tartışmasını sürdürürken; bu tartışma ile bağlantılı olarak çokça tartışılan ya da benim çokça tartıştığım bir sorun vardı:

"Yaşadığımız coğrafya sömürge mi, ilhak mı?"

Burada yeri gelmişken şunları belirtmek istiyorum: Sömürge mi, ilhak mı tartışması artık akademik niteliğe börünmüş olup geride kalmıştır. MESOP'un bağ-

www.arsivekurum.org

layıcı belgelerinde ve propaganda dilinde hangisi kullanılır, benim açımdan fark etmiyor. Artık önem kazanan, savunulan içerik ve hedeftir.

2- Ulusal sorunun çözüm yolu olarak federasyonu mu, bağımsızlığı mı hedeflemeliyiz? Bu sorunu da geçmişte oldukça fazla tartıştık, birbirimize ağır eleştiriler de yönelttik. Kendi adıma bu konuda kitap dahil epeyce yazdım. Gerekirse yoldaşlık sınırları içerisinde yine tartışabiliriz, ama zamanın kendisi sorunu olgunlaştırdı. Elbette "zaman gerçekleri bulur" türünden beylik sözlere gerek yok, fakat şunu belirtebiliriz: Arkalanmış zaman ve yaşanmış pratik, tartışılan sorun üzerindeki bir çok örtüyü kaldırdı ve kendi çözümünü öne çıkardı diyebiliriz. Bu çözüm konusunda, Kuzey'de bugün geniş yurtsever, sosyalist ve demokratik dinamiklerin, Kürt ulusal sorununun çözüm yolunun federasyon olduğu üzerinde genel çizgileriyle mutabık kaldığı inancındayım.

3- Geçmişte, özellikle 1980 öncesinde, Kuzey'de PSK ve KKP'nin federasyon savunusuna karşın, diğer tüm siyasi parti ve örgütler "bağımsız" hatta "bağımsız birleşik Kürdistan" tezinde ısrar ediyorlardı. Buna karşılık Irak ve İran Kürdistanı'nda "özerklik" savunulurken, Suriye Kürtleri kendilerini daha çok "kültürel haklar"la sınırlandırmışlardı. Bugün tablo tersine döndü. Irak Kürdistanı, savununun ötesinde fiilen federasyon hedefinde ciddi adımlar attı. Federasyon, Güney'deki tüm ulusal demokratik güçlerin ortak paydası haline geldi. "Federasyondan geri bir çözüm kabul edilemez" dediler; kırmızı çizgileri olarak federasyonu belirlediler. Irak Kürdistanı'ndaki fiili durum ve bilinçli, amaçlı savunu, İran ve hatta Suriye Kürtlerini bile federasyon savunusunda cesaretlendiriyor. Mehabat, Hewlêr ve Qamişlo hattında hem federasyon tezi artan bir yoğunlukla siyasi dayanak buluyor, hem de parçalar arası ulusal, kültürel, siyasi aidiyet ve davranış eğilimi güçleniyor. Fakat en büyük ve gelişkin parça olan Kuzey'de siyasal dinamikler içerisinde halen en etkin olanı, hem bu aidiyetin dışında duruyor, hem de ulusal sorunu kültürel hakların bile gerisinde "yurttaşlık hakları"na indirgemiş bulunuyor.

Teşkilatlanmış toprak olarak devlet yapısı olmasaydı, SSCB'nin dağıldığının ertesi günü 15 bağımsız devlet varlığını ilan edemezdi. Bu da, eksiklerine rağmen sosyalist federasyonun halklar, uluslar için önemli bir kazanımıydı.

Özetle, son yıllarda Irak, İran ve Suriye'de ulusal demokratik mücadele ve çözüm hedefinde çıta yukarılara çekilirken; A. Öcalan ve hareketi Kuzey'de ulusal sorunun çözümünde çıtayı adeta sıfırladı. Üstelik Öcalan, "devlet değil, yurttaşlık hakları" önerisini sadece Kuzey için değil; İran, Suriye Kürtleri için de öneriyor. Açıkça "Siz Güney'deki federe devlet şeklindeki çözümü değil, demokrasi çerçevesinde yurttaşlık haklarını geliştirin" önerisini yaptı. Öcalan ve hareketinin son aylarda ısrarla ileri sürdükleri "Kürtlere devlet değil, yurttaşlık hakları lazım" tezi reddedilmekle kalınmamalı, ciddi eleştirilerek teşhir edilmelidir.

4- Federasyon, çok uluslu bir devlette, ulusal sorunun çözüm yollarından biridir ve "bütün öteki koşullar eşit olmak kaydıyla daha büyük, birleşik devlet"i savunmak doğrudur. Ancak Kuzey'de federasyonu savunurken, bu genel doğru ile yetinemeyiz. Kürt ve Türk halkı ile azınlık halklar arasında federasyonu gerekli veya zorunlu kılan başka belli başlı faktörler de var. Türkiye burjuvazisinin belirleyiciliğinde Kürt burjuvazisinin Türk burjuvazisi ile geliştirdiği işbirliği ve farklı uluslardan sermayenin entegrasyonu; şoven rejimin bilinçli geliştirdiği ekonomik entegrasyon ve asimilasyonun yarattığı sonuçlar; bu sonuçlardan biri olarak farklı ulus ve azınlıklardan gelme işçi-emekçilerin aynı iş yerlerinde birlikte çalışmaları, aynı sendikalarda ortak örgütlenmiş olmaları; ve diğer önemli bir sonuç olarak oluşan, amaçlı oluşturulan demografik yapı.

Demografik yapı deyip geçemeyiz. Bugün Kuzey'de Kürtlerin toplam nüfusu 12 milyon civarında. Bunun 3-4 milyonunu Türk, Arap, Ermenilerin oluşturduğu dikkate alınırsa, geriye Kuzey'de 8 milyon civarında yaşayan Kürt nüfusa karşılık; Çukurova, İstanbul, İzmir, Antalya, Ankara, İzmit başta olmak üzere Türkiye metropolleri ve diğer kentlerinde 10 milyonun üzerinde Kürt nüfusunun bulunduğu görüşündeyim. Konya, Kırşehir, Ankara üçgeninde yıllar önce yerleştirilmiş Kürt nüfus ve Mersin başta olmak üzere Çukurova'da son yıllardaki zoraki kitlesel göç sonucunda, geçmişteki Arap-Türk-Kürt nüfus dengesinin Kürtlerden yana çoğunluğa dönüştüğü gerçeği de dikkate alınırsa, Türkiye metropollerindeki Kürt nüfusu, tahmin edilenin çok ötesine varır görüşündeyim. Dahası, Bodrum gibi sahil ilçelerde ve hatta artık Trakya'da bile ciddi bir Kürt azınlığı oluşmuşsa; bu tablo federasyon tezini güçlendiriyor. Ama bunun da ötesinde, bizleri ulusal sorunun çözümünde daha karmaşık sorunlarla da yüz yüze getiriyor. Kuzey'de coğrafik ve etnik verilerin örtüştüğü federasyon temelinde ulusal soruna çözüm getirilebilinir. Peki Türkiye metropollerinde milyonları bulan ve özellikle Çukurova, İstanbul gibi kentlerin barındırdığı ciddi Kürt kitlesinin ulusal talepleri nasıl, hangi biçim altında çözümlenecek? Üzerinde ciddi çözüm projeleri geliştirmemiz gereken sorunlardan biridir.

www.sosyalistmezopotamya.org

Militer ve tekçi zihniyetin bir yasak sayfası: Federalizm

✍ Av. Ercan Kanar

Federal devlet, federasyon, federalizm Türkiye'de hala tehlikeli, egemenlere göre 'bölücü' sözcüklerdir. Siyasal partilerin 'federal' bir sistemi savunması, parti kapatma nedeni olarak düzenlenmiş, kesin olarak yasaklanmıştır. Bireyler açısından da bu alanda ifade özgürlüğünü kullanmak, yıllarca 'düşünce suçlusu' olmak için yeterli neden kabul edilmiştir.

Ne var ki, nasıl devlet tarihsel bir kategori olarak ömrünün finaline yaklaşmışsa, klasik egemenlik anlayışı da artık terk edilmekte ve aşılmaktadır. 'Özerklik', 'devletin küçültülmesi', 'Adem-i merkeziyetçilik' gibi 'federasyon' kavramları ve biçimleri de artık daha çok tartışma konusu olmaktadır. Hem dünyada hem Türkiye'de farklı etnik toplumsal kümelerin olduğu bir çok coğrafyada federasyon ve eyalet yönetimleri birlikte yaşamanın yapıştırıcı bir modeli olarak kabul edilirken, bizde bilimsel ve hukuki ölçekte konunun irdelenmesinden dahi ürkülmektedir.

Özal cumhurbaşkanı iken, "Bu konu da tartışılmalı" dediğinde yoğun tepkilerle karşılaşmıştı. Ne var ki Türkiye açısından bu modellerle ilgili soyut tartışmaları dahi menedenler Kıbrıs'ta bu modellerin şampiyonluğunu yapmaktan da geri durmamışlardır.

Biz konuya bu yazıda kısaca hukuk, siyaset bilimi ve pratik örnekleri açısından değineceğiz.

Federal sözcüğü köken itibariyle anlaşma, sözleşme anlamındaki Latince 'foedus'dan gelmektedir. Foedus yalın anlamıyla; federalizm şekillenmesinde çeşitli grupların iş birliği yapmak üzere birlik oluşturmasını ifade etmektedir. Federalizm siyaset biliminde, sınırlı bir anlamda belirli bir siyasal örgütlenme biçimini ifade etmektedir.

Federal devlet iki farklı yönetim alanından oluşmaktadır. Bu iki yönetim alanında, yetkilerini teorik olarak doğrudan halktan alan çok sayıda iktidar merkezi vardır. Birinci yönetim alanı, 'merkezi yönetim' olarak da adlandırılan federal yönetim faaliyetidir. Bu alan ülkenin tamamını kapsar. İkinci yönetim alanı, 'eyalet yönetimleri', 'bölgesel yönetimler' gibi adlarla da anılan federe yönetimlerdir. Federe yönetimlerin yetki alanı ülkenin belirli bölgeleri veya yurttaşların belirli bir kısmı ile sınırlıdır.

Federal devlet sistemi ile ilgili kamu hukuku ve siyaset bilimi arenasında bir çok teori üretilmiştir. 19. yy ve 20. yy'ın ilk 30 yılında etkili olan klasik teori, federalizmin niteliğini açıklamayı amaçlamıştır. Federal devleti yaratan koşullarla bu teori ilgilenmemiştir. İşte ikinci grupta yer alan teoriler federalizmin kökenini açıklamaya çalışmışlardır. Üçüncü gruba giren teoriler ise daha çok federal sistemin işleyişi üzerinde durmuşlardır.

Klasik teoriye göre egemenlik veya iktidar, federal yönetim ile federe yönetimler arasında bölünmüştür. Dış ilişkiler, savunma gibi konular federal yönetimin yetki alanına girerken; sağlık, eğitim, kültür, sosyal güvenlik, asayiş, ulaşım gibi bir çok konuda federe yönetimler yetkilidir.

Klasik teorinin iki temel varsayımından biri, yönetimlerin birbirinden bağımsızlığı, diğeri ise yönetimler arası eşitliktir. Bu eşitlik hukuki eşitliktir. Federal devlette, federe birimler yetkilerini federal yönetimden almadıkları gibi, federal yönetim de yetkisini eyalet yönetimlerinden almaz. Her iki yönetim düzeyi,

www.marksizmarsivi.org

yetkilerini anayasadan alır. Anayasa karşısında federal ve federe yönetimler eşit olup, biri diğerinden üstün değildir. (G. Sawer, Modern Federalizm.)

Bu teoriye göre bu özelliklerinden dolayı federal sistem diğer devlet sistemlerinden net bir şekilde ayrılır. Üniter devlette bölgesel veya yerel yönetimler yetkilerini merkezi yönetimden alırlar. Takdir merkezi yönetimindir. Yönetimlerin eşitliği ve bağımsızlığı söz konusu değildir. Diğer yönetimler merkezi yönetime bağımlıdır. Konfederasyonda da, uluslararası hukuk bakımından egemen ve bağımsız olan devletlerin, sınırlı amaçlar için bir araya gelmesi, genel bir yönetim oluşturması söz konusudur. Konfederal birlikte, birliğin kurucusu olan üye devletler ile üye devletlerin oluşturduğu genel yönetim arasında eşitlikçi bir ilişki yoktur. Yönetimlerin bağımsızlığı ilkesi, oluşturulan konfederal (genel) organlar bakımından geçerli değildir. Genel yönetim yetkilerini üye devletlerden alır ve onlara bağımlıdır. Yönetimler arası ilişkilerin niteliği bakımından, üniter devlet ile konfederasyonda, eşitsizlik ve bağımlılık esaslarına dayanan aynı yaklaşım benimsenmiştir.

Federal devlette ise, yönetimler yetkilerini birbirlerinden almazlar; üniter devlette ve konfederasyonda olduğu gibi, bir yönetimin diğerine 'yetki aktarması' söz konusu değildir. Yönetimler anayasa karşısında eşit olup, kendi yetki alanları içerisinde bağımsız hareket ederler.

Federal devlette, iktidarın iki yönetim düzeyi arasında bölünmesi temel bir özelliktir. Yetkilerin kapsamı bakımından ülkeden ülkeye bazı önemli farklılıklar görülebilir. Ancak dış ilişkiler ve savunma konusunda federal yönetime yetki tanınması vazgeçilmez bir özelliktir. Bu özellik, federal devleti konfederasyondan ayıran temel ögelerden biridir. Konfederasyonda üye devletler dış ilişkiler ve savunma konularında bir kısım yetkileri genel yönetime devretmekle birlikte, uluslararası hukuk bakımından bağımsız ve egemen devletler olarak varlıklarını sürdürürler. Üye devletler, ayrı ayrı uluslararası antlaşmalar yapabilir. Oysa federal devlette, federe yönetimlerin uluslararası kişilikleri yoktur. Klasik teoriye göre federal devlette güvenceli iktidar bölüşümünün koşulları: 1- Anayasanın üstünlüğü; 2- Her iki yönetim düzeyi ile yurttaşlar arasında doğrudan iletişim kanallarının varlığı; 3- Yetki uyuşmazlıklarını çözecek bir organın varlığı; 4- Devlet organlarının paralel örgütlenmesi; 5- Federe birimlerin federal yasama organında temsil edilmesi; 6- Yönetimlerin bağımsız gelir kaynaklarının varlığı.

Federal devlette, iktidarın iki yönetim düzeyi arasında bölünmesi temel bir özelliktir. Yetkilerin kapsamı bakımından ülkeden ülkeye bazı önemli farklılıklar görülebilir. Ancak dış ilişkiler ve savunma konusunda federal yönetime yetki tanınması vazgeçilmez bir özelliktir.

Kısaca özetlediğimiz klasik teori; federalizmi sadece hukuki boyutu ile değerlendirdiği için eleştirilmiştir. Ayrıca federal devlette uygulamada yönetimlerin bağımsız olduğu esasının gerçekçi bir saptama olmadığı, görülen uygulamalarda daha ziyade karşılıklı bağımlılıktan söz edilebileceği yönünde eleştiriler de yapılmıştır.

Federal devletin kökenine ilişkin teorilerden sosyolojik teoriye göre federalizm, devletin değil toplumun bir özelliğidir. Federal toplum, kendi içinde çeşitli nedenlerle farklılaşmış gruplar içeren toplumdur. Bu farklılaşmaların nedenleri çeşitlidir. Bölgeler arası çıkar farklılığı, dil, din, milliyet farklılıkları, sosyal ve siyasal kurum farklılıkları gibi. Bu teoriye göre federal toplum gerçeğinden federal devlete geçilmektedir. Bu ekolün önde gelen savunucularından Livingston'a göre federal sistem bakımından evrensel ve temel araçlar olarak kabul edilen ilke ve kurumlar 6 grupta toplanır: 1- Yazılı anayasanın varlığı; 2- İktidarın iki eşit yönetim düzeyi arasında bölünmesi ilkesi; 3- Anayasayı yorumlayacak, yetki bölüşümüne ilişkin uyuşmazlıkları çözecek bir organın varlığı; 4- Eyaletlerin ulusal parlamentoda temsil edilmesi; 5- Çifte yurttaşlık; bireylerin hem federal hem de federe yönetimlere yurttaşlık bağı ile bağlı olması; 6- Ulusal yönetimde yürütme organının federal özellikler göstermesi. (Federal Devlet, Oktay Uygun, Ayyıldız Yay.)

Politik teoriye göre ise federalizm imparatorlukların başlıca alternatifidir. Yine bu ekolde federalizmi, ulusal liderler ile yerel liderler arasındaki çekişmenin ürünü olarak gören görüşlerde vardır.

Giderek gelişen akım ise birleşik teori denemeleridir. Bu ekolden 'The Federalist'in yazarlarından James Madisan'a göre federal demokrasi, üniter rejimin bir hastalığı olan çoğunluk despotizmini veya halk adına oluşturulan Leviathan'ı önlemek çabası içindedir.

Federal devletin temel ilkeleri

Bunların başında siyasal iktidarın iki yönetim alanı arasında bölünmesi gelmektedir. Bu ilke, Jean Bodin ve Thomas Hobbes'un düşünceleri üzerine kurulan klasik egemenlik teorisini temellerinden sarsmaktadır. Mutlak, bölünmez ve sınırlanamaz özelliklere sahip klasik egemenlik anlayışı bugün artık demokrasinin ve insan haklarının gelişimi önünde bir engel olarak durmaktadır. Klasik egemenlik anlayışı, kuvvetler ayrılığı ilkesiyle, hukukun üstünlüğü ilkesiyle, en önemlisi de insan hakları öğretisiyle çelişmektedir. Ulus üstü kuruluşlar ve sözleşmelerde bu

www.arsivsek.org

klasik anlayışın artık aşınma sürecine girdiğini göstermektedir. Giderek devlet egemenliğinin ülke içinde de mutlak ve sınırsız olmadığı esası benimsenmekte, egemenliğin ülke dışında bulunan ulus üstü kurumlar ve yaptırımı olan ulus üstü insan hakları sözleşmeleri ile de sınırlanabileceği, tarihin akışı olarak kabul edilmektedir. Üniter devletin kutsadığı egemenlik anlayışının yerini çok boyutlu bir egemenlik anlayışı almaktadır. Federal devlette, ulusun bütününü ilgilendiren konularda 'ulusal çoğunluk kuralı' tek başına belirleyici değildir. Federe birimlerde oluşan çoğunlukların da dikkate alınması gerekmektedir.

Klasik anlayışın, egemenliğin bölünmezliği ilkesinin en katı ifade edildiği ülkelerden birisi de Türkiye'dir. Anayasa Mahkemesi federalizmin olanaksızlığını hem hukuksal hem de sosyolojik bir gerçeklik olarak değerlendirmektedir. Mahkemeye göre; "Devlet, ülke, ulus konuları, her devlette farklılık gösteren, tarihsel süreçle ulaşılan, yeniden değiştirilip biçimlendirilmesi olanaksız olgulardır." (1993/2 E- Siyasi parti kapatma, K. 1993/3, R. G. 9/8/1994, Sayı 22016, S.-68; E. 1993/3- Siyasi parti kapatma, K. 1994/2, R. G. 30/06/1994, Sayı 21976, S.-105)

Bir devletin üniter veya federal niteliğinin, yeniden değiştirilip biçimlendirilmesinin olanaksız bir olgu olarak görülmesi, akla, mantığa ve bilime de aykırı değil midir? Örneğin başta üniter olan Belçika, zamanla federasyona dönüşmüştür. Yani hukuki ve sosyal gereklilikler yeni biçimlenmeleri gündeme getirebilir. Kaldı ki aslında federal yapılar da ulus devletin bir örgütlenme biçimidir. Bizde algılananın tam tersine, üniter veya federal veya bölgesel özerklik aslında bir araçtır. 1982 Anayasası aracı amaç yerine koyarak, aracın kendisini fetişleştirip korumak istemiştir.

Bir devletin üniter veya federal niteliğinin, yeniden değiştirilip biçimlendirilmesinin olanaksız bir olgu olarak görülmesi, akla, mantığa ve bilime de aykırı değil midir? Örneğin başta üniter olan Belçika, zamanla federasyona dönüşmüştür.

İnsan hakları açısından bakıldığında; "devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğü ilkesi", 1982 Anayasası'nda hem bir anayasal yasaklama hükmü, hem de bir sınırlama nedeni olarak kullanılmıştır. Bu bağlamda aykırı tüm düşünce ve davranışlar, anayasada yer alan hak ve özgürlüklerin kapsamı dışına çıkartılarak yasaklanmıştır. Ayrıca bu ilke ile sınırlama nedeni üretilerek, anayasal hakların kapsamını daraltma yoluna da gidilmiştir.

Federal devlette ilkelerden biri de; iki ayrı yönetim alanında kamusal faaliyetlerin kümelenmesidir. Bir diğer önemli ilke; merkeziyetçi olmama ilkesidir.

Federal sistem açısından önemli olan, oranı ne kadar az olursa olsun, yetkilerin bir başka yönetim tarafından verilmediğinin ve onun tarafından tek yanlı olarak geri alınamayacağının kabul edilmesi ve bu yetkileri kullanan yönetimlerin ulusal politikanın belirlenmesine katılmalarıdır.

Federal devlette, federe birimlere ayrılma hakkının tanınıp tanınmayacağı konusunda öğretide görüş birliği yoktur. Yaygın görüş, federal devletin sürekli bir birlik olduğu, federe birimlerin bir daha ayrılmamak üzere bir araya geldikleri yönündedir. Uygulamada daha çok ayrılma hakkı, konfederasyon veya daha gevşek birlikler olan devletler ligi ve ittifaklar gibi siyasal örgütlenmelerde gündeme gelmektedir. Bugüne kadar yapılan federal anayasaların üçünde ayrılma hakkı düzenlenmiştir. Bunlar: 1977 tarihli Sovyetler Birliği Anayasası, Yugoslavya ve Burma Birliği anayasalarıdır.

Yaygın görüşe göre, demokrasi ve federalizm arasında sıkı bir göbek bağı vardır. Otoriter kurumlar üniter yapılara esas olarak denk düşmekte, demokratik ilke ve kurumlar ise ağırlıklı olarak federal sistemde yer bulmaktadır. Yani genel olarak üniter sisteme göre federalizm nisbi olarak daha özgürlükçüdür. Azınlık haklarının korunması, üniter yapıya göre federal sistemde daha teminatlıdır. Federal sistem çok sayıda siyasal iktidar merkezi yaratması nedeniyle siyasal katılımı artırmakta, halk ile iktidar arasındaki mesafeyi üniter yapıya nispetle kısaltmaktadır. Olumsuz örnekler de vardır. Amerika'daki federalizm siyahların haklarını koruyamamıştır. Genel kabul gören görüşe göre üniter siyasal yapı, demokrasiyi zorunlu olarak içermez. Buna karşılık, federalizmin demokratik olmayan siyasal iklimlerde ortaya çıkması ve yaşaması son derece güçtür. 19. ve 20.yy'lar federalizm çağı olarak adlandırılabilir. 21. yy'ın ilk dönemlerinde de ulus üstü siyasal örgütlenmeler kadar yine federatif çözümler önem arz etmektedir.

Bölgesel veya Azınlık Dilleri Avrupa Şartı'nı ve Ulusal Azınlıkların Korunması Çerçeve Sözleşmesi'ni dahi henüz kabul etmemiş Türkiye'de, federal sistem, eyalet yönetimleri gibi modelleri bilimsel soyutlama düzeyinde dahi tartışmak hala bir tabu. Örneğin valilikle belediye başkanlığı birleştirilerek halk tarafından seçilse, eyalet meclisleri olsa, temel yasalarda referanduma gidilse, bir çok sorunun çözümü kolaylaşır ve özgürlükler önündeki bir çok engel azalır. Bu tür bir modelde işkence dahi geriler.

Korkunun ecele faydası yok. Dünyada gidişat "daha az devlet, daha çok toplum" yönündedir. Onun için merkeziyetçi yapıların alternatiflerini özgürce, serinkanlıca tartışabilmeliyiz.

www.arsivkurdi.org

(Irak) Kürdistan; yaşam, izlenimler...

✍ S. Bulut

30 Nisan-5 Mayıs 2004 tarihleri arasında her birinde birer gün olmak üzere sırayla Zaho, Duhok, Erbil, Süleymaniye ve Halepçe'de bulundum. (Irak) Kürdistan'a giriş amacım; kimi çevrelerce bu ülkede "ileri demokratik bir Kürt resmi yapılarıması ve toplum inşa edilmekte olduğu" iddialarının ileri sürülmesi ve bunun Türkiye/Mezopotamya Kürt halkımız ve proletaryamızın ulusal sınıf siyaseti üzerinde olabilecek etkisinin kapsamını ve yönelimini yerinde gözlemek idi.

Tam 6 güne sığdırılan bu (Irak) Kürdistan gezisi boyunca, söz konusu şehir ve kasabalar tarafımdan yaya olarak cadde/sokak gezildi, mekanlar ve insanlar, kadını, erkeği, çocuğuyla görüldü, anlaşıldığı ölçüde de konuşulmaya çalışıldı. Tabii Komünist (Kürdistan) Parti birimlerinde de.

Hemen belirteyim, sürenin kısıtlılığına ek olarak iki olgu gerçek bir inceleme yapmamı engellemiştir. Bir; benim Kürtçe'yi konuşma dili olarak içselleştirmemiş olmam, yani bilmemem. Bu yüzden sadece Zaho ve Erbil'de "Tırkıman" (Türkmen) yoldaş tercümanlar aracılığıyla parti yetkilileri ile diyalog mümkün ve sağlıklı oldu. (Tabi, taksiyle şehirler arası gidiş gelişlerde tesadüfen Tırkıman yolcuların da bulunması hanemize artı olarak geçiyordu). İki; tüm yayınlar ve (Irak) Kürdistan Komünist Partisi yayınları Arap alfabesinde çıkıyor, üstelik hem Arapça hem de Kürtçe.

Kısaca bu yazıda (Irak) Kürdistan'ı ve asıl olanı Partiya Komunist a Kurdistan hakkında asgari bir profil çıkarmayı başarabileceksem de, bunun daha ziyade "zahiri" (dışsal) saptamalar olabileceğini başından belirtiyorum. Daha kapsamlı ve tam analiz, kriterler, anılan ülkede hem daha fazla süre kalmakla, hem de yukarıdaki iki olumsuzluğu bertaraf edici tedbirleri almakla olacaktır. Örneğin, (Irak) Kürdistan'ında sendikaların varlığı ile ilgili dile getirilecek bir görüş, yoldaki araç kontrollerinde kimi yolcuların sendika kartlarını ibraz etmeleri veya kimi insanların bölük-pörçük bilgi vermelerine dayanılarak değil de, asıl olarak var olan sendika binasına gidip yönetici ve aktivistleriyle görüşme yaptıktan ve yayınlarını da inceledikten sonra daha bir güvenle ileri sürülecektir. Bu söylediklerimi yalnızca Kürt Kom Partisi'nde yapabildim.

Partiya Komunist a Kurdistan (Irak)

Zaho, Duhok, Erbil ve Süleymaniye'de parti binalarına bizzat gittim, gezdim. Yoldaş Kürdistanlı komünistlerle tanıştım. Duhok ve Erbil komünist parti binalarında ise birer gece misafir olarak yattım. Böylece (ek otel) masrafından tasarruf ettirilmiş oldum.

Dediğim gibi Tırkıman yoldaşlar Zaho ve Erbil'de bulunmaktaydı. (Süleymaniye'de telefonla ulaşılan Tırkıman yoldaş "teknik bir olumsuzluk"tan gelemedi). Parti yöneticisi iki yoldaş Zaho'dan Macit ve Erbil'den Mahli Rahman ile söyleşi/görüşme yaptım. Verimli oldu. Kendimi Türkiye Mezopotamya/Kürt

www.sosyalistakurdi.org

Komünisti olarak tanıttım. Mezopotamya Sosyalist Partisi Girişimi'ne referans verdiğim ölçüde kimi zaman, örneğin Süleymaniye parti biriminde nöbetçi danışman yoldaşça Kemal Burkay'ın sosyalist partisi zannedilerek, iletişim için oranın aranması deneniyordu.

Yalnızca Halepçe'de Jenosit Anıtı'nı gezip anı defterini de "Suha Bulut- Türkiye Mezopotamya Komünisti"dir diye imzaladıktan sonra tam Kom Parti binasına yönelecekken, bunu bildirmeme karşın Talabani'ye bağlı "peşmerge" askerlerce sorgulandım. Pasaportumdaki gün süresini aştığım problemi neden gösterilerek, kısa bir süre (üç saat) Halepçe'nin hemen dışındaki cezaevinde bir mahkum koğuşunda tahkikatın sonu için bekletildim. Sonra yine asker nezaretinde Süleymaniye Asayişi'ne götürülerek elime, 24 saat içinde Kürdistan'ı terk etmem için yetkililerin "kolaylık göstermesini" isteyen bir "varaka" verildiğinden, Halepçe'de Partiya Komunist a Kurdistan'ı ziyaret edememiş oldum.

Partiya Komunist a Kurdistan özellikle Duhok, Erbil ve Süleymaniye'de görüldüğü gibi oldukça büyük-geniş, ikişer-üçer katlı, "sayısız" oda ve salonlardan oluşan binalara sahip. Bunlar "eski rejim"in bıraktığı kimi devlet daireleri olabilir.

Kom Parti gece-gündüz silahlı birliklerce korunuyor. Başta Partiya Demokrat a Kurdistan olmak üzere tüm parti binaları için de geçerli bir durum. Daha önce buralarda (Elazığ), Kom Parti'nin korumasının Barzani'nin peşmergelerince yapılıyor olduğu söylenmişti, giden kimi Kürt aydınlarının anlattıklarına dayanılarak. Ancak bunlarla yeke yek görüşülünce, yukarıdaki söylentinin doğruyu yansıtmadığı ortaya çıktı. Çünkü Kom Parti'yi koruyan bu birlikler, evet resmi olarak İç İşleri Bakanlığı'na bağlı güvenlik görevlisi-polisler, ama

Kom Parti'yi koruyan bu birlikler, evet resmi olarak İç İşleri Bakanlığı'na bağlı güvenlik görevlisi-polisler, ama aynı zamanda da parti üyesi komünistler de. Kimileri hem polis hem de komünist kimlik kartlarını bana bizzat gösterdiler.

aynı zamanda da parti üyesi komünistler de. Kimileri hem polis hem de komünist kimlik kartlarını bana bizzat gösterdiler. Kom polisinin toplam sayısı Kürdistan'da 1000 kadar varmış. Sadece Erbil'de Kom Parti üyesi 500 polis kadrosu var. (Tırkıman yoldaşın verdiği bilgiler.)

Duhok'ta bir genç güvenlik görevlisi yoldaş bunun nedenini sorduğumda, şaşırdığımı hissetmiş olmalı ki, "maaş alıyoruz çünkü" diyerek açıklamaya çalıştı. Yoldaşların yoksul insanlar oldukları gözlemlenebiliyor. Binalar eski harap binalar. Yatak, yemek odaları, mutfak, tuvalet gibi kimi bölümler tam bir "izbe". (Sadece levhasında Arapça'yla birlikte İngilizce olarak ve Latin harfleriyle "Party Commnisty Kürdistan" yazılı olan Süleymaniye parti binası kimi bölümleri fayans-alçı vb. modern mimari eklemelerle restore ediliyordu.)

Kimi parti binalarında arşiv depoları gördüm (özellikle Duhok'ta). Partinin periyodik bir gazetesi mevcut. Arap alfabesiyle basılıyor, Arapça ve Kürtçe. Bunun dışında Irak Komünist Partisi ve (Irak) Kürdistan Demokratik İşçi Partisi'nden gelen yayınları da gösterdiler. Keza Irak Komünist Partisi'nin periyodik kültür-sanat dergisini de.

Arşiv odaları tam bir kırtasiye yığılması. Özellikle partiye gelen tüm mektupları ne güzel arşivlemişler.

Kütüphanesini de gördüm (Zaho, Duhok, Erbil). Kitaplar raflara dizili. Ne çare, hep Arap alfabeli.

Mahli Rahman yoldaşın verdiği bilgiye göre, Kürt Kom Parti'nin beş şubesinde 8 (Duhok ve Erbil'dekileri bizzat gördüm) yerel TV'si ve radyosu var. Duhok'tayken deneme yayını yapan TV'nin adı A-TV, "bizim" a-tv değil tabii ki, Azadi TV.

Partinin tüm binalarında "başköşe"de, yani girince göze rahat çarpan bir duvarda, "Feat" yoldaşın ortalama büyüklükte cam çerçeveli resmi/portresi asılı durmakta. Kimdir bu "Feat"yoldaş? Yusuf Selman, yani Irak Komünist Partisi Genel Sekreteri iken BAAS rejimince katledildiği söylenen komünist önder. (Bir de, Duhok KP alt kattaki arşiv odalarından birinde Fehat/Yusuf Selman yoldaşla birlikte Irak KP'nin diğer bir önderi Selam Adil'in yağlı boya tablo portreleri asılıydı.)

Bunun dışında, Kurd Kom Par binalarının hemen hepsinde kimi matbaa, kimi siyah-beyaz, kimi renkli yağlı boya olarak, değişik oda ve salonlarında Marks'ın, Engels'in, Lenin'in pek çok sayıda resimlerinin asılı olduğunu da not ediyorum. Tek bir yerde, Erbil parti binasında danışma gibi bir camekan odada, Che Guevara'nın cepheden büyük bir portresi, mavi bir kağıda çizili resim yapıştırılmıştı.

(Irak) Irak Komünist Partisi Genel Sekreteri Fehat (Yusuf Selman) yoldaşın Arap bir komünist önder olarak Kürdistan komünistlerince otorite kabul edilecek saygın pozisyonu Arap-Kürt kardeşleşmesi açısından şüphesiz moral bir simge kabul edilmeli. (Düşünebiliyor muyuz, Mezopotamya Komünist Partisi legal-açık olarak var olsun ve tüm birimlerinde Türkiye Komünist Partisi'nin başta katledilen önderleri Mustafa Suphi ve Ethem Nejat'lardan İsmail Bilen'lere kadar Türk komünistlerin portreleri duvarları "şenlendirmiş" olsun. Bunların hepsi Kürt ulusal-demokrat ve komünist-sosyalistlerince birer aşağılanma öğeleriyken, (Irak) Kürdistan Komünistlerince Arap komünist önderleri

www.arsivdunya.org

tersine onur öğeleri sayılıyor.)

Ancak aynı Fehat yoldaşın bu "onurlu teşhiri", BAAS Arap ulusalcılığı tarafından katledildiği bilgi-tanımlamasıyla birlikte değerlendirildiğinde, anti-ABD'cilik/anti-emperyalist duruşa bir set işlevi göreceğe de benzer. Çünkü onu katleden BAAS rejimi, bugün ABD işgali ve emperyalist yayılmacılığa karşı Irak ulusal onurunu temsil ediyor.

Gerçekten de (Irak) Kürdistan Komünist Partisi için de içinden çıkılması sıkıntı verici bir durum. Zaten (Irak) Kürdistan Komünistleri, Irak'taki ulusal-burjuva siyasetini (Barzani-Talabani'yi) bu konuda paylaşıyorlar. Öyle ya, yukarıda bahsettiğim parti binalarının komünist güvenlik kuvvetleriyle korunması ve bu tür korunmanın genlerine girmiş olması ne ABD için, ne Türkiye, Suriye, İran için, yani bunlardan gelecek olası bir saldırı için değilse, BAAS vb işgale karşı direnen güçlere karşı silahlı önlemdir. Kimsenin bunu böyle belirtmesine bile gerek yok. Bir gün yaşamak ile anlamak oluyor. Ayrıca yukarıda sözünü ettiğim Erbil parti binasındaki Che'nin büyük resminin yanı başında Saddam Hüseyin'in yakalandığı anın fotoğrafı ve onu aşağılayan ek bir resim daha olduğu bir duvar gazetesi de asılı. Ayrıca Saddam ABD işgal güçlerince yakalandığında ilk sevinç gösterilerini kızıl bayraklar ve yukarıda katledilen önderlerinin fotoğraflarını taşıyan Irak Komünistleri yapmadılar mı Bağdat'ta!..

Keza Erbil parti yöneticisi Mahli Rahman yoldaş, bir olay hakkında bana değerlendirme de bulunurken, "Saddam'ın zamanında, yani azatlıktan önce!" biçiminde bir ifadeyi doğal akışkanlık içinde söyleye bildi. Yoruma yer vermeyecek açıklıkta değil mi? En yetkili Kürt Komünist bunu söylüyor.

Yine Zaho parti toplantı salonu binasında, üzerinde ABD bayrağı ve USA patenti iri punto

Fehat yoldaşın bu "onurlu teşhiri", BAAS Arap ulusalcılığı tarafından katledildiği bilgi-tanımlamasıyla birlikte değerlendirildiğinde, anti-emperyalist duruşa bir set işlevi göreceğe de benzer. Çünkü onu katledenler şimdi ABD işgaline karşı duruyor.

yazılı silindirik bir tenekenin çiçek saksısı olarak kullanımının "hüsn-ü kabul" görmesi de (Irak) Kürdistan Komünistlerinin anti-ABD'cilik konusundaki apolitikliğini doğal saflığıyla yansıtıyor.

"Bizim" başta Türkiye Komünistleri olmak üzere solcu ve devrimci demokrat güçlerin, emek ve özgürlük düşlerinin Haziran/2004'ü anti-NATO/ anti-ABD/anti-emperyalizm için dalgalar halinde hareketle karşılamaya hazırlandıkları şu günler düşünüldüğünde; tıpkı Türk yoldaşlar gibi Marks'ı, Engels'i, Lenin'i, Che'yi bilen-seven, Marksizm'i orak-çekiçli bayrak yapan, kalpleri proletarya ve devrim-sosyalizm için çarpan kızıl flamalı Kürt yoldaş komünistlerin ABD/emperyalizm söz konusu olduğunda sessizliğine ne demeli? Demek ki iki tarafın mücadele içinde olduğu toprağın zemini farklı. Kürdistan (Irak) Komünistlerini anlamada esneklik gösterilmesi gerekiyor.

Kadro bileşimi

Parti üyeleri arasında belirgin sayıda Tırkıman (Türkmen) komünistler de bulunmakta. (Az da olsa "Hıristiyan", yoldaşlar da varmış.) Arap üye hiç yok, çünkü (Irak) Kürdistan'da Arap hemen hiç yok.

"Güney" Kürdistan Kom Parti'nin bu Kürt-Arap karışık örgütsel bileşimi, Türkiye-Mezopotamya'da bunlarla birlikte ve Türk komünistlerinden ayrık politik ve örgütsel tezler süren Kürt komünistleri sıkıntıya sokacağa benziyor. Bizzat Erbil'de gördüm; "Türkmen Eli Partisi" adında bir oluşum mevcut ve açık. Türkmen komünistler bu partiye girmemişler. Ayrı bir Türkmen Eli Kom Parti de kurmamışlar. (Irak) Kürdistan Komünist Partisi'nde yer alıyorlar. Diyelim, yeni Türkiye Komünist Partisi bu durumu emsal malzeme yapıp, Mezopotamya Sosyalist/Komünist Partisi Girişimi'ne karşı kullanabilecektir. Galiba bunu karşılamak için akılcı çözüm Türkiye-Mezopotamya Komünist Partisi adıyla yeni bir oluşum.

Örgütsel yapı

(Irak) Kürdistan Komünist Partisi ayrık bir örgütlenme. Kürdistani bir örgüt. Ancak parti yöneticileri "Irak KP ile de birleşik yapıdayız" gibi şeyler de söylüyorlar. Yukarıda Fehat yoldaş örneği de bunu hissettirebiliyor. Ek olarak, Zaho parti binasında yönetici Macit yoldaş bana Irak Komünist Partisi gazetesinde Genel Sekreter yoldaşın fotoğrafını göstererek, "Bizim de (yani Kürdistan Komünistlerinin de) genel sekreterimiz" deyiverdi.

Dedim ya, Arap alfabeli ve Arapça-Kürtçe yazılı olduğundan parti tüzük ve programını okumam mümkün olmadı. Ancak yarın Irak ve "Kürdistan"ın da "normal düzen" kurulursa, Irak-Kürdistan (Birleşik) Komünist Partisi gibi bir politik yapılanmayı görmemiz sürpriz sayılmamalı kanaatindeyim.

Benim, Yunaneli'nden Türkiye-Mezopotamya'ya, Kafkasik ülkelerden Ortadoğu-Arapeli'ne, İran-Afganistan-Hindistan dahil "az gelişmiş dünya"nın komünistlerinin anti-kapitalist/anti-emperyalist bir doğu komünist birlik perspektifi hakkındaki soruma da Mahli Rahman yoldaş, "Biz cihan proletaryası (komünistleri) ile kardeşiz, Irak Komünist Partisi ile birleşiğiz" şeklinde, yukarıda öne sürdüğümü teyit eden net bir cevap verdi zaten.

Örgütsel aktivite ve sınıf güçleri

(Irak) Kürdistan Komünist Partisi'nin özellikle Erbil ve Sü-

www.alternatif.org

leymaniye binalarını, vızır vızır giren çıkan insanlarla kaynıyor gördüm. İçlerinde partiye üye komünistler de var, bir probleminin-işinin iç takibi için gelenler de. Çünkü Kürdistan Komünist Partisi, Erbil'deki Kürdistan Parlamentosu'nda temsil ediliyor. Federal hükümette otoritesi ve kadroları bulunduğu anlaşılıyor. Öyle ki "varaka" örneklere bir göz atınca hemen anlaşılıyor, tapu işi takibi içinde gelenler var mesela. Bu durum partinin sınıf mücadelesi veren bir hat izlemesi yerine, daha çok somut sorunlar çözücü düzen-içi oluşum olduğu intibaını veriyor. Ancak unutulmasın, Kürt Kom Partisi, Kürdistan ulusal yapısının bir öğesi. Kurulan düzen de, en yetkin ağzından söylendiği gibi "Azad düzeni"! Kaldı ki, 1920'lerde Türkiye Komünist Fırkası'nın genel sekreteri Şefik Hüsnü yoldaşın Komüntern-Sovyet çizgisine dayanarak, Anadolu kurtuluşuna ve ilerici-ulusal Türkiye burjuvazisine "devrimi mantıksal sonuca ulaştırmak için" somut desteği biliniyor. Bağımsız ulusal-proleter devrim çizgisi yerine izlenen bu çizgi eleştirilmelidir. Ancak böylesi somut çalışmalar, toplumsal tabanını genişletmeye de hizmet ediyorsa yadırganmamalı. Ayrıca Kürt Kom Partisi'nin proleter sınıf eylemlilikleri yok da değil. Mahli Rahman yoldaşı, "proletaryası olmayan bir ülkenin komünistleri olarak canlı-onurlu konumlarından ötürü kutlamıştım".

(Irak) Kürdistan proletaryasına çok kısa bakacağız. 1 Mayıs'ta Zaho ve Duhok'taydım. Etkinlikte gözlemci olarak yer alma dileklerimi ilettim. Zaho'da toplantı salonunda, parti binasının içinde kutlayacaklarını söylediler. Duhok'a geçince, partililer bu tür gösterilerin Kurban Bayramı'ndaki Erbil katliamından sonra yasaklanmış olduğunu (yani yeni katliamlara karşı güvenlik tedbiri), bu yüzden bir etkinlik yapmayacaklarını söylediler. Duhok'u baştan başa 7 saat yayan gezdikten sonra parti binasına gelip de Azadi-TV'den banttan bir yayını izlerken gördüm ki, bu tür bir yanlış bilgi vermek de benim gibi bir "yabancı" için aldıkları ek önlemmiş. Evet, şehir merkezinde her tür gösteriler yasaklanmış. Ama Duhok'tan iki saat mesafede Amadiya'da bir bayır-çayır da yaklaşık 500 coşkulu insan, kadın-erkek-çocuk hep birlikte halay çekiyorlar, oyunlar oynuyorlar, şarkılar-türküler söylüyorlar. Sadece birinin elinde, Kürdistan'ın yeşil, kırmızı, beyaz şerit tonlar ortasına sarı güneşin işlendiği bayrak var. Diğerleri (çoğu) kızıl bayraklarını da halaylı 1 Mayıs kutlamalarında kaldırıyorlar. Azadi-TV deneme yayınında, biraz da "atlatıldığım" için hayıfla seyreder ve teessüfümü yanımda benle birlikte izleyen, etkinlikten de yeni dönen kimi yoldaşlara "çat-pat Kürtçesiyle" ifade ederken, TV görevlisi yoldaşın stüdyodan gelerek "1 Mayıs kutlu olsun!"un Kürtçe ama Latince harfleriyle yazımını benden istemesi üzerine, dediğini yaptığımda, TV'de biraz sonra alt yazı olarak "1 Eyar Pirozbid" lejandı akış halinde geçmeye başladı. 1 Mayıs kutlamasının bant yayını bitip de, yine banttan Kürtçe halaylar ve pop müzik kasetleri gösterildiğinde bile, yani TV'nin kapanış saati olan 24:00'e kadar bu akış-lejandı sürdü.

(Irak) Kürdistan Komünist Partisi'nin özellikle Erbil ve Süleymaniye binalarını, vızır vızır giren çıkan insanlarla kaynıyor gördüm. İçlerinde partiye üye komünistler de var, bir probleminin-işinin iç takibi için gelenler de.

Ertesi günler Erbil ve Süleymaniye'yi gördüğümde, Kürdistan Komünist Partisi'nin çeşitli kırmızı pankart ve kağıt afişleri şehrin yoksul ama oldukça işlek çeşitli yerlerinde asılı-yapıştırılmış olarak görülüyordu. Anlaşılıyor ki bu iki şehirde Kom Parti nispeten güçlü ve faal. Öyle ki Erbil Şeyhullah Camii ve Süleymaniye Mescid-i Kebir Camii duvarlarına bile, özellikle Türkiye sosyalist literatüründen aşina olduğumuz "kızıl bayraklı Bolşevik işçiler yürüyüşünde sınıf karşıtına atmak için yerden taş kavrayan proleter"i gösteren resimli afiş yapıştırılmıştı. Gelip geçen insanların cami duvarındaki komünist afişe tepki vermedikleri rahat gözleniyor. Geçerken belirteyim, yoldaşların verdiği bilgiye göre Kürt Kom Par üyeleri arasında az da olsa dindar-Müslüman Kürtler de var. Demek ki parti tüzüğüne, doğayı ve toplumları bilimsel yorumlayan diyalektik-tarihi maddeci felsefeye bağlılık şartı konmamış. Tıpkı eski Berlinguer yoldaşın İtalyan KP'si gibi.

(Irak) Kürdistan'ı ve proletaryasız komünistler dedim. Evet sınıf/proletarya ne alemde?

Anlattıklarına göre Saddam 1991'den itibaren (?) tüm yatırımları Irak'a kaydırdığından hiçbir fabrika yok. Ancak Süleymaniye'de yeni iki çimento fabrikası olduğunu duydum. (Gerçekten, ayrıldığımda taksiyle giderken uzaktan ikisinin de tüten bacaları görülüyor). Erbil'de de tekstil ve sigara fabrikaları varmış. Türkiye ve "çevre" tekelleri şimdilik hınca hınç ticari-tüketici emtia ile (Irak) Kürdistan'ı pazarını tamamen kapatmışlar bile. Yarın sanayi sermayesine de sıra geleceği sezinleniyor. Ama nihayetinde (Irak) Kürdistan'da "çekirdek proletarya", yani bu dört fabrikadaki işçiler. Birkaç yüz kişiden beherini saysak, topu topu bin kişi!

Ancak canlı iç ticaret yanında özellikle kentlerde görülen zengin yeni yapılaşma ve bayındırlık hizmetleri, mümbit/bereketli uçsuz bucaksız topraklardaki tarımsal faaliyetler,

deyim yerindeyse "antika/parya proleterleri" erimekte. Bu tip amele pazarları Kürdistan'ın her şehir ve kasabasında var. Balyozları, çekiçleri, keskileriyle veya kazma-kürekleriyle bu amele orduları sabah 04'ten itibaren şehirlerde belli mekanlarda (Erbil ve Süleymaniye'de bunların toplandıkları yerlere hanek han meydanı diyorlar) "kısmetlerini", yeni işverenlerini bekliyorlar. Kimilerini sabah gördüğümde balyoz ve kazmalarıyla "babayiğit" pozisyonunda duruyorlar. Ama Duhok'ta akşam saat 17.00 sıralarında gördüğüm kimileri boş gözlerle bezgin, dünyaya bakıyorlar. Hepsi de yoksul insanlar. Dendiğine göre "iyi para" alıyorlar. Bir polis üç yüz bin dinar, bir memur-öğretmen yüz elli bin dinar ayda para alırken, bu amele-işsizler iş buldukları gün başına 10-15 bin dinar alıyorlarmış.

İşçi sınıfının bir kesitini de bu güvenlik, kamu ve eğitim emekçilerine ek olarak doktorlar, mühendisler, gazeteci vb kalifiye kafa emekçileri oluşturuyor. Ameleler, kendi arabasına sahip olup da taksicilik yapan şoförler dahil, (Irak) Kürdistan'da işçiler genellikle sendikalı. Tüm bunlara, her şehir ve kasabada "zibil gibi" çok olan ticari, "sanayi" ve tamirat dükkanı-mağazalarda çalışan birer, ikişer, üçer, beşerden çırak, garson vb işçileri de eklemeliyiz. Al sana (Irak) Kürdistan'ı proletarya sınıfı!

Yarın-öbür gün tekeller sanayi işletmeleri kurmaya görsün! Kom Parti'nin 1 Mayıs afişindeki taş almak için eğilen işçinin süs için orada olmadığı görülecek; modern Kürt burjuvazisinin doğumu mücadeleyi de getirecek, kaçınılamaz.

Sendikalar da genellikle sınıf kavgası değil de (çünkü olmayan kapitalist veya olan "azadi nizam"a karşı ne verecekler), üyelerinin somut hak ve çıkarlarını koruyorlardır o zaman. Ama yarın-öbür gün gerek (Irak) Kürdistanlı, gerek Türkiyeli vb tekeller, sanayi işletmeleri kurmaya görsün!.. Kom Parti'nin 1 Mayıs afişindeki taş almak için eğilen işçinin süs için orada olmadığı görülecek; sınıf karşıtı modern Kürt burjuvazisinin doğumu mücadeleyi de getirecek, kaçınılamaz. Kimi Kürt entelektüel kamu görevlileri, "buralara çok değil beş sene sonra gel, (Irak) Kürdistanı ekonomik-endüstriyel gelişmede sadece Türkiye'yi değil, Avrupa'yı da geçecek. Yeter ki azadlığımız elden gitmesin" demekteler, yarına bir iyi güvenle.

Göreceğiz bakalım. Ama şu aşamada, ardında 150 yıllık sendika-grev için, yaklaşık 100 yıllık sosyalist politika için sınıf kavga birikim ve deneyimi olan, en az birkaç milyon modern "çekirdek" endüstri işçisi etrafında halkalar halinde 20 milyonu bulan sayısı ile birleşik işçi sınıfına dayalı Türkiye-Mezopotamya Komünist/Sosyalist politik kavga ve örgüt perspektifimiz değişmiyor.

(07/05/2004 Elazığ)

www.arsivakimi.org

Araştırmacı-yazar Faik Bulut ile söyleşi

Irak'ta Kürtler ve direnişin anatomisi

Röportaj: Ali Çınar

Geçtiğimiz yılın sonlarına doğru yurt dışındaki bazı yurtsever-sosyalist kuruluşların desteğiyle MESOP Girişimi tarafından düzenlenen panel, seminer ve konferanslara konuşmacı olarak katılan bağımsız Kürt aydını, araştırmacı-yazar Faik Bulut ile derginin neredeyse ilk sayısından bu yanadır Ortadoğu ve Kürtler konulu bir söyleşi yapmayı tasarlıyorduk. Sayın Bulut'un yoğunluğu nedeniyle görüşmeyi ancak bu sayımızda gerçekleştirebildik. Bu sayımızdaki "federasyon" dosyamız ile de çakışan söyleşide, ağırlıkla Ortadoğu ve Irak Kürdistanı'ndaki gelişmeleri konuştuk.

Röportajın sonuna doğru Sayın Bulut'a, 28 Mart seçimlerinden sonraki Türkiye siyasetinin seyrine yönelik görüşleri ile DEHAP başta olmak üzere, iriliufaklı diğer Kürt çevreleri ve aydınların gelişmelerden nasıl etkileneceğini sormayı tasarlıyorduk. Ancak söyleşinin umduğumuzdan uzun olmasını göz önünde tutan Bulut, Türkiye siyasetinin seyr-û seferinin başlı başına değerlendirilmesi gerektiğini belirterek, DEHAP, KONGRA GEL, 28 Mart Yerel Seçimleri ve Kürt siyasetlerinin geleceğine ilişkin sorularımızın önümüzdeki sayılarda yanıtlanmasının daha doğru olacağını söyledi.

- Geçtiğimiz yıl yapılan değerlendirmelerde, bazı araştırmacılar, "2004 yılının Iraklı Kürtlerin yılı olacağını" öngörüyorlardı. Bu, bir anlamda doğrulandı. Özellikle Şii ve Sünni Arapların işgal karşıtı direnişine kadar, Iraklı Kürtler ve "Irak Federal Devleti", tartışmaların ana ekseniydi. Sizce, Kürtleri Irak ekseninde bugüne getiren ana unsurlar nelerdir? Irak Kürtlerinin gelecekteki konumu, mevcut durumdan nasıl etkilenir?

- 2004 yılının "Iraklı Kürtlerin

Faik Bulut

www.arsivakurdi.org

yılı" olduğu yönündeki tespitler doğru ama abartılıdır. Yine de Kürtlerin bölgede bütün varlıklarıyla, siyasetleriyle, coğrafyalarıyla, askeri güçleriyle, kurum ve kuruluşlarıyla tarih sahnesine topyekün çıktıkları söylenebilir. Deyim yerindeyse, bir siyasi ve psikolojik rüzgar estiriyor Kürtler. Bunda bir çok etkenin rolü vardır: ABD'nin Büyük Ortadoğu Projesi'nde (BOP) Kürtler, genelde, bulundukları ülkelere karşı "havuç ve sopa" olarak kullanılmak istenmektedir. Bu düzlemde Kürtler, ABD'nin, en azından şimdilik, "sadık müttefiki" veya "yaşamsal kozu" konumundalar. Yüzyıldan beri ilk kez "tarihi bir fırsat yakaladıklarını" ve rüyalarını "hayata geçirmeye başladıklarını" düşünen Kürtler, Amerika'nın bölgedeki siyasetlerinden memnun görünmekteler. Celal Talabani ve benzeri bazı Kürt politikacılarının tez canlı iyimserliklerine karşın Kürtlerin bu memnuniyeti, ihtiyatlı bir hoşnutluktur. Barzani'nin tavırlarından anlaşıldığı kadarıyla, Kürt-ABD ittifakı, birebir efendi-uydu ekseninde bir tâbiyet ilişkisi biçiminde değil; zaman zaman tartışmalara, restleşmelere, gerginliklere ve pazarlıklara dayalı bir ittifak olarak sürmektedir.

Kürtlerin önemli iki kozu var: Biri, tarihsel/siyasal gelişmeleri de yakından etkileyebilecek pek kritik (petrol, su, jeopolitik, vs) coğrafyalarıdır. Asya, Kafkasya, Anadolu ve Mezopotamya'nın omurgası, kapısı ve geçiş noktasıdır bu coğrafya. Diğeri ise, 30 milyonluk nüfusu ile 150 yıllık savaş tecrübesi zemininde kurulan siyasal, askeri ve toplumsal organizasyonudur. Kürtler, Irak'taki yasal merkez (Geçici Yönetim) veya yasadışı direniş odakları (Şii Muktada el Sadr, İslamcı ve Arap milliyetçi örgütler) içinde kendini kabul ettirmiş en örgütlü askeri kuvvete (peşmerge, halk milisleri, partilerin yarı askeri birimleri gibi) sahipler. Sözgelimi Şii bir partiye bağlı

Barzani'nin tavırlarından anlaşıldığı kadarıyla, Kürt-ABD ittifakı, birebir efendi-uydu ekseninde bir tâbiyet ilişkisi biçiminde değil; zaman zaman tartışmalara, restleşmelere, gerginliklere ve pazarlıklara dayalı bir ittifak olarak sürmektedir.

Bedr Birlikleri bile, Amerikan yönetimi tarafından kabul görmeyen yerel gizli kolluk kuvvetleri olarak varlığını sürdürüyor.

Son bir yılda Irak'ta olup bitenlerle ilintili tartışma ve projelerin odağında Kürtlerin olduğu görülür. Kürtler siyasal, etnik ve askeri bakımdan bir kutup sayılırlar. Yanı sıra, nüfusça yoğun biçimde yaşadıkları demografik alanda bir çok etnik topluluk (Türkmen, Asuri, Ermeni, Keldani, Arap) bulunuyor. Onlarla ilişkileri ister istemez Türkiye, Suriye, İran ile ilişkileri derinden etkiliyor. Mesela, Türkiye'nin sınır ötesi operasyonları veya PKK örgütüne karşı askeri önlemleri çerçevesinde Irak Kürt bölgesinde bulundurduğu askerler, Süleymaniye'de subayların başına geçirilen çuval meselesinde olduğu gibi, birdenbire devletlerarası bir sorun haline gelebiliyor ve Kürtlerle Türkiye arasında gerginliklere yol açabiliyor. Aynı biçimde Musul-Kerkük üzerindeki hak iddiaları, bir yanda Kürtler, diğer yanda Türkiye ve Suriye arasında kamplaşmalara neden olabiliyor. Zaman zaman Kürt /ABD eksenli Irak politikalarına karşı Türk-Arap, Türkmen-Şii ittifakları türünden arayış ve eğilimler ortaya çıkabiliyor. Kürtlerin 12 yıllık yarı bağımsız konumları temelinde yükselen devletleşme, daha doğrusu Irak bütünlüğü içinde federatif bir sistemi kurma çabaları, bunun geçici anayasada resmen kabul edilerek uluslararası hukuki bir statü kazanması; Kürt siyasetçilerinin (Talabani, Hışyar Zebari, Mahmut Osman gibi) bir yandan "federe Kürdistan bölgesi"nde kurumlaşmaya giderken, diğer yandan Bağdat merkezli Irak devletinde söz sahibi olmaları; ülke geleceğinin siyasi/hukuki belgesi sayılan anayasada kendi lehlerine maddeler koymaları da Kürtlerin habire gündemde kalmalarını sağlıyor. Musul ve Kerkük'te yaşanagelen çatışmalarla potansiyel tehditler; geleceğe dönük ticari ve ekonomik hesaplar, özellikle bu iki şehrin kaderinin nasıl belirleneceğine dair polemikler ile siyasi saflaşmalara ek olarak stratejik öneme sahip petrol meselesi, bir analiz ve haber unsuru olarak, bu işle yakından uzaktan ilgilenen Amerikan, Avrupa, Rus, Arap ve İslam basını için önemli malzeme oluşturuyor. (Ki geçerken değinmiş olayım: Kanımca, iki şehrin geleceği, özellikle Kerkük'ün kaderi, büyük bir sürpriz yaşanmadığı sürece, muhtemelen Amerika'nın da gizli/açık desteğiyle, bir iki yıl sonra Kürtler lehine sonuçlanacak halk oylamasıyla belirlenecek. Ama tartışma, sürtüşme ve iddialar bitmeyecek.)

Irak'ın orta ve güney bölgelerinde büyük kaos var: Hele hele Amerikan tarafından "baş düşman, imha edilmesi gereken ana hedef" olarak ilan edilip habire pompalanan teröristler, Vahabiler, kökten dinciler, radikal İslamcılar, El Kaideciler, Baasçılar ve benzeri örgütlerin Irak'ta adeta cirit atmaları; bunların Amerikan hedeflerine ciddi zararlar vermeleri de, ülkenin kuzeyinde adeta bir istikrar vahası, istikrarlı ve huzur diyarı gibi duran Kürt bölgesinde yaşayanları, Amerikan ve Batı basınının baş öznesi yapabiliyor. Hatta Batı'nın bölgede uygulamak istediği modelin prototipi, ilk başarılı örneği haline getirebiliyor.

Türkiye'nin "Irak'ta Kürt devleti kurulamaz, federasyon olamaz, Kerkük'te Kürt hakimiyetine hayır!" diye özetlenebilecek "kırmızı çizgileri"; ek olarak Ankara'nın Kerkük/Türkmen meselesine ilişkin hassasiyeti; daha önemlisi PKK (KADEK-KONGRA

www.sosyalistmezopotamya.org

GEL) örgütünün Kandil bölgesindeki varlığına yönelik itiraz ve girişimlerinin hepsi, Kürt meselesiyle yakından ilintili Iraklı Kürtlerin Türkiye basınında daha fazla yer almasına neden olabiliyor. Benzer şey, Suriye'nin Musul ve Irak'taki direnişle bağlantılı politikaları; İran'ın Kerkük ve Şii meselesi çerçevesinden hareketle Kürtlere olumlu/olumsuz yaklaşımı için de söylenebilir.

ABD'nin Irak işgalinden sonra Kürtlerin elde ettikleri somut kazanımlar, komşu coğrafyalarda yaşayan soydaşları arasında ortak bir ruhsal şekillenme, ortak bir akıl yaratmış; Kürt yığınlarına büyük moral kazandırmış; ortak tavır sergileme ve sınırlar ötesi dayanışmaya verimli bir zemin oluşturmuştur. Önemli iki örneği, Suriye'deki Qamişlo olaylarıyla İran Kürt bölgesindeki birkaç şehirde kitlesel kalkışmada somutlaştı.

Üç ülkenin bölgede Kürt devletinin kurulmaması, Irak eksenli Kürt politikalarının inisiyatif kazanmaması yönündeki eşgüdümlü (zirveler, toplantılar) çabaları; özellikle Suriye ile İran'a olası Amerikan müdahalesinde Kürtlerin oynayabileceği veya onlara biçilen rollerle ilgili spekülasyonlar (Suriyeli Kürtlerin Qamişlo'dan başlayan kalkışması, Arap-Kürt etnik çatışma potansiyelinin nereye varabileceğine, Amerikan müdahaleciliğinin biçim ve boyutlarının nasıl bir şekil alacağına dair bir fikir verebilir) Kürtlerin niçin sürekli gündemde kaldıklarını, kalabildiklerini gösterir.

Politika bir güç meselesidir; arkanızda maddi, somut ve harekete hazır bir güç varsa, politikanız da dört bir yanda yankısını bulur. Politika, aynı zamanda kitle iletişim araçlarına nasıl yansıyacağınızı organize etme meselesidir. Iraklı Sünni/Şii Araplara bakıyorsunuz; Saddam yanlısı Baaşçılar, yıkılan sistemin ardından bütün iletişim mekanizmalarını yitirerek, yeraltına

Bütün kusurlarına rağmen Kürtlerin Irak genelinde politik hegemonyasından, kültürel canlanışından söz edilebilir. Bunu Musul ve Kerkük'teki son gezimde gözlemleyebildim. Kürtler daha derli toplular, daha organize olmuşlar...

çekildiler. Batı basını, özellikle Amerikan medyası, kasıtlı olarak bunlara dair haberleri vermiyorlar; en azından çarpıtarak, eğip bükerek veriyorlar. Sünniler ve Şiiler, birbirleriyle çekişme ve sürtüşme halindeler. Merkezi bir enformasyon karargâhları bulunmuyor; tek bir lider, tek sözcü yok; her kafadan bir ses çıkıyor. Genellikle kanlı olaylarla haber konusu olabiliyorlar. Iraklıların, direnişçilerin destekçisi olabilecek Arap basını, iki cami arasında binamaz konumunda; bir yandan şiddet eylemlerinin Irak'taki olumsuz yansımalarını görüyor ve bunu açıktan destekleyemiyor; diğer yandan, Amerikan askerlerinin, işgalcilerin vahşi uygulamalarına karşı çıkarak, işgalin bir an önce, her ne yoldan olursa olsun, isterse şiddet eylemi neticesinde olsun, kalkmasını istiyor. Bağdat ve Şii bölgelerinde, bir çok ülkenin (Avrupa, İran, Suriye, S. Arabistan, ABD) gizli/açık parmağı var; oralarda küçük çaplı rekabet mücadeleleri, çatışmaları yaşanıyor: AB ile ABD, İran ile ABD, Suriye ile ABD, Türkiye ile İran, S. Arabistan ile İran gizlice karşı karşıya gelebilmekteler. Bazen de birçoğu birleşip ABD'ye karşı ortak cephe kurabiliyor. Olayların bu haliyle basına yansıması zor. Halbuki Kürtler daha derli toplular, daha organize olmuşlar; önemli oranda güç birliği yaparak ve eşgüdümlü davranarak, faaliyetlerini basına, bölge ve dünya kamuoyuna söz birliği içinde yansıtabiliyorlar. Demek ki politikaların sihirli gücü, soyut anlamda sayıda, kelle hesabında değil, sokağa yansıtabileceğiniz siyasetlerdedir. Sokağın, kamuoyunun ve siyasi mahfillerin üzerinde psikolojik bakımdan bir hegemonya kurup kurmadığınız, son derece tayin edicidir. Bütün kusurlarına rağmen Kürtlerin Irak genelinde böyle bir politik hegemonyasından, kültürel canlanışından söz edilebilir. Bunu Musul ve Kerkük'teki son gezimde gözlemleyebildim.

'Irak'ta Kürtlerin geleceği henüz net değil'

Irak'taki tablo içinde Kürtlerin geleceği konusu henüz netlik kazanmış değil. Olası istikrarsızlığı ve kaosu içinde barındıran göreli bir istikrardan söz edilebilir. Zira ABD'nin Irak'taki planları, Washington'daki Yeni Muhafazakârlar'ın arzuladığı ölçüde hayata geçirilemedi. Tersine, bir çok açmaz ve çıkmaz söz konusu. Amerika'nın Avrasya stratejisi netlik kazanmadığı gibi, BOP gibi projeleri, başlı başına istikrarsızlık unsurudur. Ana kurgusu, şiddet ve militarist hamlelere dayanıyor. Kürtlerin anılan projelere ne derece yardımcı olacakları, içinde nasıl yer alacakları yahut yer alıp almayacakları gelecekleri açısından tayin edicidir. Bu noktada şu söylenebilir: Kürtler, şimdilik, sıradan "koz, kart, piyon veya paralı asker" olmak yerine, ihtiyatlı bir iyimserlikle, "tedbirli müttefik" olmayı tercih ediyorlar. Maceracılıktan, tek yanlı ittifaklardan kaçınıyorlar. Bölgedeki alt-üst oluştan ötürü önlerine çıkan "tarihi fırsat"tan en iyi biçimde yararlanmak, yüzyıllık birikimlerini kalıcı kazanımlara dönüştürmek istiyorlar. Kürtlerin "kırmızı çizgileri" şunlardır: Komşu ülkelerin, kendilerine kaba müdahalesi; 12 yıllık "özerk bölge"nin etnik, coğrafi ve siyasal sınırlarına herhangi bir (askeri, siyasi, hukuki, ekonomik) ciddi tecavüz; Kürtlerin temel haklarının anayasaca, merkezi hükümetçe kabul edilmemesi; merkezi yönetimin Saddamvari bir tahakküm ve imha siyasetini sürdürmesi; Kürdistan

www.aiwkurd.org

bölgesinde dış kaynaklı etnik ve dinsel çatışmaların, federal yapıyı bozma yönünde gelişmesi, vs.

Kürtler, elverdiğince kendi sınırları içinde "huzur ve barış" içinde yaşamak; bu düzlemde kimseyi tahrik etmemek ve buna karşılık her türlü dış provokasyona gelmemek yönünde siyaset geliştiriyorlar. Kuşkusuz tahrikçi, maceracı, dar milliyetçi ve bilinçsiz intikamcı Kürt kümelenmeleri de mevcuttur bölgede. Ek olarak kimi illerdeki mülki yöneticilerin tarafgir, Kürtleri kayırıp diğer azınlıkları hiçe sayan hatalı politikalarından söz edilebilir. Fakat esas akım bu değildir. Iraklı Kürt politikacıların önemli bir kısmı, bağımsız bir "devlet" istemiyor; bunu gerçekçi bulmuyor ama aynı zamanda aydınlar tarafından akademik düzeyde "devletleşmenin faydaları, zararları" konusunda yürütülen tartışmalarla kitlesel kampanyalara da ses çıkarılmıyor. Bakıldığında, Bağdat ve güneydeki direniş hareketinden ya da genel siyasi karmaşadan Kürtlerin pek az etkilendikleri görülebiliyor. Her şey bir yana, ülkeyi ve bölgeyi felakete sürükleyebilecek büyük bir karmaşadan ya da böyle bir karmaşadan büyük yara alabilecek ABD'nin muhtemel bir politika değişikliğinden Kürtlerin etkilenmemesi düşünülemez.

Kritik soru şudur: ABD, Kürtleri yüzüstü bırakabilir mi? Sorunun iki ucu hem kirli, hem de her türlü cevaba açıktır. Kürtlerin belli kesimleri, bunların da hesabını yapmaktalar. Yalnız kesin hesap nedir, nasıldır, nereye kadardır, henüz bilmiyoruz.

ABD'nin İran, Suriye ve Türkiye'ye yönelik "müdahaleci ve baskıcı" politikaları tek boyutlu değildir; diplomasinin karanlık dehlizlerinde son derece çapraşık, her türlü tertibe, tezgaha, oyuna ve komploya açıktır. Sözgelimi R. Tayyip Erdoğan ile Bush arasında, Türkiye'nin "cephe ülkesi" olması ve Türk askerinin NATO çerçevesinde Irak'a

Iraklı Kürt politikacıların önemli bir kısmı, bağımsız bir "devlet" istemiyor; bunu gerçekçi bulmuyor, ama aydınlar tarafından akademik düzeyde "devletleşmenin faydaları, zararları" konusunda yürütülen tartışmalara da ses çıkarılmıyor.

gönderilmesi, 'küresel terör'e ve kökten dinciliğe karşı ortak mücadele gibi ihtimaller tartışılmıştır. Türkiye, PKK militanlarının Kandil bölgesinden çıkarılması ve örgüte karşı ABD ile birlikte ortak operasyon meselesini görüşmüştür. Yeri gelmişken belirteyim: ABD, stratejik ve taktik nedenlerle, PKK militanlarına karşı askeri bir operasyon yapmayı düşünmüyor. Tersine, bu meseleyi, Türkiye ve Irak'taki siyasi açılımlara paralel olarak barışçıl biçimde çözmeyi hedefliyor. En azından şimdilik. Demek ki başka çare kalmadığı müddetçe, ABD, PKK ile askeri bakımdan karşı karşıya gelme niyetinde olmadığı gibi, bu aşamada, Kürt örgütleri arasında (YNK, KDP, PKK) bir kardeş kavgasından da yana değil. Irak Kürdistan bölgesinde PKK faaliyetine izin verilmemesinin; buna karşılık örgüt bağlantılı yapıların Musul, Kerkük ve Bağdat'ta büro açıp siyaset yapmalarına müsaade edilmesinin gerekçesi bu olmalı.

ABD-Kürt ilişkilerini eskiye bakarak değerlendirmek, bu düzlemde tarihi deneyimleri göz önünde bulundurmak elzemdir. Tarih geleceğe ışık tutsa da, kendini aynen tekrar etmez. Demek istediğim şudur: ABD'nin Kürtlerle yaşanan geçmiş işbirlikleri ve ittifakları, başka koşullarda ve hatta başka coğrafik zeminlerde oluşmuştu. Halbuki ne Amerika eski Amerika, ne de Kürtler eski Kürtlerdir. Herkes kendince, kendi çıkarı açısından belli dersler çıkarmış gözüküyor. Günümüz ABD siyaseti daha saldırgan, daha aç gözlü, bütün bölgeyi yeniden yapılandırıp siyasi haritayı değiştirecek kadar pervasız, gözü kara ve militaristtir. Bush ekibi gidip yerine Demokrat Parti'nin adayı başkan seçilse bile, ABD'nin bölge stratejisi 30-40 yıllık bir zaman dilimini kapsamakta; buna uygun onlarca senaryo gündeme gelebilmektedir.

ABD, bölge rejimlerini zorla şerle değiştirmeyi, onları hizaya getirmeyi ve Irak'ı sıçrama tahtası gibi kullanıp Asya'ya kadar yayılmayı düşünüyor. Bir anlamda, 21. yüzyılın "Amerikan yüzyılı" olmayacağı bilinciyle, askeri hamleler yoluyla dört bir yana saldırıp duruyor; geleceğin "savunma, tutunma" mevzilerini bölgede inşa etmeye çalışıyor. Buna uygun "müttefik ve güç odakları" arıyor.

ABD'nin şimdiki müttefikleri arasında Kürtler önemli bir yer tutuyor; zira Irak, İran, Türkiye ve Suriye'nin en zayıf halkalarından biri, yumuşak karınları Kürt meselesidir. Onun için, Amerika'nın Kürtlere, en azından kısa ve orta vadede ihtiyacı var; Kürtlerin "havuç ve sopa" olarak görülmeleri bu yüzdendir.

- Peki, "havuç-sopa" politikası bağlamında Amerika Kürtleri satabilir mi?

- Amerika Kürtleri satabilir mi? Denklem zor gözükse de, imkansız değil. Olabilir. Her şey, hem Kürtlerin kendisine hem de Kürtleri barındıran ülkelerin, 'Kürt tehlikesi veya ayrılıkçılığına karşı' ABD'ye yönelik hangi siyasetleri kullanacaklarına bağlıdır. Diyelim ki İran ile Suriye, "Kürt belasını bertaraf" etmek için Amerika'ya büyük tavizler verirlerse, o zaman ABD'nin tercihi Kürtlerden değil, söz konusu ülkelerin rejimlerinden yana olabilir. Benzer şey, Türkiye için de geçerli sayılabilir. Adı geçen ülkelerin en büyük yanlışı, tehdit algılamasıdır. Tehdidin kaynağını ABD olarak görmek yerine "Kürtler" olarak görmek, vahim hatalara, sonu gelmez çatışmalara götürebilir. Hal-

www.sosyalistmezopotamya.org

buki Kürtleri tehdit kaynağı olarak görmeyen herhangi bir bölge ülkesi, Amerika'yı baş tehdit diye saptayıp buna uygun bir politika güdebilirse; o zaman, doğal olarak şöyle düşünecektir: "ABD'ye açık vermemek için Kürtleri nasıl dost edinip kazanabilirim; demokratik haklar yoluyla Kürtlerin nasıl gönüllerini alıp, ulusal sınırlar içinde kardeşçe, katılımcı temelde yaşatabilirim. Kürt sorununu, ABD'nin elinde bir tehlike, bir koz olmaktan nasıl çıkarabilirim ve Saddam'ın Kürtlere yönelik inkar/imha politikasının (belli oranda) yol açtığı işgal afetinden nasıl kurtulabilirim; Amerikan belasının bana bulaşmaması için, Irak Kürt bölgesindeki tecrübelerden yararlanarak nasıl ortak bir akıl, gönüllü birlik yaratabilirim, yepyeni bir devlet modeli ve siyasi sistem yaratabilirim?"

Kürtlerin de eskisinden farklı olduklarını söyleyebiliriz. Saddam yönetimiyle mücadeleleri sürecinde "düşmanımın düşmanı dostumdur" kuralından hareketle Suriye ve İran hükümetleriyle işbirliği yapan; bu arada İsrail ve ABD'den önemli ölçüde askeri, lojistik ve parasal yardım alan Iraklı Kürtler, önceki konumda değiller. Elde silah dağlarda veya sınır ötesinde kurtarılmış alanlarda faaliyet gösteren gerilla, peşmerge tipi altyapısız, mekansız ve zamansız örgütler söz konusu değil. "Kendi Kürdünü döv, komşu Kürdünü sev" politikası güden Türkiye, Suriye ve İran ile Iraklı Kürt örgütlerinin ilişkilerinde önemli değişiklikler yaşandı. Birinci Körfez Savaşı sırasında ABD'nin ayaklandırıp yüzüstü bıraktığı Kürtler, Saddam'ın tank ve uçaklarının savunmasız hedefi oldularsa da, bu felaketlerini kısa zamanda atlattılar. ABD ve Avrupa siyasetlerinin doğrultusunda kendilerine özerk bir bölge (36. paralel) ve özerk bir statü sağlandı. Talabani ve Barzani, zaman zaman birbirleriyle çatışmış olsalar bile, en azından Soran ve Bahdinan bölgelerinde yerel hükümetler kurdular; kente yerleştiler. Sınır ötesindekiler dahil kendi halklarını kent ve köylere yerleştirdiler; yöneten-yönetilen ilişkisini geliştirdiler. Milislerden kolluk kuvvetleri ve emniyet teşkilatı, peşmerge birliklerinden düzenli ordu, parti güçlerinden devlet bürokrasisi oluşturdular. Deyim yerindeyse devlet olmayan bir devletin alt ve üst yapısını güçlendirdiler. Eğitimi hemen tümüyle Kürtçeleştirdiler; bir çok yerde okul, üniversite kurdular. Dış ilişkilerinde diplomasiyi öğrenip geliştirdiler. Dolayısıyla yabancı devletlerle temaslarını birer örgüt lideri olarak değil, yerel hükümetlerin temsilcileri olan diplomatlar sıfatıyla yürüttüler. Bir çok yabancı şirketin bölgede yatırım yapmasını sağlayarak, deyim yerindeyse Batılı veya Doğulu ülkelerin Kürtlere yönelik siyasetlerini etkileyecek, Kürtlerin çıkarlarını kolay sattırmayacak ekonomik, ticari ve siyasi lobiler oluşturdular. Kürtler, çok yönlü ilişkiler kurarak, sadece ABD, sadece İsrail veya sadece Avrupa'ya göbekten bağlı olmaktan kurtulma yönünde önemli adım attılar ve bu düzlemde manevra alanlarını genişlettiler. Üstelik Irak merkezi yönetiminde bulunarak, kendilerini Kürdistan coğrafyasına hapsetmediler.

Amerika Kürtleri satabilir mi? Denklem zor gözükse de imkansız değil. Her şey, hem Kürtlerin kendisine hem de Kürtleri barındıran ülkelerin, 'Kürt tehlikesi'ne karşı ABD'ye yönelik hangi siyasetleri kullanacaklarına bağlıdır.

Demek istediğim, Iraklı Kürtlerin geleceklerinden söz ederken; basit biçimde "ABD onları satar mı, satmaz mı" gibi tek yanlılığa mahkum etmemeliyiz düşünce dinamiğimizi. Bununla birlikte Kürtler, şimdilerde Amerika ile çakışan çıkarlarına ve ortaklıklarına takılıp kalmamalı; 21. yüzyılın Amerikan yüzyılı olmayacağı gerçeğinden hareketle, ABD'nin bölgeden günün birinde, er ya da geç, çekilip gideceğini veya sökülüp atılacağını görmeli; ittifak siyasetlerinde yeni arayışlara girmeli; özellikle bölgenin kalıcı yerleşikleri olan Arap, Acem, Türk halklarıyla dostluk, dayanışma ve kardeşlik ilişkilerini geliştirmeli; kendi ortak geleceklerini gönüllü elbirliği, güç birliğiyle belirlemelidirler. Özellikle geçici ittifaklara güvenerek, bölge halklarıyla aralarına sonu gelmeyen düşmanlık tohumları ekmemelidirler. Aynı şey, şimdiki Amerikan müttefiki konumunda bulunan Kürtlere karşı kin, nefret tohumları ekme gayretindeki bazı bölge devletleriyle, İslamcı ve milliyetçi (Arap, Fars, Türk) oluşumlar için geçerlidir. Onlar da "Kürt düşmanlığı" politikalarından vazgeçerek, Mezopotamya'nın çağlardan beri yerleşik halkı Kürtleri, kader ortakları ve günün birinde birleşilmesi gereken güçler olarak görmelidirler. Esasen, Türkiyeli Kürtlerin genel tavrı da bu olmalı; kardeşlik, dostluk yönündeki öneri ve teşviklerini ön plana çıkarmalılar. Bu, olmayacak bir duaya amin demek değildir; yeter ki herkes, bir "öteki"nin hak ve hukukuna riayet edip saygı gösterebilsin.

Yanlış anlaşılmasın; Kürt-ABD ittifakını savunuyor değilim. ABD'nin bölgedeki cehennemi planlarını, kanla yazılan yeni tarihin kirli özünü anlamıyor değilim. Somut felaket ve belalar karşısındaki insanoğlu hayale değil, eldeki imkanlara ve somut olanaklara dayanarak musibetten kurtulma refleksi gösterir. Biz, hayal ve temenniler yerine verili koşullarda mevcut nahoş durumdan nasıl kurtulunması gerektiğinden; slogancılığa düşmeden, bölgenin temel dinamiklerinden, temel unsurlarından olan Iraklı Kürtlerin hak ve hukuklarından feragat etmeden, acılı ve hayal kırıklıklarıyla dolu

mücadele birikimlerini nasıl kazanıma dönüştüreceklerinden; daha önemlisi, bölge halklarıyla birlikte kazanımlarını nasıl paylaşabileceklerinden söz ediyoruz. Anılan haklardan yoksun diğer Kürtlerin, benzer felaketlerde nahoş tutumlara kaymamaları için, nelerin yapılması gerektiğine işaret ediyoruz. Burada Kürt gerçeğini anlayabilen somut duruma somut çözümler önemlidir; dışarıdan ahkâm kesmek, suçlamak, kabahatli aramak ve karalayıp defterden silerek "düşman" ilan etmek kolaydır. İlericilik gibi gözükse de, aslında, son tahlilde "baş düşman veya tehdit kaynağı" görülen süper güçlerin politikasına hizmet edebilen çözümsüzlüktür.

- Şii ve Sünni Arapların, özellikle Şiilerin işgal karşıtı direnişleri, Irak'a asker gönderen bir çok ülkeyi tedirgin etti. İspanya ve Honduras, askerlerini geri çekeceklerini açıkladılar. Genel olarak bu direnişi değerlendirmenizle birlikte, ABD ve yandaşlarının direnişten ne düzeyde etkileneceğini öğrenmek istiyoruz.

- Direnişi iyi anlamak ve çerçevesini doğru çizmek zorundayız. Olaya biraz da Arapların, Iraklıların gözüyle bakalım. Zalim, eli kanlı ve despot bir yönetimden halk çok çekmişti. Her türlü muhalefet yok edilmiş; toplumu ileriye götürecek dinamikler felce uğratılmıştı. Yaklaşık 25 yıl süren savaşlar kitlelere bir şey kazandırmamış; tersine, halkların toplu mezarları haline getirilmişti. Umutsuz kitleler, dış müdahalelere bel bağlamış; Saddam'ın aptallıkları ve imha politikaları (yaklaşık 200 bin Kürt, 400 bin Şii katledilmiştir Saddam rejimi tarafından), ülkeyi dış müdahalelere açık hale getirmişti. Hoş, fahiş hatalar olmasaydı bile, ABD sudan bahanelerle yine Irak'a müdahale edecekti. Ancak devrik yönetim, eğer ülkenin servetini tekeline

Kürtler, şimdilerde Amerika ile çakışan çıkarlarına ve ortaklıklarına takılıp kalmamalı; 21. yüzyılın Amerikan yüzyılı olmayacağı gerçeğinden hareketle, ABD'nin bölgeden er ya da geç, çekilip gideceğini veya sökülüp atılacağını görmeli.

alan yiyiciler güruhu oluşturmasaydı; yöneticiler halkla bütünleşebilseydi; onların demokratik taleplerini bir dereceye kadar gerçekleştirmiş olsaydı, kuşkusuz olası bir Amerikan müdahalesine, topyekün milli direnişle karşılık verilecekti. İşin bir yanı budur.

Diğer yandan Amerikalı saldırgan politikacılar ile "imparatorluk demokrasisi"ni savunan fikir erbabı yandaşları, "Iraklıların bir ulus olmadığını; halkın milli bilinçten yoksun olduğunu; dolayısıyla ABD'nin getirebileceği özgürlük ve demokrasiyle, yepyeni bir model ülke, örnek devlet ve millet yaratılacağını" iddia ediyorlar. Bu eğer bilinçli bir kandırmaca ve göz boyama değilse, büyük bir yanılgıdır. Tarihe bakılırsa, Irak ne kadar bir devletse ve Iraklılar ne kadar bir milletse (Arap dünyasının bir parçası), Amerika, Asya ve Afrika'daki ülkelerin çoğu da iyi kötü birer devlet ve millettirler. Üstelik 22 Arap ülkesi arasında, farklı dönemlere denk düşse de, Arap ulusal kurtuluşçuluğu veya "milli bilinç" yaklaşık 100 yıldan beri fikir düzeyinde mevcuttur. Arap milliyetçiliği, Osmanlı'daki Türkçü akımlarla eşzamanlı olarak uç verip gelişmiştir. Dikkat ediniz; Kemalist düşüncenin ruh verdiği Türk ulusalcılığına benzer türevler Arap dünyasında (Habib) Burgibacılık, Cezayir ulusal kurtuluşçuluğu, (Cemal Abdül) Nasırcılık ve Baasçılık olarak tezahür etti; anti emperyalist ve anti sömürgeci mücadele temelinde, feodalizm ve komprador burjuvaziye karşı zaman zaman amansız savaşımlar vererek panarabizm geliştirildi. Sovyet bloku ve Çin'in etkisiyle sosyalist rüzgardan esinlenerek radikal toplumsal reformları gerçekleştirdiler. İsrail ve ABD'yi baş düşman ilan edip, iyi kötü, dönem dönem yalpalayarak da olsa, bu kirli ittifaka karşı dört büyük savaş verildi. ABD'nin bölgedeki Arap işbirlikçilerine (S. Arabistan ve Ürdün rejimleri gibi) karşı, emperyalist işbirlikçisi dinci gericiliğe ve siyasal İslamcılara karşı ciddi mücadeleler gerçekleşti. 1960'larda Mısır ile S. Arabistan'ın Yemen'de kapışması ve ülkenin 'gerici kuzey', 'ilerici sosyalist güney' diye bölünmesi; 1970'lerin başında Suriye'nin Ürdün'e müdahalesi ve 1970'lerin ortasında Lübnan'da 15 yıl süren ilerici-gerici kapışması bunlara örnektir. Filistin Kurtuluş Örgütü, Arap ulusal kurtuluşçuluğunun zirvesini oluşturdu ve bölgede Kürtler dahil, İran'dan Türkiye'ye, Sudan'dan Afrika ve Avrupa'ya uzanan geniş hat üzerinde devrimci merkezlerden biri haline geldi. Bunlar, panarabizmin sonuçlarıdır.

Demek ki, bir Arap ulusalcılığından söz edilebilir ve Baas yönetimlerinin uzun iktidar sürecinde, ulusal bilinçten, Suriyelilik, Mısırlılık, Iraklılıktan bahsedilebilir. Sadece Baas Partisi milisleri, yarım yüzyılı kapsayan okuldaki eğitim ve yetiştirilen kadrolar temel alınsa bile, sayısı milyonlara varan insan, "vatan, millet, milli birlik, vatanseverlik, ulusalcılık, panarabizm, işgal, sömürgecilik, emperyalizm, müdahalecilik" gibi kavramlara aşinaydı.

Ne ki, devlet ve belli düzeyde millet olmalarına rağmen söz konusu ülke rejimleri, sosyo-politik anlamda henüz bütüncül bir toplum oluşturamadılar. Bünyelerinde feodalizmin güçlü mirasını barındırdılar (ağalık, şeyhlik, aşiretçilik, mezhepçilik, dincilik, cemaatçılık); milli projelerinde başarılı olamadılar (ki burjuvaziden bunu beklemek imkansız-

dır). Tersine, sömürgeciliğin kalıntılarıyla uzlaştılar ve dolayısıyla milli demokratik devrimlerini tamamlamadılar. Doğası icabı despot olan tek partili bu rejimler, makul çözümleri bulmak yerine; sınıfsal ve bazı ulusal (azınlıkların, ülkedeki diğer halkların milli talepleri) istemleri bastırma yoluna gittiler. Arap milli sistemlerinin tutuculaşıp bağnazlaşmasında İsrail saldırganlığı ve yayılmacılığının, din temelli gericiliğin bu ülkelerde biricik muhalefet haline gelmesinde ise ABD'nin "yeşil kuşak" projesinin payı büyüktür. Anılan ülkelerdeki eski Sovyet yanlısı komünistlerin kuyrukçu, iktidarı destekleyici ve milli meseleleri (Kürt, Berberi) es geçici tavırlarının, iktidarın gericileşip pervasızlaşmasına katkısı olmuştur.

Arap yönetimlerinin milliyetçiliğe tek yanlı vurgu yapmaları, ister istemez, yurt içinde yaşayan diğer milli azınlıkların asimile edilmesine, haklarının yenilmesine veya taleplerinin reddedilmesine ve sonuçta silaha sarılan bu tür azınlıklara (Irak ve Suriye'de Kürtlere yönelik politikalar gibi) karşı imha operasyonları düzenlenmesine yol açtı.

Sonuç babından düşünürsek, Iraklılar, despot cellat Saddam Hüseyin'e karşı harekete geçen işgalci ABD'yi alkışlamadılar, ama başlangıçta direnmediler de. Öyle bunalmışlardı ki, "Bundan daha kötüsü olamaz" ya da "Saddam zalimini bir türlü deviremiyoruz; madem Amerikan belası geldi, o halde bir süre için ses çıkarmayalım. Saddam sonrası için Allah kerim" tavrı takındılar.

Gel gelelim işgalci ABD, neredeyse Saddam'a rahmet okutacak tutum sergiledi. Vaadettiği "iş, ekmek, hürriyet, demokrasi" gibi lafların sahteliği ortaya çıktı. Amerikan askerleri, günlük uygulamalarıyla, halkı aç susuz, ilaçsız, işsiz ve kimsesiz bırakmakla yetinmediler; aynı zamanda, keyfi tutuklamalar ve cinayetlerle, adeta Irak halkını kendilerine direnmeye zorladılar. Aslında işgalin doğasında zor ve şiddet vardır; "ılımlı işgal, demokrat işgal" diye bir şey olamazdı, nitekim bu pratikte olmadı.

Arap milli sistemlerinin tutuculaşıp bağnazlaşmasında İsrail saldırganlığı ve yayılmacılığının, din temelli gericiliğin bu ülkelerde biricik muhalefet haline gelmesinde ise ABD'nin "yeşil kuşak" projesinin payı büyüktür.

Toprağı, vatanı işgal edilmiş; serveti yağmalanmış, namusu ve ırzı payimal olmuş, onuru çiğnenmiş ve milli kimliği hakarete uğramış Iraklının önünde direnmekten başka seçenek kalmadı. Eh, başlangıçta sersemleyen Irak ordusunun kalıntılarıyla Baas milislerinin bir kısmı, ilk kurşunları sıka sıka zaman kazandı. Arap-İslam dünyasından giden binlerce gönüllü (İslamcı, Arap milliyetçisi ve kısmen solcu) direniş odaklarını oluşturma aşamasına geçti. Şiiler ise, uzun bir beklemeden sonra ABD'nin kendilerine yar olmayacağını görünce, genelde sivil itaatsizlik yolunu seçtiler. Sünni üçgende direnenlerin bir kısmı da iktidarı kaybetmenin hıncıyla , özellikle ABD'nin kurulmasına müsaade ettiği Sünni (Müslüman Kardeşler geleneğine bağlı) İslam Partisi aracılığıyla hem silah kullandı, hem de Amerika ile pazarlık yolları arıyor.

'Direnişçiler artık daha örgütlü'

Bir yıl sonra bakıldığında, şimdi direnç merkezlerinden değil; artık direniş mevzilerinden söz etmek mümkün. Kent merkezlerinde kümelenen direnişçiler, "şehir gerillası" taktiği izleyebiliyor; kendi aralarında eşgüdümlü biçimde hareket edebiliyorlar. Geçmişe oranla daha örgütlü oldukları görülüyor. Fellüce'deki Arap direnişi ile Kûfe, Necef ve Kerbela'daki Muktada Sadr önderliğindeki Şii Mehdi Ordusu'nun eylemli faaliyetleri, direnişin kabuk/kimlik değiştirdiğini; üst düzeye sıçrama noktasına geldiğini; sadece Sünni veya Şii bölgelerine sıkışmadığını; tersine, ulusal düzeye, hatta Akdeniz'den Basra'ya kadar geniş bir alanda (Filistin'de HAMAS, Lübnan'da Hizbullah, S. Arabistan'da Vahabiler, Yemen'de Cihat benzeri hareketler gibi) dayanışma içinde faaliyet göstermeye aday olduğunu gösteriyor. Amerikan istihbarat raporlarında 4 bin olarak belirtilen Mehdi Ordusu milislerinin sayısı 10 bine çıkabilir. Baas milisleriyle başka Arap ülkelerinden gelen İslamcı, milliyetçi gönüllüleri de katarsak, yaklaşık 50-60 bin kadar direnişçiden söz edilebilir.

Amerikan saldırısından kurtulma gayretindeki Suriye'nin Bağdat-Felluce hattında, İran'ın ise Necef-Kerbela-Basra hattında açılan Amerika karşıtı cepheyi desteklediklerini; oraya dolaylı biçimde katılarak bir anlamda Suriye-Amerika, İran -Amerika savaşı verdiklerini, direnişçilere belli alanlarda yardımcı olduklarını da belirtelim. Demek mesele, sadece Irak-Amerika savaşından ibaret olmayıp, aynı zamanda S. Arabistan, İran, Yemen ve Suriye'nin küçük çaplı anti-ABD savaşlarını da içerecek kadar geniştir, derindir. Irak'taki mücadelenin kesin hatlarını belirlemek için, bir iki ay daha beklemek lazım. Ya Sünni-Şii ayrımı ortadan kaldırılarak yeniden bir Iraklılık, klasik kalıplarıyla olmasa bile, ulusal kurtuluşçuluk ruhu direniş sürecinde başlayacaktır; ya da direniş, tecrit edilerek, zamanla tasfiye olacaktır. Fakat şu an itibarıyla, son iki ay içindeki direnişin farklı bir boyut kazandığını; Arap dünyasına, ciddi anti Amerikan mesajlar verdiğini ve bu düzlemde, direnişin ruhunu Arap ve dünya kamuoyuna büyük ölçüde duyurmayı başararak psikolojik bir savaşta başarı kazandığını söylemek mümkün.

www.arsivkurum.org

- Irak'taki mevcut direnişin, ABD politikalarını nasıl etkileyeceğini düşünüyorsunuz?

- ABD, direnişi karalayıp dünya kamuoyundan gizleme ve bastırma bakımından başarısız olmuştur. Beyaz Saray'daki Yeni Muhafazakârlar, diğer muhafazakârlar tarafından "yalancı çeteler, başarısız aptallar" olarak suçlanmaktadırlar. Yönetim bölünmüş; hangi siyaseti izleyeceğini bilemez hale gelmiştir. Irak sömürge valisi Paul Bremer, bu başarısızlık neticesinde merkeze çağrılmış; yerine Cezayir kökenli el Ahdar İbrahimi isimli BM görevlisi tayin edilmiştir. Böylece ABD, hatalarını ve bir türlü kurtulamadığı günahlarını, BM ile paylaşarak direnişi sakinleştirmeye, bölmeye bakmaktadır. İbrahimi'nin gelişiyle birlikte, ABD, Arap dünyasının desteğini almayı istemektedir ve bir anlamda Kürtlere aşırı desteğini sınırlandırmaya niyetlenmektedir. Bu mühlet, ABD'nin Irak yönetimine belli yetkilerini devretmesi ve anayasa, seçim gibi meselelerin bir neticeye bağlanmasına denk düşecek olan temmuz ayı olacaktır.

ABD'nin bölgeden askerlerini çekip, işgali sona erdireceği düşünülmemelidir. Bush gidip yerine Demokrat Partili bir başkan gelse bile, ABD, bölgede birkaç yıl daha kalacaktır. Aksi taktirde, Amerika'nın BOP siyaseti, Asya'ya hakim olma politikası tümden iflas etmiş olacaktır.

O halde ne? ABD; muhtemelen Kürtleri, Şiileri, Sünni Arapları ortak bir zeminde buluşturup kendi himayesini kabule zorlayacaktır. Her kesime mavi boncuk dağıtma siyaseti güdecektir. Olmazsa, ki öyle görünüyor, ülke çapında olağanüstü hal/sıkıyönetim ilan etmeye; daha sert güvenlik tedbirleri almaya, direnen kentlere yönelik kuşatma ve operasyon gibi geniş çaplı savaş taktikleri gütmeye; bu arada Şiileri birbirlerine düşürmeye;

Amerikan saldırısından kurtulma gayretindeki Suriye'nin Bağdat-Felluce hattında, İran'ın ise Necef-Kerbela-Basra hattında açılan karşıt cepheyi desteklediklerini; bir anlamda Suriye-Amerika, İran-Amerika savaşı verdiklerini belirtelim.

Sünni-Şii, Arap-Kürt, Kürt-Türkmen çatışmaları yaratmaya; zaman zaman provokasyonlarla şiddeti habire körüklemeye; deyim yerindeyse, "böl-yönet, karıştır-barıştır ve kendine muhtaç et"siyaseti izlemeye yönelebilir.

Direnişçilerin son saldırı ve eylemleri karşısında, müttefikleri, ABD'yi terk ediyorlar. İşgal cephesindeki bu çözülme bir süre daha devam eder. ABD, askeri açığını telafi edebilmek için takviye askeri birlikler göndermenin yanı sıra, haziran ayında İstanbul'daki NATO zirvesinde alınacak kararlar çerçevesinde, Irak'ı NATO'nun koruma alanına alabilir; bağlantılı olarak, bu belaya Türkiye'yi de ortak edebilir. Türk askerinin, direniş bölgelerine gönderilmesi yolundaki görüşler Amerikan basını ve siyasetçileri tarafından dile getirilmekte; AKP Hükümeti ve Türkiye kamuoyunu, buna hazırlamaktadırlar. Prensipte kökten reddedilmesi gereken böylesi bir kararın gerçekleşmesi halinde, sorulması gereken soru şudur: AKP asker gönderirse, bunu hangi tavizler karşılığında yapmış olacaktır? Kürt sorununun hasır altı edilmesi, Iraklı Kürtlerin haklarının kısıtlanması karşılığında mı? Yoksa, Irak Kürdistan bölgesinin "havza sistemi, ekonomik entegrasyon" çerçevesinde Türkiye'nin himayesine verilmesi karşılığında mı? Ya da Türkiye'de HADEP ve arkasındaki güçlerin altının boşaltılarak, Kürtlerin AKP bünyesinde eritilmesi ve Irak'taki Kürtlerle işbirliği içinde siyaset yapılması karşılığında mı?

Her durumda işgali sürdürmenin ve direnişi sona erdirmenin yolu daha fazla asker, işgalci göndermek değildir. Mesele siyasidir; çözümü de siyasi olmalıdır. Yönetimin bir an önce Iraklılara devredilmesi ve ABD'nin ülkeden hemen çekilmesi, en zararsız çözümdür. Gel gelelim bu, ABD'nin bölge stratejisine terstir.

Duygusallıktan arınıp nesnel bakıldığında, direnişe direniş demek için kör olmak gerekir. Fakat direnişin gerçek boyut ve kaderi hakkında hüküm verebilmek için, birkaç ay daha beklenmelidir. Direnişçiler, ABD'yi büyük bir açmaza sokmuşlardır. Fakat, direnişi fetiş haline getirip kutsamak; direnişin ABD'yi yakın dönemde Irak'tan söküp atacağını beklemek; olayı Vietnamlılaşma türü benzetmelerle abartmak hatalı sonuçlara götürür. Doğrudur; Amerikan halkı ile yönetiminin bir Vietnam sendromu var ve Irak'ta ölen her askerle birlikte bu sendrom büyümektedir. Fakat "Iraklıların Vietnam'ı, Vietkong'u" demek için vakit henüz erken. Her ülkenin kendi özgülünü unutmadan değerlendirme yapmak; Kürdüyle, Sünnisiyle ve Şiisiyle Iraklıların henüz birleşmekten uzak, ruhi, siyasi ve örgütsel parçalanış içinde olduğunu unutmamak lazım.

- Irak'taki işgal karşıtı cephe giderek güçleniyor. Iraklı Kürtler, mevcut durumda ne yapmalı? Gelecekte oluşturulması ön kabul gören "Irak Federal Devleti", statükodan nasıl etkilenir?

- Irak direniş cephesinin durumunu bir önceki sorunuzda ayrıntısıyla anlattım. Kürtlere gelince, direnişin güçlenmesinden bir şekilde olumsuz etkilenecekleri açıktır. Zira, şimdiki güçler mevzilenmesinde ABD'nin müttefikleri konumundalar. Burada kritik etnik-coğrafi nokta, Kerkük ile Musul'dur; genelde 36. paralelin kuzeyidir. Eğer direnişçiler Arap-İslam bağnazlığının etkisiyle Kürtleri direkt hedef almazlarsa (ki Felluce ve Kûfe direnişi sı-

rasında Kürtlere yazılmış tehdit dolu mektuplar bunun tersini gösteriyor); Kürtlerin yaralı yüreği sayılan Kerkük'te etnik/mezhepsel kışkırtmalarda bulunmazlarsa, Kürtler şu an için ABD ile direnişçiler arasındaki çatışmalara bulaşmak istemiyorlar. Kendi coğrafyalarında, kaplanların dövüşünü uzaktan seyretmekle yetinecek gibi gözüküyorlar. Ama çatışmalar topyekün bir kalkışmaya dönüşüp, ABD'yi ülkeden çıkmaya zorlarsa veya işgal kuvvetleri daha büyük kayıplar verirlerse, bu durumda ABD Kerkük ile Musul gibi çatışma (etnik, dinsel, coğrafi) ve gerilim noktalarının fitilini ateşleyip; Arap-Kürt, Türkmen-Kürt, Sünni-Şii çatışmalarını provoke edebilir veya müttefiki Kürtlerden, direnişi bastırma operasyonlarına katılmalarını isteyebilir. İşte o zaman kızılca kıyamet kopar ve Kürtler, kendilerini istemedikleri bir ortamda bulabilirler. Irak merkezli Arap dünyasıyla alt düzeydeki mevcut ilişkilerini de köklü biçimde koparmış olurlar. Bu, Kürtlerin yeniden kendi bölgelerine kapanmasına yol açabilir ve komşu ülkelerin çifte kuşatmasının çemberine sıkışabilirler. Kürtler son derece dikkatli olmalı, oyuna gelmemeli; hele hele Kerkük ve Musul'daki azınlıklara karşı milli baskı ve asimilasyon politikaları gütmemeli; Saddam'ın kendilerine uyguladığı zulmü, başkalarına uygulamaktan kaçınmalıdırlar. Tersine, azınlıklara demokratik hakları verilmelidir. Türkmenlere baskı yapılmamalı; örneğin Türkiye'ye, "Kürtlere verilecek her destek, aynı zamanda Türkmenlere verilmiş sayılacaktır" diyerek, Türkiye ile dostluğu geliştirmelidirler. Kuşkusuz, her milliyetçiliğin zaafları vardır. Arap direnişçilerinin zaafı, Kürtleri düşman bellemektir. Kürtlerin zaafı ise, Arapları baş düşman ilan etmek; sırtlarını sadece ABD ile İsrail'e dayamış olmaktır. Burada ara güç Şiilerdir. Güneydeki Şiiler

ABD, askeri açığını telafi edebilmek için takviye askeri birlikler göndermenin yanı sıra, İstanbul'daki NATO zirvesinde alınacak kararlar çerçevesinde, Irak'ı NATO'nun koruma alanına alabilir; bu belaya Türkiye'yi de ortak edebilir.

uyum içinde değiller. Sözgelimi öldürülen el Hoyi ailesi İngiltere ile ABD'ye yakındı. Necef'teki dini makam temsilcisi Ayetullah Ali el Sistani, ne direniş ne de işgalden yanadır; orta yolcu, uzlaşmacı, eyyamcı ve güç dengellerini kollayıcı bir tutum takınıyor. Sistani, radikal direnişçi Muktada el Sadr'dan hoşlanmıyor; ikisi arasında dini makam üzerinde büyük bir rekabet var. Sadr'ın militanları Sistani'nin dini makamını kuşattığında, kendisini korumak için 1500 aşiret milisi gitmişti ki; bu Şii aşiret milisleri, Saddam yönetiminin koruculuğunu yapmış ve Osmanlı'daki Hamidiye Alayları gibi zalimdiler. İran destekli iki parti (İslam Devrimi Yüksek Meclisi ile İslama Davet Partisi), şimdilik Geçici Yönetim çerçevesinde uzlaşmacı ve barışçıl politikalar güdüyor; talepleri gerçekleşinceye kadar (demokratik seçimler yoluyla Şii çoğunluğun Irak yönetimine gelmesi gibi) ABD ile çatışmak istemiyorlar. Kürtlerin bu son iki partiyle araları fena değil ve Ayetullah Sistani de, en azından şimdilik, Kürtlere cepheden karşı çıkmıyor. ABD son dönemde taktik değiştirerek Şiileri pasifleştirme senaryoları geliştiriyor. Mesela Irak yönetiminin bir numaralı temsilcisi Ahmet Çelebi, yeni manevralar içinde. İran ile temas halinde. Şii Bedr Birlikleri'nden kendine korumalar seçmiş. ABD'ye rağmen yönetimin kritik kademelerine kendi adamlarını yerleştiriyor. Çelebi-İran ilişkisi, Amerikan yönetimini ve CIA'yı kaygılandırıyor. Bu taktiğe karşılık ABD, Şiilerden birini, yetkileri sınırlı devlet başkanı; bir Kürt ile bir Sünni Arap'ı ise, geniş yetkilerle donatılmış devlet başkan yardımcıları olarak tayin edip, Irak yönetiminde uzlaşmayı sağlayarak kendi denetiminde kalmasını planlıyor.

O halde, Şiilerin ABD ile ilişkileri, Kürtlerin durumdan nasıl etkileneceği konusunda tayin edicidir.

- ABD, Ortadoğu'da bulunuşuna gerekçe olarak "Ortadoğu'ya çeki düzen vermeyi" gösteriyor. "Çeki düzen vermenin" somutta "Büyük Ortadoğu Projesi/BOP" olduğu açıklanmış durumda. Türkiye, özellikle Diyarbakır merkezli olacağı anlaşılan BOP, neyi ifade ediyor? Kürtlerin BOP içindeki yeri nedir?

- Büyük Ortadoğu Projesi (BOP), Amerika'nın bölgeyi deneme tahtası olarak kullanıp Kafkasya ile Asya'ya sıçramayı öngören stratejik hegemonya projesidir. BOP, bundan birkaç on yıl sonra Asya'daki büyük kapışmaların (Rusya, Çin, Hindistan, Japonya, ABD) diğer adıdır. Türkiye, burada "cephe ülkesi" olarak tanımlanıyor. Kime karşı? Sınırdaş ülkelere karşı. O halde Türkiye'ye verilmek istenen rol, ABD ve İsrail ile birlikte, komşu ülkelere bir şekilde müdahaledir. Proje kapsamında, Türkiye'nin Iraklı Kürtlerle birleşerek ABD'nin yanında yer alması öngörülüyor. Milli bütünlüğü için büyük tehlike gördüğü 'Kürt ayrılıkçılığı'na rağmen Türkiye, günümüzde Kürtlerin çekim merkezi haline gelmiş Irak'taki Kürt Federe Devleti'yle nasıl bir ilişki geliştirecek? Kendi içinde çelişkili bir durumdur bu. Anlaşıldığı kadarıyla, Türk hükümetinin siyasetleri böyle devam ederse ve kendini devletin sahibi sayan odaklardan sürpriz çıkışlar gelmezse, olay şöyle gelişebilir: Türkiye'deki Kürtler, AB uyum yasaları, yerel yönetimler ve bazı demokratik açılımlar vasıtasıyla pasif duruma getirilip AKP bünyesinde toplanacaklar; Kürtleri temsil iddiasındaki partiler

www.serxwebun.org

zayıflatılıp bölünme yaşanacak; merkezi sistemle bütünleşme çabaları yoğunluk kazanacaktır. AKP'lileşen Kürt dinamiği, bu kez, AKP'nin kendini devlete kabul ettirmesi yönünde bir baskı aracı olarak kullanılacaktır. İkinci adımda Iraklı Kürt temsilcileriyle temaslara geçilecek, havza sistemi bütünleşme (ekonomik, siyasi ve sosyal) programları devreye girecek; bu arada, Güneydoğu sınırı fiilen ortadan kalkacaktır. Basra-Diyarbakır havzası, ekonomi ve politikanın faaliyet merkezi haline gelecek, Iraklı Kürtlerin desteğiyle ortak ticari, sosyal, ekonomik, turizm projeleri hayata geçirilecek; burada yerel yönetimlerin ihtiyaç duydukları altyapı kurulacak; eşgüdümlü faaliyetler teşvik edilecektir. Diğer bir deyişle, Iraklı Kürtler, Türkiye'nin gizli himayesinde, bölgedeki BOP uygulamasının önemli bir ayağı haline getirilmiş olacaktır. Bu, Suriye ile İran'daki Kürtlere moral, siyasal ve lojistik destek anlamına gelecek; Irak Kürdistan bölgesi, genelde Kürtlerin çekim ve kontrol merkezi haline dönüştürülmüş olacaktır. Haziran'daki NATO toplantısında alınacak kararlar BOP açısından önemlidir. Irak NATO'nun himaye alanına alınırsa veya Irak NATO üyesi olacağını açıklarsa, işte o zaman Irak NATO sınırları içinde bir ülke olarak kabul edilecektir. Türkiye, hem askeri, hem siyasi, hem de ekonomik bakımdan burada ABD stratejisi doğrultusunda hareket edebilecektir. ABD, Kürtleri, "havuç ve sopa" olarak dosta-düşmana karşı kullanmayı deneyecek; ama Kürt meselesini bütün ülkelerde (İran, Suriye, Türkiye) aynı anda değil; adım adım çözme yoluna gidecek; burada Türkiye'nin (AKP gibi kendine yakın hükümetler aracılığıyla) desteğini alacaktır. Buna karşılık Türkiye'ye bazı maddi teşviklerle siyasi tavizler verilecek; sözgelimi, ülkedeki Kürt sorunu bağımsız biçimde ve şiddet

ABD, Şiilerden birini, yetkileri sınırlı devlet başkanı; bir Kürt ile bir Sünni Arap'ı ise, geniş yetkilerle donatılmış devlet başkan yardımcıları olarak tayin edip, Irak yönetiminde uzlaşmayı sağlayarak kendi denetiminde kalmasını planlıyor.

yoluyla değil, belki de AKP'ye yedeklenerek, Kürt partilerinin içi boşaltılarak siyasi yollarla çözülmüş sayılacaktır. Bütün bunlar varsayım ve ihtimaller olarak görülmeli, kesin planlar olarak algılanmamalıdır.

- Türkiye'de özellikle Türk kökenli sol ve sosyalist çevrelerde Iraklı Kürtlere yönelik "emperyalizm işbirlikçileri", "hain" gibi söylemler ön plana çıkıyor. Türkiyeli bazı Kürtlerse, "iki ağaya devlet kurduruyorlar" yorumunda bulunuyorlar. Sizce, Iraklı Kürtleri nereye koymalıyız? Biraz daha açmak gerekirse, Barzani ve Talabani'yi "işbirlikçi" olarak suçlayanların, Filistin lideri Arafat'ı "Ortadoğu'nun devrimci lideri" diyerek alkışlamaları bir çelişki değil mi?

- Her şeyden önce, bütün o iddialarına rağmen Türkiyeli sol ve sosyalistlerin ne Türkiye'deki Kürt gerçeğinden, ne de Irak'taki Kürt realitesinden haberleri var. Herkesin kafasındaki "Kürt meselesi" bir takım şablonlara, sosyalist literatürdeki eski metinlere takılıp kalmış. Günümüz olgularıyla zenginleştirilip geliştirilmemiş, güncelleştirilememiştir. Yasal veya yasadışı sol örgütlerin yayın organlarına tek boyutlu klişeler egemendir. Bakıyorsunuz, kimileri, Güneydoğu'daki illerde habire "büro" açıp, "Kürt seksiyonları" kuruyor. Bir kısmı ise Kürt sorununda "hem o, hem bu; ne o, ne de bu," tutumu takınıyor. Varsayım şudur: Kürt hareketi silahlı mücadeleyi bırakmıştır ve dağılmanın eşiğine gelmiştir. Batan geminin mallarından ne kapılırsa kârdır. Ya da Kürt meselesi basit bir ülke sorunudur, gelip geçicidir; şimdilik orta yolcu bir tutum takınarak, meseleyi, çözümü zamana bırakarak geçiştirelim. Etliye sütlüye fazla karışmadan, emek-çaba sarfetmeden olayın nimetlerinden yararlanalım(!)

Geçmişte Kürt örgütlerine öykünüp özenen, onların kötü birer kopyası biçiminde veya yedek gücü/kuyrukçusu gibi davranarak pastadan pay kapmayı isteyen; dahası, gelişen Kürt yapıları üzerinden her türlü rantiyeciliği yapanlar da var.

Sosyalistlerin Iraklı Kürtlere bakışına gelince, şunlar denebilir: Sol çevreler, anti Amerikancı ve anti emperyalist mücadelelerinde, olayın doğası gereği, yer yer "milliyetçi" zemine kaydılar ve kimi noktalarda devletin reddiyeci mantığıyla özdeşleştiler. Milli söylemler, ister istemez Iraklı Kürtlere karşı düşmanlığı geliştiriyor. Türkiye'deki ruhsal ve siyasal kutuplaşmaları (Türk-Kürt diye) körüklüyor. Bu, dikkat edilmesi gereken ciddi bir eğilimdir. Geçmişte Baas Partisi'yle birlikte "milli cephe" içinde yer alarak, Sovyetler'in çıkarları uğruna Kürtleri bol keseden "hain, ajan, emperyalist işbirlikçisi" ilan eden Irak Komünist Partisi'nin tecrübesi, sol kesimlerce iyi incelenmeli. Saddam'ın imha politikalarına maruz kalan aynı Komünist Partisi'nin, nihai çareyi, o suçladıkları Kürt partilerinin kurtarılmış bölgelerine sığınmakta bulmalarını ve sonraki aşamalarda hep birlikte, Baas karşıtı muhalefeti yürütmelerini hatırlatmam gerekir.

Bir kere sosyalistlerin hiçbiri, tek tük istisnalar var mı bilmiyorum, Irak'taki Kürt bölgesine gidip gerçeği, olguyu görmüş, alan çalışması yapabilmiş değildir. Gerek KDP gerekse YNK'nin, her şeye rağmen günümüzdeki modern siyasal partilerden farklı olmadıklarını; tersine, Sovyetik parti modelinden esinlenerek kurulduklarını; en azından Türkiye'deki herhangi bir siyasi par-

www.sosyalistkurultay.org

tinin işleyiş mekanizmalarına sahip olduklarını söyleyebilirim. Iraklı Kürtlerin özgülünde kuşkusuz aşiretçilik ve feodal ağalık sisteminin belli kalıntıları mevcuttur. Ancak bu egemen unsur değildir. Türkiye'ye bakalım; sol örgütlere hakim olan tekkecilik, İttihat Terakkicilik, despotluk, siyasal ağalık ile, sistem partilerinde görülen oligarşik tahakkümcü yapı, cemaatçılık, tarikatçılık, bölgecilik (Karadenizcilik, Doğuculuk), aşiretçilik, korucubaşılık, adam kayırmacılık, idarei maslahatçılık neyse, KDP ve YNK'deki yapı da odur. Iraklı Kürt parti liderlerini "aşiret ağaları" diye suçlayanların, kendilerini veya liderlerini "çağdaş son peygamber" görmeleri; doğdukları köye ziyaret turları düzenlemeleri de işin başka noktasıdır.

ABD-Kürt ilişkilerini doğru zeminde, olgular temelinde değerlendirmek gerek. Kürtler, yaklaşık 50 yıllık yönetim karşıtı hak arama mücadelelerinde, Enfal operasyonlarının kurbanı oldular; yaklaşık 200 bin Kürt öldürüldü ve 4 bin köy haritadan silindi. 1920'lerden itibaren Kürtler, imha ve katliam politikalarından kurtulup demokratik haklarına kavuşabilmek için başvurmadık kapı bırakmadılar. İngilizlere karşı Sovyetler Birliği'nden ve Kemalistlerden yardım istediler; Stalin zamanında desteklenen İran'daki Mahabat Cumhuriyeti, sosyalist bir üstyapıyı hayata geçirmeyi planladı. Barzani, Sovyet toprağına varabilmek için uzun yürüyüş yaptı ve orada peşmergeleriyle birlikte askeri/siyasi eğitim aldı.

Ne zaman ki Sovyetler Birliği siyaset değiştirip Baas politikalarını destekledi; o zaman Kürtler, imhadan kurtulmak ve hak arama mücadelesi için İran Şahı ile ABD'ye yaslanmak zorunda kaldılar. Buna karşılık İranlı Kürtler, Saddam'la ittifak kurup, hem Şah hem de Molla rejimiyle savaştılar. İmha ile karşı karşıya kalan Kürtler, mevcut olgulardan

Türkiye, BOP'ta "cephe ülkesi" olarak tanımlanıyor. Türkiye'ye verilmek istenen rol, ABD ve İsrail ile birlikte, komşu ülkelere müdahaledir. Proje kapsamında, Türkiye'nin Iraklı Kürtlerle birleşerek ABD'nin yanında yer alması öngörülüyor.

hareketle realist temelde, daha çok pragmatik politikalar güderek esasında Kürt halkının düşmanı rejimlerle (İran, Irak) işbirliğine gitmeye mecbur kaldılar. 1950 ve 1960'lı yıllardaki kısa balayı dönemi (Iraklı komünistlerin desteklediği Abdülkerim Kasım yönetimiyle Barzani ittifakı, aynı zamanda Sovyetik dünyayla işbirliği politikalarının uygulamalarının başladığı dönemdi) sayılmazsa, Iraklı Kürtlere sosyalist ülkelerden herhangi bir yardım ve destek gelmedi. Böyle bir destek gelseydi de Kürtler bunu reddetmiş olsalardı, o zaman kendilerini suçlama hakkına sahip olacaktık. Günümüzde de bu aynıdır. Körfez Savaşı öncesi ve sonrasında herhangi bir sosyalist ülkenin Kürtlere desteği olmamıştır. Bölgedeki her devlet ve ABD gibi, Kürtler de pragmatist davrandılar; en güçlü devletle uzlaşma/ittifak yolunu seçtiler ve düşmanlarının devrilmesine bir şekilde yardımcı oldular. Sadece Kürtler mi? Irak muhalefeti içinde panarabistler, Arap milliyetçileri, solcular, komünistler, Şiiler, Sünniler; bugün Amerikan karşıtı cephede yer alan Suriye ile İran güdümlü örgütler de vardı. Aynı muhalefet cephesi, Saddam sonrasında Irak Geçici Yönetimi'nde yer aldı. Bunları görmezden gelip, mesela, radikal Şiilerin bu tutumunu es geçip, sadece Kürtleri "işbirlikçi ve hain" diye damgalamak nesnelliğe sığar mı? Her Allah'ın günü ABD yönetimiyle temas halinde olan Şii muhalefetin bu politikasını ya da evine hapsedilmiş Arafat'ın Beyaz Saray'dan medet ummasını görmezlikten gelmek; dahası, her ikisine "direnişçiler" diye övgüler dizip, yalnız Kürtleri suçlamak çifte standart değil midir?

Doğrudur; Kürtler, mevcut mevzilenmede ABD ile ittifak halindeler. Ama şu da doğrudur; ABD'yi bölgeye davet eden Kürtler değildi; Sünni ve Şii muhalefetin önemli bir kısmıydı. Kürtler, uzun süre Kuzey Cephesi'nin açılmasına direndiler; savaştan biraz sonra Kuzeye inen Amerikan askerleriyle birlikte cephede savaşmadılar. Sadece hat üzerinde bekleyip, uygun fırsatı kolladılar; Bağdat'ın düşmesiyle birlikte Peşmerge, Musul ve Kerkük'e girdi. Şu anda ABD'nin Kürt bölgesinde askerleri ve bazı üsleri bulunuyor. Fakat sokakta Amerikalı görmek neredeyse imkansız. Barzani ile Talabani, özellikle Barzani, Amerika ile ihtiyatlı bir ittifak halinde; Amerikalı askerleri, " kurtarıcı değil, işgalci" diye tanımlıyor; Kürt halkının çıkarlarına ters düşen hiçbir planı kabul etmiyor; itirazcı ve asi bir tutum takınıyor; "Kazanılmış haklarımıza halel gelirse, yeniden dağlara çekiliriz" diyebiliyor; "ABD'nin bir an önce yönetimi Iraklılara devretmesini" istiyor. Bu tutum bile, Kürt liderlerinin "uşak, hain, işbirlikçi" olmadıklarını gösteriyor.

Kürtler, ABD ile çatışmak istemiyor: Tıpkı, Irak'taki halkın ve siyasi yapıların büyük çoğunluğu gibi, ABD'nin hedef tahtasındaki Suriye ve İran dahil Arap rejimleri gibi. Kürtlere zararı dokunmadığı müddetçe bu politika sürdürülecek; Kürtler, bölgedeki felaketten doğan fırsatları, kendi lehine değerlendiriyor. Halkının istekleri doğrultusunda, Kürt liderler, "büyük derleniş, büyük yapılanma" planını hayata geçiriyorlar. Ayrılma noktasına gelindiğinde, ABD ile ayrılabilmenin yöntemlerini araştırıyorlar. Kürtler arasında Amerikan hayranlığı, Amerikan muhipleri, gerçek işbirlikçiler yok mu? Var! Fakat siyasete egemen, söz sahibi olanlar bu kesimler değil. Kürtler de bu çelişkili durumda, süreç

içinde netleşecekler; kendi tecrübeleriyle, "ABD ile çıkar ortaklığının ve ittifakın ebedi olmadığını", yaşayarak öğrenecekler. Bize düşen slogancı tavırlarla reddiyeci, inkarcı ve suçlayıcı olmak değil; Iraklı Kürtlerin içinde bulundukları, aslında çağlardan beri varolan, çelişki durumlarını anlamak; onlara, "ABD'ye göbekten bağlanmayın" türünde önerilerde bulunmaktır.

Kürtlerle ABD çıkarlarının çakışma noktası, şimdilik Kürt bölgesinin siyasi yapılanması ve kazanımların tescil edilmesidir. Burada başka ülkelerin toprak-

Geçmişte Baas Partisi'yle birlikte "milli cephe" içinde yer alarak, Sovyetler'in çıkarları uğruna Kürtleri bol keseden "hain, ajan, emperyalist işbirlikçisi" ilan eden Irak Komünist Partisi'nin tecrübesi, sol kesimlerce iyi incelenmeli.

larını işgal, akıncılık, jandarmalık yoktur. Olursa, buna karşı çıkılmalıdır. Suçlamak yerine, kendimizi onların yerine koyarak, "ABD işgali sırasında aynı konumda olsaydık, biz ne yapardık?" sorusunu sorup, samimi cevabını vermek lazımdır.

Yaklaşık 150 yıllık ittifak politikları ve savaş tecrübelerine bakarsak, Kürtlerin, işlerine gelmediği yerlerde söz konusu müttefiklerine karşı silah çevirdiklerini görebiliriz. Olguları görmezsek, Kürtlerin tarihini iyice okumazsak, uzaktan değerlendirme kolaycılığına düşeriz.

- Bize zamanınızı ayırdınız; ufuk açıcı analizlerde bulundunuz. Teşekkürler...

- Ben teşekkür ederim.

www.arsivakurdi.org

Di salên 1930î û 1970î de bizav, komele û partîyên Kurd -(I)-

✍ Ahmet Önal

Dema salên 1920î ji bo kurdan di alîyê sîyasî de geleki xirab û dijwar derbazî salên 1930î bû.

Di peymana Lozanê de Kurdistan bi fermî hate parçe kirin û bû çar beş.

Paş şerê cihanê yê yekemîn dewletên ku Kurdistan dabeşkirîbûn sîstema xwe ya dagirkeri bi nû ve afirandin û li seranserê welatê me bi cih kirin. Bi şop û qanûnên kolonyalîstî wekî "taqrîrî sukun" deranîn û hemû komel, partî qedexe kirn û nasnama kurd hate înkarkirin.

Bizava kurd ya ji bo xwe parastinê li Qoçgiriyê û ya ku bi navê Şêx Saîdê Pîran hatîbûn bi nav kirin faşil bûbûn.

Serhildana çiyayê Agirî û li Başurê Kurdistanê ya Şêx Mahmudê Berzencî jî her çiqas berdewam bike ji lawaz û bê teqat mabûn.

Heyan salên 1940an bizava kurd, bi esasî di pêşwaziya mîr, serok eşîr, konfederasyona eşîran bi pêk hatîbû. Lê tê dîtin ku tev wana yekem car heyan merhala agilmendîya wan serîhildanan gelek komel partî û rewşenbîran jî rola xwe girtîye. Wekî; M. Nurî Dersimî û Elî Şêrê li Qocgirî ye û Dersimê an ji weki komîte ya Xoybûnê. Tê ditin ji aliyê civakî ve her çiqas gundeyati mezinbe jî rola xwendekar û efseran ji geleki giringe ku ideolojîya neteweyi ji alîyê wan ve bizav hatiye tenjimkırın.

XOYBUN

Paş têkçûna bizawa Şêx Said û derêxistina "qanuna taqrîrî sukun", Kemalizmê dijî apozisyona Tirkîyê bi taybetï kurdên welatparêz û armanca kurdistanê, hatê bikaranîn û hemu dengên muhalif perçiqandin.

Wê deme rewşenbirên kurd yên ku ji Tirkîyê û Bakurê Kurdistanê revîyabûn geleki ji wan li Suriyeyê û Lubnanê tekilî hev dibin. Di sala 1927an (2.Kongrê de ew endamên ku berê di nav "Cemîyeta Kurd ya Teali", Cemîyeta Kurd ya Teşkîlatî îçtîmaîye", "Kurt Milet Fikrasi" û "Comite de l'independen Kurde" û hwd. Ji wan geleke kes, hinek serokeşîr û welatparêzên Kurd beşdarî civînê dibin. Bi nêhênî û 45 rojan civîna kongre ya ku amade kirine dewam dike. Di wê kongreyê de biryar girtine ku:

"Heyani ku yek leşkerekî tirk di axa kurdistanê de bimine dê ew tekoşin berdewam be. (Biryar: 2)"

"Ji bona ku mufrezeyên kurd bi şêweyek modernî û çekdarî perwerde bibin û bi fermana navendî ve bên idarekirin divê karargaha xwe li çîyayeke kurdistanê bi cî bike. (Biryar:3)"

"Bi hukumeta Iranê û gelê Îranê re bi helwestek dostanî û birayetî têkildar bibe. (Biryar: 4)"

Sekreterê Komite ya Xoybûnê Memduh Selîm û Mesûlê derveyî Sureyya Bedirxan bû. Komîte ya Xoybûnê dixwastin ku pirsa kurd ji sinorên tirkîya yê derêxine. Ji bo vê li Surîyeyê, Lubnanê û gelek welatên Avrupa û Amerikayê lijnên komîteyê saz kirin.

Di berhemên Xoybûnê de qala tekilîya gelê tirk nayê kirin. Di Nisana 1928an de Xoybûn peyamekî belav dike û dibêje: " Yek armanca Xoybûnê heye ku gelê kurd ji bin esareta tirk rizgar bibe û dewleteke Kurdistan ya serbıxwe saz bike. Xoybûn ji

www.anarsiyakurdi.org

bo wê armanca xwe de ku bi serbikeve berî her tiştî bi xwe û hêza xwe bawere..."

Di sala 1926an de li çîyayê Agirîyê bi pêşewanîya Bro Heskê Tello dijî eskerê tirk çalekiyeke çekdari dest pêkirîbûn û şer roj bi roj gurr dibûn. Xoybûnê gor armance xwe weki berpirsiyar û rêvebir Ihsan Nurî Paşa şande çîyayê Agirî ye. Ew çû bi nûve bizav serrast kir. Rojnama Agirî li çîyayê Agirîyê çap kir. Ala kurda li çiyayê Agirî yê berz kir. Tekoşin li gor helwesta Komîte ya Xoybûnê birêxist. Di sala 1928an de bizav ewqas gurr bûbun ku li Pira Şêxlûyê tev heyeta tirk runiştin û ketin qaleqala şert û mercen sîyasî û daxwazên xwe ji hevre gotin:

Dewleta tirk hewl didan ku serhilderê Agirîye çekê xwe daynin û teslim bibin. Ihsan Nuri Paşa û hevalên wî jî daxwaz dikirin ku "divê mafê neteweya Kurdistanê bê naskirin..."

Paşê li hev nakin û hevditin bê peyman kuta dibe.

Wê demê Xoybûnê bi Partiya Taşnaxê re peymana alîkarîyê imze kirîbû. Da ku Taşnax berê bi Menşewik û ingilîzan re tekildar bûbûn reaksîyona sovyetê gihiştîbûn kurda û nehîştin kurdên serhildêr ji sinorên ermenîstanê istifade bikin û ew sînor jî ji bo tirkan bûbûn imkan.

Iran û Tirkîya jî bûbun alîkarê hev û dijî kurdên serhildêr helwest girtin. Ji bo wê di nav hev de bi nu ve sînor guhertin û berdêl kirin. Bi taktiqên deq û dolab bizav di sinorê Tirkîyayê û Iranê de faşilkirin.

Piranî ya endamên Xoybûnê di bin Xetê de ci û war bûbûn û dijîyan. Bes wan bi axîn û keser, bi hewldana bêkêr zedetir tu tişt nekarin ku bikin!

Rojnama Tirkî ya "Dogunun Şafagi" di 20ê Adara 1931î de daxwiyanî dida û digot: " Eskerên tirk kêmasî 200 cî û konê kurda imha kirîye û 15 hezar kurdên serhildêr kuştîye."

Komîte ya Xoybunê jî daxwî-

Xoybûnê gor armance xwe weki berpirsiyar û rêvebir Ihsan Nurî Paşa şande çîyayê Agirî ye. Ew çû bi nûve bizav serrast kir. Rojnama Agirî li çîyayê Agirîyê çap kir. Ala kurda li çiyayê Agirî yê berz kir. Tekoşin li gor helwesta Komîte ya Xoybûnê birêxist.

yani dikir ku: "Dewleta tirk 660 gund, 15.206 mal xirab kirîye. Di 22 Gulana 1932an de li Mahkema Edenê ji bo serhildere Agirî yê qerar daye û 30 kesan iddam, 58 kesan jî bi cure cure cezayê giran yê hepsê bênê cezakirin."

Wê dema serhildana Agirîyê berdewam bû 30ê Tebax a 1930î de Serok vezir Ismet Inonu li Sêwasê di merasima vekirina rê ya trênê de waha dipeyivî û dibêje: " Di vî welatî de bes gelê tirk mafdarê nijad û etnisîteyê ye, wekî din hiç unsurek ew mafa nîne."

Reis Komarê Tirkîyê M. Kemal ji di çirîya paşin a 1930î, axaftina xwe ya vekirina meclisê (TBMM) de agahîyên siyaseta navxweyî dike û dibêje: "Di Şerq a Tirkîya yê de bûyerên ku diqewimin serxwebûna me tehdit dikin."

Di tarîxa 19.09.1930î de vezîrê Adaletê yê Tirk Mahmut Esat Bozkurt li Odemişê ji hilbijêrên xwe re xitabekî dike û dibêje: " Li vî welatî bes tirk efendîye û dikare bibe xwedî desthilatdar. Wekî etnîsite yên ku tirkên safî û temîz nînin bes mafekî wan heye. Ew ji mafê xizmetkarî û koletîyê ye. Bila vê rastîyê dost û dujmîne me ji bir nekin. Bila vê rastîyê dixwazin çîya jî her waha bizanibin."

DERSIM (1936-1938)

Dewleta Tirk li Tirkiyayê û Kurdistanê desthilatdarîya xwe ilan kirîbû. Bes li Dersimê konfederasyona eşîren heremê yên kurd û li mintiqa Sasonê ji bi serhildana Qewmê çîyê û Mala Elîyê Unis di wan hereman de dewlet ê nikarîbû bi cî bûbana.

Serok vezîre wê deme Celal Bayar di sala 1986an de berî ku bimire ji rojnama Tercumanê re roportajek kiribû û waha axaftîye: " Berî ku me li Dêrsime bixistiba ez û heyeteke tevî Mustafa Kemal ji bo merasima vekirina qereqolekî em çûn Pêrtag ê. Qal kirin kû Dersimîyan avêtine ser qereqoleke û zayîyat dane eskerê tirk. M. Kemal bînek bi hesret û keserî kişand û got: 'Li Dêrsimê bidin!.' û me dest bi lêdana Dêrsimê kir."

Di 4ê Hezirana 1936an de li Elezîzê, Tunceliyê û Bîngolê, Herema mufetîşîya çaremîn hate ilan kirin. Zavayê Nureddin Paşa yê kû serhildana Qoçgiriyê de fermandarê tirk bû, wekî mufetîş / serfermandar / û valîyê heremê hatîbûn tayinkirin, ev kes General Abdullah Alpdoğan bû. Wî di bin fermana xwe de komîteyek taybetî sazkirîbû.

Dijî wan kiryarê dewletê li Dêrsimê ji wan serhilderê Qoçgirîyê ku berê di nav "Cemîyeta Kurd ya Tealî" û di nav "Cemîyeta Hêvî ya Telebeyên kurd " de cî girtibûn weki Elîşêr û M. Nurî Dêrsimî rêbazîya eşîrên Dêrsimê ku bi şeweyek konfederasyon di bin senbol û serokatîya Seyit Riza de sîper bûbûn û xwe û herem ji êrîşên Komara Tirk dixwastin ku biparêzin.

Dema ku Elîşêr û Xanima xwe Zarîfe bi xayînane tên kuştin, M. Nurî Dersimî jî ji bo têkilîya derve ji Dêrsimê derdikeve û diçe Surîyeyê, bizav ji aliye rêveberîyê ve lawaz dikeve. Dewleta tirk hêdî hêdî çarawêra Dêrsimê digre û li serhilderê wê teng dike û mirovkujiyeke berfireh pêk tine. Bi avayeke xaponek sembola serhildanê Seyit Riza û gelek serekeşîrên hevalên wî dikevîn destê dewleta dagirker.

Dawîyê de Seyid Riza, kurê wî, serekê eşîra Usivan Qemer Axa, serekê eşîra Kurêşan Seyid Husên Axa û hwd. 11 kes, 18ê çirîya paşina 1937an de li Elezîzê di meydana Şirayê de, di ro-

www.sosyalakademi.org

jeke ku tatil bû de biryara dardakirinê bi fêlbazî digrin û infaz dikin.

Di dema înfaza Seyid Riza û hevalên wî de vezirê hundir yê komara tirk Ihsan Sabrî Çağlayangil di birhatinên xwe de dibêje ku: "Ew mirowê bi heybet û bêtirs, meşiya û derket ser sehpayê, sicim bi ustîyê wî ve xistin, lê wî mecal neda celad û bi xwe sehpa ya bine lingên xwe pîn lê da, bedena wî kokimî demekî kin de bê can ma.."

Iro pirsa ku Seyid Riza ji serek fermanderê tirk Abdullah Alpdogan re gotîye di nav kurdan de gelek meşhurê waha ye: "Min bi derew û dalawêreyên te nekarî, ew ji min re bû derd, lê min jî li ber te sere xwe netewand ev jî ji tera bibe derd!"

Heyan sala 1938an serhildana çiyayên Dersimê û Sasone, berdewam kir lê paşê vemirî. Ev çîyana her dem ji bo neyarê kurda bû wekî xov. Ji bo ku ev ci bi navê "kozka şêran" bi nişan e.

Şêx Mahmûdê BERZENCI

Di tarîxa 30.10 1930î de Sêx Mahmudê Berzencî û Serbazê Kurd Mahmud Cevdet di derheqa rewşa Kurdistana başur de ji Cemîyeta Neteweyan re nameyek bi rê dikin. Di namêyê de tê xwîyakirn ku: " Li Iraqê neteweya kurd.... bê adalet e û her dem di bin tadayîyê de em zahmetkêşin, wer tê xwîyakirin ku em nikarin nijaden xwe diji tadeyîyên Iraqê bê çalekî bihêlin..."

Di tarîxa 26ê çilê ya sala 1931 de li herema Hurmeliyê hêzên Iraq û ingilizan bi şeweyek teknikî êriş birin ser hêzên kurd yê Mahmudê Berzencî. Lê belê kurd ev qas bi hêz nebûn ku li dijî vê hêza dagirkeran berxwe bide.

Kurdê bakur jî her çiqas ku dixwestin alikariya Şêx Mahmudê Berzencî bikin jî, lê bê hez mabûn û nedikarîbûn. Tirkîyayê jî ji Iraq û ingilizan daxwaz dikir ku "destê xwe zû bigrin û di

Iro pirsa ku Seyid Riza ji serek fermanderê tirk Abdullah Alpdogan re gotîye di nav kurdan de gelek meşhurê waha ye: "Min bi derew û dalawêreyên te nekarî, ew ji min re bû derd; lê min jî li ber te sere xwe netewand, ev jî ji tera bibe derd!"

demekî kurt de bîzava Şêx Mahmudê Berzencî têk bibin".

Bi rastî ji di demek kurt de li gor daxwazên hemû dagirkerên Kurdistanê, Îngilizan Şêx Mahmudê Berzencî ji Silêmanîyê girtin û birin Bexdayê, ji wir ji girtin birin bajarê Ur ê. Ew serokê efsanewî Şêx Mahmudê Berzencî hemû jîyana xwe ya mayî li wî bajarî bi koçberi qedand.

BARZANÎ

Barzan, navê herêma ku eşîra Barzanî tê de bi ci buye ev e. Ew eşîreke ku di tarixa kurdan de serê xwe li ber dagirkeran netewandîye. Ew eşir di dema Osmanîyan de her xwastîye ku bi sere xwe bijin. Dema ku eşiren kurdan bi ekserîyet di nav Alayên Hamidî de ci digrin wan ew daxwaza dewleta osmanîyan red kir. Ji ber wê yeke ji dibin qitikên çavê devleta Osmanîyan û her êrişî ser wan dike. Di sala 1913an de ew qas cemîyetên kurdan li Stenbolê hewl didin ku bicivin, alîyekî de ji dewleta Osmanîyan serekê Barzanîyan Abulselam Barzanî bi deste valîyê Musilê, Sileman Nazif (-ku bixwe jî kurde û ji Diyarbekirê ye -) wî dide dardakirin. Ji wê rojê şunve çiya ji bo Barzaniyan û bi taybetî jî ji Mistefa Barzanî re dibe cî û war.

Di sala 1931ê de ji bo piştewanîya serhildana ´Çiyayê Agiri bi fermana Şêx Ahmed Barzanî û bi serbazîya Mustafa Barzanî tevi 500 çekdarê xwe li herema Oramarê êrişî dide ser qereqolen tirkan û wan hildiweşine.

Bo ku Barzan dijî dagirkeran her bi çek û rext bû, ku Îngilizan jî jê ne rehet bûn. Di sala 1931ê de balafirên ingilizan û yê Iraqê, Barzan rehet nedihiştin û car caran bombebaran dikirin. Nava wê salê de heyeteke Îngilizan çû ba Ahmet Barzanî, li Barzan ziyaret kirin û hevditinek bi sazkirin. Di ditinê de ji Ahmet Barzani daxwaz kirin ku serhildanê dê rawestine û agirbest bike. Ew daxwaz ji bo Îngilizan weki muxtira bû, lê Ahmet Barzanî ew daxwazên Îngilizan red û iadeyî Îngilizan kir. Ahmet Barzani di eynî salê û meha tîrmehê de biryara berdewamîya şer stand. Îngilizan wê care weki eşira Bradost û serokê wê Şêx Reşîd û gelek eşîrên dinê dixwastin ku dijî Barzanîyan bi kar bînê. Lê Barzanîyan bi tarza partizani diji Îngilizan şer gurr kirin. Wan hewldanên kurd bi egidî, her çiqas gelek zaiyat didan Îngilizan û hêzên Iraqê jî nedikarîn ku wî şeri her bi wi avayî bidomîne. Bo ku 10 hezar leşker û polîsê Iraqê bi destega balafiren şer yên Îngilizan êriş dibirin ser kurdistanê û bi taybetî Barzanîyan.

"Serhildêrê rêbaz û hersê bira Ahmed, Mistefa û Sadiq Barzanî li hev civiyan û rewş dur û dirêj şirove kirin. Biryar standin ku 'ew Îngilizên ku ji bo bexşandina me amadene, da ku li ber çavê wanê ku bi qure û bi nefis dinêrin me, em naxwazin ku di bin wan çavan de piçuk bikevin, lê Kemalistên ku dujminên me yê qedimin dê me bidarvexinin jî ji bo me bû tercîh!"

"Barzani di bin bombe barana Iraq û ingilizan de bêçare ma bûn. Barzanîyan ji ber bombebarandina Îngiliz û Iraqiyan bê teslîm bûne tu çare nedîtibûn. 1.700 kes ji sinor ve derbazî Şemzînan bûn û çeken xwe teslimi komutanê tirk Şukrû Kanal kirin. "

Wezîrê Îngiliz yê Kolonyalizman di Hezirana 1932an de belavokek belav û daxwiyan kir ku: "Şêx Ahmet Barzanî 22 Heziranê de teslîmî hêzên tirk bû ye." Belê paşê ev xeber hate pejirandin. Çend rojan devleta tirk

bi sîyasetek durû de helwest girt û "heqaret li wan nekir!" Lê paşê 100 kesê Kurd bê dad û qanûn, bidarve û infaz kirin. Dewleta tirk dijî van insanên ku ji bo mafê xwe yê neteweyî tekoşer bûbûn, çalakîyek wa bê mirowayeti û barbarane bikar anîbûn.

Derheqa wê bûyerê de Rojnameger Yusuf Malîk weha xeber didan; " Ev (kurd) demeki, taqrîben ji vir 18 sal berê, hîn ku İraq di bin desthilatdarîya Osmanî de bû û ji parçeyek wê axê bû, di Iraqê de cure cure suc û çalekîyê mêrkuji bikar anîne, ji wê sedemê ew ceza heq kirine!"

Şêx Ahmet Barzanî li Erzromê, Mistefa Barzanî li Mûşê dîl girtin, avêtin zindanê û hêzên Barzanîyan bi cure cure cîyan ve belav kirin, Îngiliz û Ereb jî Şayiya serketinê dijîyan...

Di sala 1932an de Îngilizan dest bi lêgerîna petrolê kirin. Wan sîyaseta bi kar anîna her carêkê ku dijî hêzeki dimeşand. Berê tirk, paşê kurd, nika ji dora Irakê bu ku bi ser tirafê ve bê girtin.

Îngilizan ji bo bibexşina giştî zor da ser Iraqê. Di 13ê Gulana 1934an de biryara bexşandinê ku hate ilankirin, Barzanîyan texmîn dikirin ku ev bi azadî diçin Barzan, malên xwe! Lê dema ku muracaatî memurên Iraqê kirin ku ji sînor derbazî Başur bibin, her sê biran şaşîya texmîniya xwe dîtin. Ew girtin û birin neziki Besrayê, koçberî Hillê kirin. Edî rewşa xwe baştir fêm kiribûn.

Lê belê Barzanîyên koçber û ne azad, ji bihna petrolê nefret dikirin. Çavê wan her li çîyan bû. Çiya ji bo wan bûbûn senbola azadî yê.

Barzanîyên ku koçberî Hillê bûbun, car caran ji Kurdistanê xeber distandin ku "Xelîl Xoşevî li dora xwe wekî partizanî hinek kurd civandine û li ser sînorê Iraq û Tirkîyayê dijî van dewletê dagirker û eşîrên ku aligirên wan in bi dijwarî çalekîyan pêk tine."

Mistefa Barzanî zêde sebir

Îngilizan ji bo bibexşina giştî zor da ser Iraqê. Di 13ê Gulana 1934an de biryara bexşandinê ku hate ilankirin, Barzanîyan texmîn dikirin ku ev bi azadî diçin malên xwe! Lê dema ku muracaatî memurên Iraqê kirin ku ji sînor derbazî Başur bibin, her sê biran şaşîya texmîniya xwe dîtin.

nekir. Ji Hillê revî û xwe gihande hêza Xelîl Xoşevî. Bi moralek berz û demekî kurt de Rewanduz zeft kirin. Dewleta Iraqê bi hêza xwe ya giran intiqal û êrişî Rewanduzê kir. Kurdê serhildêr ber bi çîyan û Îranê reviyan û xwe sîper kirin. Bes di nava zivistanê (1937) de şunve vegerîyan û li Barzan cî bûn. Hêzên kurd û bi taybetî Mistefa Barzanî di nava jiyanê de kesayetîyek hişk û nerm digirtin û roj bi roj dibûn xwedî tecrube.

Dewleta Iraqê xeber ji Mistefa Barzanî re dişandin ku; "Were teslim bibe û koçbe here li Hillê sirgunîya xwe bikşîne, em te dê bibexşînin." digotin. Bes Mistefa Barzanî her ev daxwaza red dikirin. Paşê ji bo sirguna "Mistefa Barzanî li bajarekî kurdan, Silêmanîyê bimine" biryar girtin. Mistefa Barzanî ji ew pêşnîyara qebul kir.

Di wan salan de li tirkîya yê iktidara Kemal û Ismet her carê êrîşî dibirin ser heremekî kurdistanê ku serhildêrê wê tasfîye bike. Li Dersimê û çiyayê Sasonê serhildêrê kurd teslimîyet qebul nedikirin û berê xwe didan. Komara Tirkîyayê (TC.) roj bi roj navendiya xwe bi cî dikirin û bi aşkere di bereya cihanê de li gel ingiliz, fransiz û dewletên Avrupî de siper dibûn.

Di sala 1937an de General Bekîr Sidqî li İraqê ku tasfîye kirin gelek tişt zelalbûn û esantir dihatin fêm kirin. Dewleta Tirk berê wekî ku xwe " pêşverû û diji emperyalizme" didan nasandin, gelekî bi rehetî di Rojhilatanavîn de ku "pakta dijî komunîst"an sazdibûn tê de helwest girt û herî pêşin pejirand tirkîyê bû. Pakt ne tenê dijî komunîstan bû; "Yên ku bi çekdar in û tehdîtkar in diji wan hemûyan!" bû û kurd di heremê de hedefa yekemîn bûn.

Di sala 1932an de ku iraq besdarî Cemîyeta Miletan bû, li bajarên kurdistana başur wekî ku; "Kurdî tev erebî zimanê fermî ye" hatîbûn qebûlkirin. Bes li kurdistanê imkana perwerdeyî yê ku nehiştin û memur an mamostayen perwerde nekirin û dernexistin ev qerar di pratîke de nemeşandin. Aborîya kurdistanê ji herî xirab û kurd her hêjar û belengaz diketîn.

Di sala 1937an de li Iraqê bi darbeya Nurî Saidî ku Bekîr Sidqî kuştî bû û bi xwe hatîbûn ser hukim, tesirek mezin li kurdan kirîbûn. Kurda jî hedî hêdî didîtin ku; "Bi berxwedana eşîrtîyê serkeftin zahmet e. Ji bo serhildana neteweyî komel û partî divê!" Ev pirs di serê kurdan de her diçûn bi cî dibûn û li çareyan digerîyan...

HÎWA

Di sala 1936an de Refik Hîlmî* li Kurdistana Başur cara yekem komeleyek bi navê Hîwa saz kir.

Salên 1941 de hêzên Sovyetê û Îngilizan Iran dagir kirin. Endamên Hîwa yê ji dixwastin ku ji wê nakokîya Rojhilata navin de di nav van dewletande pêk hatîye" divê ji bo menfaeta kurda sîyasetek pragmatîk em çava bi rêk xînin?" her li ser wê pirsê disekinîyan. Endamên Hîwa yê di nav xwe de wekî rexê çep û rexê rast du beş bûbûn. 'Hîwa'yê bi wê rewşa dubendi nedikarin ku di siyaseta rojane û pratikê de cîyê xwe bistînin. Endamên Hîwa yê mamoste, xwendekar, rewşenbir, eşîrên ku tekilîya xwe ekseriyet ji bajaran ve çê bûbûn zarokên wan ji di nav wê komala welatparêz de cî girtî bûn. Hîwa ji civatek waha wekî koalisyon pêk hatîbûn. Her roja ku derbaz dibûn helwesta ingilizan ku dujminatîya bizava kurd bû berdewam dikirin, ew

qasî jî di nava Hîwa yê de beşa çepgïran û alîgirê Sovyetê zêdetirin dibûn.

Di nava endamên Hîwa yê de kêmasîya serok û rêveberîyê jî dihatin qaleqalî kirin. Bêbawerîya ku ketîbun nav Hîwa yê piranîya endaman lêgerîna serokek nû dikirin. Hîwa li Silêmanîyê bi hêzbû û Mistefa Barzanî ji li vî bajarî surgun û di bin çavê Îngiliz û Iraqiyan de bû. Nakokîyên nav Hîwa yê her ciqas gor dilê Mistefa Barzanî nebûn jî wî bîr û raman dikir ku li "ser wê pêşnîyarê divê ez bisekinim!" .

Serpêhatîyên ku li cîhanê diqewimîyan jî ji kurdan re imkanek din nehîştîbûn ku bê komel bijîn.

Di 12ê Tirmeha 1943an de Şêxê naqşibendî Mistefa Barzanî tev sê hevalên xwe bi piştevanîya Şêxê Qadirî kurê Şêx Mahmudê Berzencî Latîf Berzencî firar kir û derbazî Iranê bû. Ji wê jî derbazi Barzan bû. Barzanîyan dor li Mistefa Barzanî girtin û ew wekî serok eşîrî û serokê kurdan bipejirînin amade bûbûn.

Mistefa Barzanî dema ku revîya bûn ji ingîlizên ku li Iraqê de berpirsyari re nameyek şandî bûn û tê de dîyar kirîbûn ku; "Muhatabên min ne Iraqîne, Ingilizin."

Paş reva Mistefa Barzanî ya Barzan û gelek çalekiyen ku dijî dewleta Iraqê tertip kirî bûn û zaiyatên mezin da bûn artêşa Iraqê hestê ereban yê tolê berz kirîbûn.

Mistefa Barzanî payiza 1943an de pêhesîya ku Seîd Brokî tev eşîra xwe li herema Çolemêrgê diji Romê (dewleta tirk) serîhildaye. Ji bo ku alikarîya wan bike Mistefa Barzanî jî dijî kerekolên ku nêzikî sînorê Başure kurdistanêne dest bi çalekîyan kir. Bi wan çalekîyan prestîja Mistefa Barzanî di nav kurdan de mezin dibûn. Lê mixabin Said Brokî tev hevalên xwe zû bi dest Romê ketin û bizava wî hîn ku berfireh nebûbûn vemirandin.

Hîwa yê "otonomî" bi daxwazîyek dilsozi herî zêde dihanîn rojevê. Daxwazek Hîwa yê jî "Vezîrê Karê Kurd" bû. Bi navberîya Konsolê Amerîka yê Baxda, wekî wezir berê di serhildana Sêx Mahmûdê Berzencî de cî girtibûn, Mecit Mistefa hate tayîn kirin.

Mistefa Barzanî aliyekî çalekiyan pêk tine û alîyê din ve jî ji bo yekitîya kurda dixebite ku eşîr û rewşenbîrê kurd bi şêweyek aktif bikişîne nav bizavê. Demekî dur û dirêj bû ku navbera Zibarî û Barzanîyan xirab bû. Ji bo aştîya wan ji keça (dayîka Mesud Barzanî) serok eşîrê Zibarî re zewicî.

Iraqê artêşa xwe di kurdistana başur de bi nû ve cî dikirin. Mistefa Barzanî û hêzên kurd jî dijî wan kemîn davêtin û zaiyat didan wan. Herema Diala yê ku ketî deste kurdan, morala gelê kurd heri bilind bû.

Her çalekiyeki, gelê kurd bi hêztir û komeltir dikirin. Enîya dinê de jî Iraqî xemgin û tedirgin dikirin. Barzanîyên ku dîl girtibûn û birîbûn Silêmanîyê carek din surgunî Hillê kiri bûn.

Nurî Saîd, diji bizava kurd dest bi tertiban kirîbûn û tadayî li ser Şêx Ahmed Barzani dikir ku bila daxwaz bike ku "Mistefa Barzanî were teslimî bibe." hwd.

Ahmet Barzanî dema kû ji birayê xwe yê Mistefa Barzanî re daxwaz kir ku "Rêya selametê teslim bûna we ye!."

Dema ku, Mistefa Barzanî ev name girt, bersîwa wî hêzên Iraqê ku di herema Mêrge Sorê de bi cî bûbûn hemû bi çalakîyek dijwar ji bin ve rakir.

Bi pêşvanîya Mistefa Barzanî ku ev çalekîyana bi serdiketin, Baxda jî tê de hemû bajarên kurdan de Hîwa firetir dicivîyan û mezintir bi hêz dibûn.

Hîwa yê "otonomî" bi daxwazîyek dilsozi herî zêde dihanîn rojevê. Daxwazek Hîwa yê jî "Vezîrê Karê Kurd" bû. Bi navberîya Konsolê Amerîka yê Baxda, wekî wezir berê di serhildana Sêx Mahmûdê Berzencî de cî girtibûn, Mecit Mistefa hate tayîn kirin. Rewş her çiqas bervî pêşketina bizava kurd diçûn efserên kurd yên ku di nav artêşa Iraqê de bûn, ji wan jî gelekan dest ji artêşa Iraqê berdidan û diçûn diketin nav hêzen neteweya kurd yê Mistefa Barzanî. Rewş di merhaleyek gelek nazik de bû ku Îngilîz ketin dewrê. Ji Mistefa Barzanî re; "Kirinên we dê dibe sedema kuştin û tuneyî ya we!" diyarkirin û mesaj şandin.

Nurî Said, daxwaz ji Îngilîzan dikirin ku; "Ji kurdan re mijul bibe!", bes ji bo Ingîlizan ev demê ku, ji pirsa kurd heri giringtir şerê cîhanê yê duwemîn re mijul dibûn.

"Di salên 1943ê de tevi rekxirawa Hîwa, weki pêşveru û netewi rekxiraw bi navê Rizgarî, Partîya Komunist a Kurdistan-Şoress (Sekreterê wê Hamza Abdulah), Yekîtîya Xebat" jî di nav çalekîyan de navê xwe diyar kirin. Mistefa Barzanî çiqas hêzê di kurdistanê de hene bang û daxwaz kir ku piştgirtiya şoreşa kurd bikin! Dihat dîtîn ku "Rojê 40-50 kes beşdarî hêza neteva kurd û serhildêran dibûn."

Nuri Said daxaz dikir ku elita siyasetmedarê kurd ya jorin bikişine cem xwe. Ji bo wê deqûdolabê bi Vezirê Kurd Mistefa Mecit re tekilî danî. Bo ku wext kezenc bike "taviz da û ji endamên Hîwa yê Emin Rewanduzî, Izzet Abdullah Ezîz û Ezîz Sanzînî bi sifeta "Komiteya Tekildariyê ya Efseran (Subayan)" di başurê kurdistanê de bi cî kirin.

Komiteya Tekildariyê di çirîya pêşin a 1943an de li herema Merge Sorê bi Mistefa Barzanî re hevditinek çêkirin.

Barzanî ji bo agirbestê daxwaza şert û mercê otonomîyê kir.

Daxwazên Mistefa Barzani qebulkirin. Hêjmara "Komiteya Tekildariyê ya Serbazan" derxistin heftan. Mistefa Barzanî çû Baxda yê û karê xwe yê polîtika-

www.alanarsiv.org

yê li Baxda yê domand.

Di Hezîrana 1944an de Nurî saîd istifa kir. Hukumeta nû ji alîyê Hamdî Paçaci ve hatê damezrandin. Bes bi esasi iktidar ji aliyê Nurî Said ve dihatin idarekirin.

Mistefa Barzani da ku nekeve kemîna Nurî Said, di Sibata 1945an de heft (7) kesên "Komiteya Tekildariyê ya Efseran" girt ba xwe û çu li Kurdistanê "Komîte ya Azadi" saz kir. Bangî hemû gruban kir ku piştgirîya xwe saxlem bikin. Eynî demê de Partîya Şoreş ê jî bîryara ku piştgirtiya serhildane bike, diyar kir.

Hîwa di 10ê Sibata 1945an de konferansek li Baxdayê sazkir û ji bo herema serhildane biryar û tedbirên ku divê bên standin dûr û dirêj li ser sekinî û ji komita navendî endamê xwe yê herî jîr Muhammed Qutsî ye ku ji Mistefa Barzanî re her dem têkildar bê û biryaran bîstîne şande heremê.

Hukumeta Hamdî Paçaci dijî kurda siyasetek durûyî dimeşandin. Aliyeki de behsa aştîye û çareserkirina pirsa kurd dikir, ji alîyê din ve jî diji kurda tedbîrên eskerî digirtin.

Mistefa Barzanî jî agahî ji we sîyasetê hebû û wî jî tedbirê xwe yê eskeri ji bo parastinê digirtin. Ji bo wê herema kurdistana başur, wekî rojhilat, rojava û başur kir sê beş. Serekê Rojavaye Mistefa Xoşnav û Muhammed Qutsi, Serekê rojava Izzet Ezîz û Abdulhamîd Bekir û Serekê başur ji Suleyman Barzani kiribûn berpirsyar.

Bizava azadi yê ne tene ji kurda re, ji gelê ereb re dostanî û birayeti bi bîr dianîn û ji wan jî daxwaza pişgirîyê dikirin.

Di 7ê Nîsana 1945an de artêşa Iraqê di bin fermandarîya

Hukumeta Iraqê di derheqa Mistefa Barzanî, Ahmed Barzanî û heft efserên 'komiteya azadi'yê û 35 kesan de biryara dardakirinê dan. Di derheqa 80 kesî de cure cure cezayê giran yê hepsê dan. Li kurdistanê xebata fermî ji bo hemu kurdan qedexe kirin.

îngilîz General Renton de kurdistana başur kirin du beş û serhildana kurd feşil bikin bervî Rewanduzê ketin teakuz û tearuz e.

Di vê neqlê de Partîya Komunîst ya Iraqê ji bi avayekî "Gelê Kurd û Ereb biranê û menfeata wan yeke, divê mafê gelê kurd bidinê!" digot û belavok belav dikirin.

Li Iraqê "Tehlika Kurd!" her diçûn zêde dibûn. Diji vê "Tehlikê" Iraqê alîkarîya dewletên ku cîranîn û ji wê "Tehlîkê"yê ve bi rehetî xew nakeve çavê wan destek xwest. Kiral Nabî, di Îlona 1945an de çû Tirkîya yê û ziyaret kir. Paşî wê zîyaretê hukumeta Enqere li ser sînore Iraq û Iranê tedbirên xwe heri zêde kirin û girtin.

Barzanî ji bi taktika xwe xwest ku bersîvê bide, ji bo wê raste rast pêşiya wê tearuze li seran serê Rewanduz û Akrê nebîri. Lê ji bo erîşkirina ser Erbîlê xwe amade kiribûn. Bi wê taktîke hêza dujmin dabeş bû. Hêzên kurd bi şêweyek partîzanî her bi ser diketin û bervî Kerkukê fireh dibûn. Îngilizan pêdivîyên heri xurt didîtîn. Ji bo we giranîya erîşên hewayî herî zêde kirin. Li cî û waran, gund û bajaran bombe bi dijwarî dibarandin.

Di 25ê Ilona 1945an de hêzên caş jî ketîbûn tenişt û pêşbazîya Iraq û Ingilîzan û 24 km nêzikî Barzan bûbûn. Şerekî dijwar dest pê kirî bû. Hezên kurd her çiqas xwe diparast, disan ji şunve diketin û ciyên ku bi dest xistîbûn cardin wendadikirin û şunve diketin destê Îngiliz û Iraqîya.

Îngilîz, Îraq û dewleten dine ketîbûn dewrê û bi her avayî êrişî kurdistana başur dikirin. Diji wê barbarîyê hêzen kurd mecbûri şunve kişîyayî yê man.

Jin, zarok, kokim 10 hezar kurd bi rê ketîbûn û ber vî Kurdistana rojava (Iranê) diçûn. Mistefa Barzanî ji vê rêyê bêtîr hiç rêyek nedît! Bi hezaran insan ji birçîti û sermayê di rêyan de can da.

Pirsa ku şun xwe ve hiştîbun û mijûl dibûn; "Gelo em çima bi ser neketin û têk çûn?" bû, lê di wê hengamê de bersîwa pirsê ji nedidît in! Bi vî avayî derbazî sînorê Iranê bûn.

Hukumeta Iraqê di derheqa Mistefa Barzanî, Ahmed Barzanî û heft efserên 'komiteya azadi'yê û 35 kesan de biryara dardakirinê dan. Di derheqa 80 kesî de cure cure cezayê giran yê hepsê dan. Li kurdistanê xebata fermî ji bo hemu kurdan qedexe kirin.

Mustafa Xoşnav, Hayrullah Abdulkerim, Mahmûd Qutsî û kurdên ku ji nav artêşa Iraqê revîyabûn û bi nav refên azadixwazên kurd ketîbûn bi bîryara dardakirinê înfazkirin. Di Nîsana 1946 de ji bo Ahmet Barzanî biryara bibexşandinê weki teminat hate girtin.

Disan li Kurdistana Iraqê tarixê li pêş xwe gelekî serhildêr, parçekirî û serneketî hişt. Ji bo dewlemendîya kurdistanê ku dest bidin ser û dagir bikin, çi tifaqi di ser kurdan de dikirin carek din hatîbûn xuyakirin, li ber çavên cihane!

Lê bi inat berxwedana gelê kurd dê berdevam bikira!

www.serwaklan.org

Parti iktidarı mı; kitlelerin iktidarı mı?

✍ Delîl Rênas

Öncelikle bilince çıkarılması gereken şey; her türlü ayrıcalığı reddeden, her türden sınıfın kendi sınıf karşıtlıklarına karşı hakimiyetini reddeden bir anlayışla sınıfsız ve sömürüsüz bir dünya için mücadele etmektir. Bu anlamda sosyalistler, kapitalizmin üzerinde hakimiyet kurduğu sınıf ve katmanların, ezilen ulusların, daha genel olarak insanlığın hizmetinde olan insanlardır. Sosyalist partilerin görevi de bu hizmeti çok yönlü örgütlenmeyle ve bu örgütlenmenin en gelişkin biçimi olan parti tarzı örgütlenmeyle, aktif ve yoğun emek gücü harcayarak, hem teoride hem de pratik olarak ezilen ulusların ve kapitalizm-emperyalizm karşıtı güçlerin öncüleri olarak tarihe ve insanlığa karşı sorumluluğunu yerine getirmektir.

Biz bir hareket olarak kendimizden başlayarak kitlelerde, doğru, yeni bir ilişki biçimi olan devrimci dönüşüm sürecini başlatmalıyız. Geleneksel sol mantığın örgüt anlayışından mücadele biçim ve yöntemlerine kadar, siyasal mücadeleden kültürel ve sanatsal kurumlara kadar, partikitle ilişkisi ve iktidara varış açısı sorununa kadar eski tarzdan koptuğumuz ve yeni bir anlayış doğrultusunda bilinç ve kültür alanında niteliksel bir değişim ve dönüşümü gerçekleştirebildiğimiz oranda; özelde K. Mezopotamya'da, genelde dünya emek cephesinin ve ezilen ulusların özgürlük mücadelesinde önemli mevzileri elde etme şansını yakalayabiliriz. Yoksa kitlelerin zaten siyasetten alabildiğine uzaklaştığı bu dönemde apolitik bir kitle ruhu ile toplumsal yabancılaşma yaşanacaktır. İnsanlık tarihinin yaratığı ve kısmen de olsa varlığından söz edebildiğimiz toplumsal değerler tarihe karışmış olacaktır.

Bu nedensellikten hareket ederek, sistemi yaşamdan zorlayarak, yaşam alanlarında ekonomik, sosyal, kültürel ve sanatsal boyutta ciddi bir örgütlenmeyi ve kitleleşmeyi başardığımız oranda, sosyalistlerin öznel bir güç olabileceğini söyleyebiliriz.

Yaşamda kitlelerin değişim ve dönüşümleri sürecine öncü olacak bir açık sosyalist hareketin parti iktidarını reddetmesi gerekmektedir. Bizim toplumsal mücadelede kendimizi ayrıcalıklı bir konumda görme gibi bir kültürümüz olmamalıdır. Bizim diğer siyasi kimliklerden farkımız, her türden üstünlük anlayışına karşı mücadele etme anlayışımızdır. Bizi geleneksel sol anlayışlardan ayrıcalıklı hale getiren de bu olacaktır. Yıllardan beri sosyalizm mücadelesi adına yola çıkan devrimci örgütlenmelerin mantığı, kendilerinin öncülüğünde bir toplumsal mücadele ve devrimci iktidarı algılıyor; bu devrimci iktidardan kasıtları da kendi parti iktidarlarıdır.

Burada hükümet de devlet de partinin kendisidir. Eğitim politikasından sağlık politikasına, iç politikadan dış politikaya kadar ülke yönetimlerinden kendileri sorumludur. Ülkenin çıkarlarını ve halkın çıkarlarını en iyi kendileri bilir ve korur. Diğer yandan söylemde ise devrimin kitlelerin eseri olduğunu ağızlarında sakız gibi çiğnerler.

Toplumsal bir devrim, sistemden zarar gören bütün örgütlü sosyal kesimlerin ortak iktidarını yaratmalıdır. Toplumun iktidarına dayalı bir devrim olmalı; burada kitleler nesne olarak algı-

www.marksistkurdi.org

lanmamalıdır. Bizzat kitlenin kendisi devrimin özneł gücü olmalı ve kendi yaşam alanındaki ekonomik üretim sürecinin örgütlenmesinde direkt söz ve karar sahibi olmalıdır. Buna bugünden başlanarak, yaşamın her alanında kendi emeğinin gaspına karşı örgütlü bir şekilde ve somut taleplerle meşru zeminde mücadele ederek; burjuvaziyi siyasal ve ekonomik olarak boğacak örgütlü kitlelerin birleşik iktidarı yaratılmalıdır. Bu örgütlü kurumların siyasi iktidar olmasının yolu, bugünden siyaset-yaşam ilişkisinin diyalektik birliğini sağlamaktan; ekonomik, sosyal, siyasal talepleri uğruna kendi öz örgütlülüğünü ve mücadele tarihlerini yaratmaktan; bu mücadele mirası üzerinde yükselecek toplumsal devrim dinamiği olan kitlelerin kapitalist sistemi alaşağı etmesi yoluyla devrimci dönüşümler sürecini hızlandırmaktan geçer.

Bu sürecin kendisi bir geçiş süreci olup, bu süreç ne kapitalizm ne de sosyalizmdir. Bu geçiş dönemi burjuvaziyi siyasal ve ekonomik olarak boğma ve sınıfların tasfiyesini gerçekleştirme süreci olup, bu sınıfların tasfiyesine kadar olan süreç içinde örgütlü kitlelerin burjuvazi üzerinde baskı kurması hem ekonomik hem de siyasal olarak varolacaktır. Ancak bu siyasal iktidar inşa edildiği günden itibaren devletin sönümlenmesini hedef almalıdır. Devletin sönümlenmesine paralel olarak sosyalist devrim kendi sürecini tamamlamaya gidecektir.

Bu sosyalist demokrasi iktidarının demokratik niteliğini belirleyen, devletin sönümlenmesi noktasında pratik olarak kendini göstermesidir. Sosyalizmin tek ülkede inşası mümkün olmadığı gibi, sosyalizm kendi başına bir ekonomik formasyon değildir. Komünizmin bir alt evresi olan bir süreçtir. Sosyalist demokratik iktidarın görevi sadece eski egemen sınıfa ait baskıcı kurumların tasfiyesini hedeflemek olmamalı, aynı zamanda yeni ayrıcalıklı kesimlerin türemesine de izin verilmemelidir.

Var olan partiler kendi marjinalliklerini ve dünya solunun yaşadığı acı gerçekliği görememektedir. Yaşananlar, demokratik kitle örgütlerinden kültürel ve sanatsal kurumlara kadar her alanda inisiyatif sahibi olma çabasından başka bir şey değil.

Geleneksel sol kendi iktidarını her zaman kendi sınıfına karşı ayrıcalıklı olarak gördü; iktidarı temsil eden partiler, her zaman iktidarın olanak ve imkanlarından faydalanma eğilimine ve davranış tarzına sahip oldular; böylece giderek büyüyen ayrıcalıklı yönetimler bürokratikleşti.

Sovyetler'de de Doğu Avrupa ülkelerinde de yaşanan budur. Bolşeviklerin öncülüğünde gerçekleşen devrimin ve partinin bizzat kendi yapısındaki değişiminin verilerine baktığımız zaman, örgütlü kitlelerin birleşik devrimci iktidarının önemi ve gerekliliği daha iyi anlaşılır. Bu verilerin hem de devrimin ilk yıllarına ait olması ayrıyeten çok öğretici olmalıdır. Bu olumsuz değişimi 1917-1923 yılları arasında görmek mümkündür. 1917 sürecinde devrime katılmış olan Bolşevik parti üyeleri 1919'a gelindiğinde partinin onda birini oluştururken, 1922'de bu oran kırkta bire düşmüştür. 1922'de idari personelin %65'ini işçiler, %35'ini işçi olmayanlar oluştururken, 1923'te bu yüzdeler tersine dönmüştür. İdari personel toplamı içinde işçilerin yüzdesi 26'ya düşerken, diğerleri 64'e yükselmiştir. Bu oranlar Elif Çağlı'nın "Marksizm'in Işığında Bir Tarihsel Dönemin Sorgulanması" eserinden aktarılmıştır.

Yukarıdaki örnekte de görüldüğü gibi parti yapısı içinde bu denli tasfiye ve değişim varsa; bunun kitleler içindeki uygulanışını tahmin etmek fazla zor olmamalı, parti iktidarına dayalı bir toplumsal devrim anlayışının hakim olduğu bütün sol çevrelerde, demokratik kitle örgütlerini, mesleki odalarını ve toplumun değişik sosyal kesimlerini kendilerine potansiyel taban ve güç olarak görme mantığıyla yaklaşılmaktadır. Sendikalardan mesleki birliklere, küçük işletmelerden, kültürel, sanatsal kurumlara kadar yaşamın her alanında kendi örgüt-parti hesabına bir mücadele pratikleri vardır. Sistem zaten bu kurumların içinde farklı ideolojik türevleri ortaya koyarak, liberal, muhafazakar, İslamcı ve sol demokrat anlayışlarla, çalışanların birliğini ve örgütlülüğünü bozmaktadır.

Bu böl-parçala politikasının değişik versiyonu olan bir anlayış da "devrimcilik" adına yaşanmaktadır. Türkiye'deki sol yapılanmalardan Kürt ulusal demokratik çevrelere kadar herkes kendi çizgisi hesabına bu kurumlarda kadro "avcılığı" yapmaktadır. Amaç kurumu örgütlemek değil, kurumun içinde kendini örgütlemek ve yönetim içinde inisiyatif sahibi olmaktır. Bu anlayış 20.yy'ın sol anlayışıdır. Ancak Türkiye'de bu çok yaygın ve egemen olan bir anlayıştır. Bu anlayışı birkaç çevreye veya yalnızca Türkiye'deki sola mal etmek doğru değildir. Ancak Türkiye'deki solun alabildiğine örgüt-parti çıkarını zirveye çıkarmak, her şey sanki parti içindir, parti araç değil de amaç gibi bir anlayışa sahip olma mantalitesine angaje olması durumu söz konusudur. Bu anlayış 12 Eylül öncesinde de şimdi de hala hakim olan bir anlayıştır. Var olan partiler kendi marjinalliklerini ve dünya solunun yaşadığı acı gerçekliği görememektedir. Yaşananlar demokratik kitle örgütlerinden kültürel ve sanatsal kurumlara kadar her alanda kendine bağlı kurumlar yaratma ve bu kurumların yönetiminde inisiyatif sahibi olma çabasından başka bir şey değildir...

Bunu daha da ileri götürerek

www.sosyalistkitle.org

sadece A çevresine ait kültür evi, B çevresine ait sanatevi ya da falan çizginin hakim olduğu sendika gibi söylemlerle sorun propaganda haline getiriliyor. Bu anlayış klasik sol yapılanmaların kitleler adına parti iktidarını savunması olup; yaşamın pratikliği onları zora soktuğunda veya sistemin saldırıları yoğunluk kazandığında, toplumu duyarsızlıkla veya kadroları yetmezlikle suçlamalarını izah etmek mümkün değildir. Halbuki hesap vermesi gereken birileri varsa, o da bu anlayış sahipleridir. Devrimciler her zaman halka güvenmeli, halkın özlem ve taleplerini bilmeli, halktan biri olmalıdırlar. Bu anlayış sahiplerine sormak lazım: Siz demokratik kitle örgütlerine ne verdiniz, onların hesabına hangi fedakarlıklar yaptınız? Bence sendikal hareketten kültürel kurumlara kadar bir çok alanda, Kürt siyasi çevreleri kendi çizgisel kültürlerini ulusal kültürle özdeşleştirme noktasına vardıran bir anlayışla çok sayıda dernek ve kültür evlerini açıp kapattılar. Bu kurumlar süreklilik arz etmediler. Ne yazık ki hala Kürt siyasi çevreleri, kendi çizgisel kültülerini ulusal kültürle özdeşleştirme noktasına vardıran anlayışla çok sayıda dernek ve kültür evlerini açıp kapatmaktadırlar... Bu anlayışın sahiplerine sormak lazım: Siyasette çok ulusalcı görünmeye çalışanlar, bugüne kadar ulusal kurumlaşma noktasında yolun neresindeyiz? Eğer bugüne kadar çizgisel plandaki kurumlaşmalara rağmen ulusal kurumlaşma alanında kayda değer bir gelişme sağlanamamışsa, bunu sadece devletin totaliter yapısına ve imha ve inkarcı politikasına bağlamak ne kadar doğru olur? Elbette Türkiye'de egemen güçlerin temel politikasının demokrasi ve Kürt karşıtı olduğunu biliyoruz, ancak kendi cephemizdeki yetmezlikleri görmezlikten gelirsek, dün olduğu gibi bugün de çözüm gücü olmamız mümkün değildir.

Sendikal hareketten kültürel kurumlara kadar bir çok alanda, Kürt siyasi çevreleri kendi çizgisel kültürlerini ulusal kültürle özdeşleştirme noktasına vardıran bir anlayışla, çok sayıda dernek ve kültür evlerini açıp kapattılar.

Özellikle Kuzey Mezopotamya Kürtlerinin diğer parçaların çok gerisinde bir ulusal siyaset izlediklerini rahatlıkla söyleyebilirim. Bugün Doğu Kürtlerinin eyalet biçiminde bir statüleri var. Basın, yayın, kültürel ve sanatsal alanda yeterli olmasa da bir kurumlaşma vardır. İran Kürt sineması ulusal alanda biliniyor, aynı zamanda Kürt filmi olarak alınıyor. Yine büyük Güney'in 1970-74 arası bir otonomi süreci vardır. Bugün coğrafya temelinde bir federasyon sürecine girilmiş, bu anlamda her yönüyle ulusal kurumlaşma ve ulusal siyaset çizgisinde -özellikle son dönem için söylüyorum- orada kararlı ve amaçlı bir politika izleniyor. Kuzey Mezopotamyalı Kürtler ise kendilerini daha modern ve çağdaş görürler, dünya siyesetini anlama noktasında çok ileri bir görünüm içerisindedirler, ancak kendi yaşam gerçekliğinde ulusal değerlere sahip çıkma noktasında yaşamdan kopuk bir duruşa sahiptirler. Merak ediyorum, yıllardan beri ulusal kurumların inşasında "ulusalcı" ve "sosyalistler" de dahil yolun neresindeyiz? Bir ulusu var eden temel öğelerden biri ve en önemlisi dil iken, dile bile sahip çıkamayan bu ulusalcı görünen anlayışların da, sosyalist çevrelerin de ulusal siyaset tarihlerini ciddi bir sorumluluk anlayışıyla gözden geçirmeleri gerektiğine inanıyorum.

Sosyalist girişim hareketi olarak ulusal siyaset tarihimizi ciddi bir şekilde yeniden sorgulamalıyız. Ulusal kültür ve edebiyatımızı bilince çıkarıp, ulusal kurumların inşasında, yine kadrolar kendinden başlayarak siyaset dillerini Kürtçe yapmalı; edebiyat, sanat ve kültürel kurumların inşasına öncülük edenler oluşturmalı; kendi dışındaki devrimci demokratlarla, ulusal demokratik çevrelerle birlikte bir ulusu var eden ulusal kurumların inşası sürecine girmelidirler.

Hiçbir partinin ve çevrenin izdüşümü olmayan, kendi yan kurumu veya kendine bir örgütleme alanı, taraftar bulma alanı olarak görme anlayışından uzak bir mantıkla ulusal kurumlar ciddi bir üretimi olan ve ilgili olan şahsiyet ve çevrelerle birlikte inşa edilmelidir.

Ulusal-sınıfsal siyaset

Sosyalistler ulusal siyaset ile sınıf siyesetini birbirine karşıt siyaset olarak görmezler. Sosyalistler, sınıfsal olduğu kadar ulusal çelişkiyi de temel çelişki olarak görmeli, birini öne alıp diğerini tali bir sorun olarak görme anlayışını reddetmeliyiz. Marks bu konuda Gotha ve Erfurt program eleştirisinde der ki: "Savaşım verebilmek için işçi sınıfı, sınıf olarak kendi ülkesinde örgütlenmelidir ve savaşımın doğrudan sahnesi kendi ülkesidir, onun sınıf savaşımı bu anlamda ulusaldır, içerikte değil."

Bizde ulusal siyaset denildiğinde milliyetçi anlaşılıyor. Hatta gerçekten milliyetçi olanlar dahil, ulusal değerleri özümseme, bu dil alanında olsun, kültürel ve sanatsal alanda olsun, bu değerler bileşkesiyle donanan dil milliyetçiliği değil, sadece söylemde milliyetçiliği sağlayanlar ya da sınıfsal siyaset denilince, ulusal sorun tali bir sorun olarak algılanıyor. Bu mantık, ya siyah ya beyaz mantığıdır. Ara renkleri görme zahmetine katlanmıyoruz.

Bugün dünya halkları arasında ulusal devleti olmayan halkların sayısı 10'u bulmuyor. Bu devleti olan halkların görünürde ulusal siyaseti de söz konusudur. Ancak tarihin akışı bize çok canlı bir şekilde ulusal devletlerin ve ulusal politikaların ölüm dö-

www.iran-archive.com

şeğine düştüklerini gösteriyor. Evet, yanı başımızda üç egemen devletin (Arap, Fars ve Türk) hangi toplumsal koşullarda yaşadığını çok canlı bir şekilde görüyoruz. Dünya sermayesinin merkezileştiği 21.yy'da hiçbir ulus bağımsız olamaz; hepsi de göbekten uluslararası sermayeye bağlı uluslardır. Sermaye hareketi korkunç bir merkezileşmeyi yaşarken, kendisini tehdit edebilecek dünya emek cephesinin örgütlülüğü söz konusu olmadığı için, sistem çok yönlü baskı ve tahakküm araçlarını kurarak eşitsizliği derinleştiyor. Bugün uluslararası eşitsizlik derinleştikçe ekonomik ve siyasi baskının dozu da artmaktadır.

Sermaye isterse, değil Türkiye ve benzeri ülkeleri Avrupa'yı dahi batıracak güce ve örgütlülüğe sahiptir. Dünya ekonomisinin bu derinliği hiyerarşileşmişken, ulusal ekonomilerden ve ulusal siyasetten bahsetmek mümkün değildir. Elbette ki ulusal sorunu olan ve ulusallığını yaşayamayan halkların kendi ulusal duygularını, edebiyat, sanat ve kültürlerini yaşamaları gerekir. Bu noktada ulusal sorunun kimin öncülüğünde çözülmesi gerektiğinden çok, onun kendi coğrafyasında egemen olma hakkı savunulmalı ve onun mücadelesini desteklemeliyiz. Ancak burjuvazi öncülüğünde gelişen ulusal kurtuluş hareketleri emperyalist ve kapitalist sistemlerin bileşenleri durumuna düşmüşler. Diğer yandan parti iktidarını ve "ulusal sosyalizm" savunan anlayış ile Sovyet pratiğinin ve Doğu Avrupa ülkelerinin geldiği nokta aşikardır. Bu anlamda sosyalistler 21.yy gerçeklerine cevap olabilecek siyaset-yaşam ilişkisinin organik bilimini yaratmaya çalışırken, eski tarzın merkezi yanını reddedip, yeni adına liberal anlayışlara da düşmemeleri lazım. Bu bizim yaşanan tarihsel gerçekliğimizdir. Bunu kabullenip kabullenmemekten ziyade, öncelikle gözetilmesi gereken şey;

Elbette ki ulusal sorunu olan ve ulusallığını yaşayamayan halkların kendi ulusal duygularını, edebiyat, sanat ve kültürlerini yaşamaları gerekir. Bu noktada sorunun kimin öncülüğünde çözülmesi gerektiğinden çok, egemenlik mücadelesi desteklenmeli.

pratiğin bu tür anlayışları marjinalleştirdiği ya da kitleselleşme adına sisteme entegre olan bir liberal sol anlayışa götürdüğüdür.

Reel gerçekliğimizi göz önünde bulundurup, yeni adına eskinin tekrarı ya da eskinin tümden reddi üzerinden bir anlayışa düşmemek için, partinin toplumsal mücadeledeki rolü ile kitlelerin ve/veya ulusal kurumların rölünü ayırt etmemiz gerekir. Partinin rolü nedir, kitlelerin ve/veya ulusal kurumların rolü ne olmalıdır? Bunların hepsi de toplumsal mücadele ve ulusal mücadelede örgütlü kurumlar olmakla beraber, görev ve rolleri tamamen birbirinden farklılık arzeder. Biz bu farklılığı bugünden hem anlayış olarak hem de yöntem olarak genel hatlarıyla netleştirmeliyiz. Bu anlamda yöntemler konusunda sınır koymak olanaklı ve doğru olmaz, ancak anlayışa bağlı olarak yöntemler değişmelidir. Bununla ilgili hem ulusal kurumların inşası, hem de genel anlamda kitlelerle ilişki, özelde sendikal mücadele anlayışıyla ilgili biraz ayrıntıları yazmanın konunun önemini bilince çıkarma açısından faydalı olacağına inanıyorum...

Partinin sendikalarla ilişkisi ne olmalıdır?

Yukarıda da genel hatlarıyla değindim; ancak bu teorik olduğu kadar pratik ilişki noktasında da özel bir önem taşımaktadır. Yıllardan beri Türkiye'de sendikalar egemen sınıfın yedek gücü haline gelmişlerdir. Bu sistemin sömürülen sınıf ve katmanlar içerisinde ne denli önemli olduğunu gösteriyor... Sistemin yedek gücü haline gelmesinde sistemin siyasal baskısının rolü egemendir; ancak kendi ideolojik türevlerini de devreye sokarak belirli iş dallarında İslamcı anlayışları örgütlerken, bazı sendikalarda milliyetçi, bazılarında da sosyal demokrat ve sarı sendikacılık anlayışıyla çalışanları ideolojik olarak örgütlemektedir. Özellikle Hak-İş ve Türk-İş'in siyasal iktidarlarla aynı anlayışla hareket ettikleri bilinen gerçekliktir. Bunlar gelinen nokta itibariyle sendika ağalığı ve devletin bürokratik ağı haline gelen kurumlardır. Dünün DİSK'i, bugünün KESK'i de sosyal demokrat çizgide hareket eden sendikalardır. Türkiye'nin en büyük üç konfederasyonu olan bu sendikaların sınıf mücadelesi adına sergiledikleri tablo ortadadır. Türkiye'de ve Kuzey Mezopotamya'da işçi sınıfının sendikal mücadele anlayışı üzerinden uzun vade de sınıfın geleceğini tayin edebilecek bir sendikal mücadele anlayışına sahip olunamadı. Bugün de verili durum böyle bir örgütlenmenin yaratılması konusunda emareler göstermemektedir. Ancak Türkiye'de olsun, K. Mezopotamya'da olsun, devrimci ve yurtsever çevrelerin marjinal düzeyde de olsa varlıkları söz konusudur. Ancak doğru bir sendikal mücadele anlayışına sahip olmadıkları için dönemsel olarak niceliksel bir güçleri olsa dahi, uzun vadede bu gücü korumada zorlandılar ve zorlanacaklar. Bunun bir çok nedenleri olabilir, ki vardır da. Ama asıl sorun bu çevrelerin sendikalarda devrimci mücadele anlayışını örgütlemek yerine, bu sendikalarda ve mesleki odalarda kendi parti ögütlemelerini yapmalarıdır; bu anlayışa sahip olanlar, kurumu örgütleme gibi bir anlayışa sahip olmadıkları için, kurumların çıkarlarını partinin çıkarlarıyla özdeş görmektedirler ve sendikanın yönetimini ele geçirmek, inisiyatif sahibi olmak çabası içerisindedirler. Bu anlamda, solda sendikal hareketin

www.iskrakitap.org

birliğini sağlamanın önünde bir engel teşkil etmiyor mu? Onun için en büyük engel; anlayıştan ve anlayışın yansıması olan yöntem sakatlığından kaynaklanıyor.

Madem ki biz devrimin kitlelerin eseri olduğunu kabul ediyoruz, neden bunun gereklerini yerine getirmiyoruz? Bugün Türkiye'deki sorun; hepsinde de kendilerini özne, kitleleri nesne olarak görme mantığı hakimdir.

Sosyalist girişim hareketi bu anlamda hem anlayış düzeyinde hem de pratik faaliyetlerinde farkını ortaya koymalıdır. Bu farklılığımız en başta kurum çalışanlarının birliğini sağlamak olmalı. Birden fazla devrimci çevrenin bu kurumlarda faaliyet yürütmeleri kadar doğal bir şey olamaz. Ancak her çevrenin kadrolarıyla olduğu gibi, örgütsüz ve sendikaların kendileri için ne anlam taşıdığını bilmeyenlere kadar kendi kurum içi tartışmalarını yaratarak; taleplerin tespitinden mücadele yöntemlerine kadar çeşitli konularda demokratik bir tartışma sürecinden sonra ortaya çıkacak mücadele anlayışı ve yöntemi doğrultusunda, herkes kurumun örgütlülüğünü temel almalıdır. Kurumu kendi mücadele alanı olarak görmeli; örgütlü olduğu oranda ekonomik, sosyal ve siyasal taleplerinin gerçekleşebileceğini algılamalıdır. Siyaseti de yaşamın bir parçası olarak görmelidirler. Nasıl ki maddi yaşamını kazanmak için çalışmanın zorunluluk olduğunu biliyorsa, siyaseti de verdiği emeğinin karşılığını alma mücadelesi olarak bilincine çıkarmalıdır. Emeği siyasal bilinçle donanmalı, üretimde üretkenliği de temel ilke olarak kabul etmelidir. Böyle bir bilinç ve kültür oturtulduğu zaman sistemin bütün gerici saldırılarını bertaraf etmek hiç de zor olmayacaktır. Engels, sendikal mücadelenin önemini şu ünlü satırlarıyla açıklar: "Sendikal mücadele, proletaryanın içerisinde sermayeye karşı gündelik savaşımını yürüttüğü, kendisini eğittiği ve en güçlü gericiliğin bile artık ezemeyeceği, gerçek sınıf örgütüdür." Bu anlamlı satırlar bize fazlasıyla sendikal mücadelenin devrimin temel dinamik örgütlü gücü olduğunu gösteriyor. Burada parti ideolojik-teorik üretim konusunda olsun, yöntemde olsun, öncülük rolünü oynamalıdır; o zaman bu alanlara yönelik amaçlı ve bilinçli faaliyet yürütme zorunluluğumuz vardır. Bu sorumluluk noktalarını şöyle ifadelendirebiliriz:

1- Sendikalar kendi iç eğitimine, mesleki eğitime önem vermeli, bundan dolayı kurumlar kendi alanlarını bir kurum içi eğitim sürecine sokma yönünde çalışmalar yapmalıdır.

2- Örneğin toplumsal yaşamın en önemli alanlarından biri eğitim, diğeri de sağlıktır; bu kurumlardaki eğitmen kadrosunun %95'inin diyebiliriz ki kendilerinin eğitime ihtiyacı vardır. Bu eğitimsel sorunun çözümünde sendika öncelikli olarak kendi kadrolarını, yani eğitimcilerini yeni bir eğitimden geçirmeli, eğitimin sadece okulda öğrencilere bilgi yükleme alanı olmadığını, yaşamın zorluklarıyla mücadele etmesine hazırlamak olduğunu, eğitimin toplumsal gelişmenin ve aydınlanmanın temel unsuru olduğunu kabul edip; hak arama kültürünü alabilecek temel alan olarak görmelidir. Bu sorun öncelikli olarak eğitim emekçilerinin sorunudur. Eğitim politikasını eğitim emekçilerinin sendikası, sağlık politikasını sağlıkçılar belirlemelidir.

3- İşçi ve memur sendikalarının kendi iş kollarındaki örgütlenmeleri ve sendikal yönetimleri dışında, farklı iş kollarındaki kurumların çalışanlarından oluşan bir üst örgütlenme yaratması, sendikalar arası örgütlenmeyi ve eşgüdümlü bir mücadele sürecini yaratma noktasında önem taşıdığı gibi; sendikal bürokrasiyi de önleme açısından önem arz etmektedir. Siyasi partinin eğitim, sağlık, ekonomi, kültür ve sanat politikası olacaktır. Ancak belirleyici olan bu yaşam alanlarındaki emekçilerin kendilerinin bu politikaları belirlemesidir. Kendi talepleri doğrultusunda sistemi yaşamdan zorlayan ve onun her türden etkisini kıran esas faktörün temel örgütlü mevziler olduğunu görmeliyiz.

İşçi ve memur sendikalarının kendi iş kollarındaki örgütlenmelerinin yanı sıra farklı iş kollarındaki kurumların çalışanlarından oluşan bir üst örgütlenme yaratmaları, eşgüdümlü bir mücadele sürecini yaratma noktasında önem taşır.

Toplumsal devrim toplumun bütün sosyal kesimlerinin örgütlü mevzilerinin bileşkesi üzerinde inşa edildiği zaman, bütün sınıf farklılıklarını ortadan kaldırabilir. Parti organları yaşam alanlarındaki kurumların siyasal iktidar organlarının bileşenleri içerisinde yer alırlar. Ancak partinin ana omurgası olan öncü kadrolar yer almaz, çünkü sosyalist bir hareketin en önemli görevlerinden birisi de enternasyonal oluşudur. Onun dünya devrimini örgütleme gibi bir amacı vardır. Dünya halklarının herhangi bir coğrafyasındaki devrimci mücadeleleri desteklemekle kalmayıp, onun bir parçası olarak kendini görmeli, bundan dolayı enternasyonal olan bir partinin devrimi uluslararası bir alanda genişletme görevi insanlık sorunu olarak hala önünde duruyor iken; kendi ülkesindeki iktidar sorunuyla uğraşmasını doğru bulmuyorum.

Sonuç

Sosyalistlerin her türden ayrıcalığı reddeden, her türden sınıfın kendi sınıf karşıtlarına karşı hakimiyetini reddeden bir anlayışla, sınıfsız ve sömürüsüz bir dünya yaratma çabaları temel ve vazgeçilmez amaç olmaya devam edecektir...

www.arsivkutuphane.org

Gençlik nedir ve ne olmalıdır?

✍ Mehmet Çolak

Biz gençliğin, elimizde olsa da olmasa da, muhakkak birileri yazgısını çizmiştir ve yönlendirmektedir. İyi veya kötü ama olumsuz giden şeyin kendisi, yaşamda kendi nesnel gerçekliğini, önemini bilmemesinden kaynaklanıyor. İyilik veya kötülük belirli anlamlarda, bu nesnel hisler ve koşulların durduğu zemin ve niyetlerle zıtlığını göstermektedir. Ama şurası bir gerçektir ki, insan olana dair ve insanlık adına düşündüğümüz şeyler ve değer yargıları yaşamsal anlamda hayat bulduğu oranda anlamlıdır.

Gençlik bunun bilincinde olmalıdır. Yaşamsal realitenin kaçınılmaz doğrularını görüp saflaşma hattını örmesi ve bu evrede sürüklenen değil, sürükleyici olmanın yanı sıra belirleyiciliğini ortaya koymalıdır.

Özelde Kürt gençliği, evrensel olarak baktığımızda da dünya gençliği tüm yaşamsal sorunlarıyla, -dilleri, dinleri, kültürleri ne olursa olsun- bir sınıfın fertleri olmuştur. Üzerinde duracağımız şey; biz ezilenlerin insanlık yörüngesindeki ütopyası olan sosyalizm ve sosyalist mücadele için her ne kadar gençlik gelecek ise, burjuvazi için de geleceği temsil ediyor. Burjuva sınıf ve onun sistemi olan kapitalizm, sosyo ekonomik sömürüsünü daha çok bu nesnel varlık (gençlik) üzerinde gerçekleştiriyor.

Burjuvazi, gençliğin üzerinde neden bu kadar duruyor? Gençliğin çok mu farklılığı var diyecek olursak, hayır! Bu gençliğin pohpohlanmasından değil, sömürü zihniyetini, kendi içerisinde sürekli daha fazla elde etme dürtüsünü taşımasındandır.

Örneklendirmek gerekirse; sistem, gerek üretimde gerekse tüketimde canlı, dinç, üretken bir bedene ihtiyaç duyar. Bu da işletmenin günlük üretim stoğunu artırması demektir.

Bugünün gerçekliği, teknoloji çağında üretim işkollarına hakim olan emek koşullarıdır, yeni nesnel emektir ve bu yeni nesnel emeğin geçmişe oranla bugünün öznel emeğinden daha ağır bastığı görülüyor.

Bundan yüz yıl önce kol gücüne dayalı üretim özelliğini yitirmemişti ve burjuvazi bazı işkollarında orta yaş grubu işçileri tercih edebiliyordu. Ama bugün ise teknolojinin getirmiş olduğu bir çok kolaylıklar var ve yarı otomasyona dayalı üretimi, 13 yaşındaki çocuğa bile

www.arsivakurdi.org

teknik anlamda yaptırma olanağı vermektedir.

Öyle görünüyor ki bugünün sınıf savaşında nesnel realite ile toplumsal etkileşim bir birinin yaratıcısı ve tamamlayıcısı olmuştur. Aynı zamanda doğanın uyum yasalarını olduğu kadar zıtlık yasalarını da içinde taşımaktadır. Zıtlık yasaları sürekli kendi içerisinde karşı cepheye hakimiyet kurguları taşımakta ve mücadelesini vermektedir. Öyle ki yaşadığımız bu düzende taraf olmak kaçınılmaz görünüyor. Karl Marx'ın deyimiyle "İnsan geldiği toplumun ürünü olduğu kadar, aynı zamanda var olduğu koşulların birer versiyonudur."

Bu tanımlamanın durduğu zemini ele alacak olursak; bir genç işçimiz yarı otomasyona dayalı üretimde sadece iş saati içerisindeki emek sömürüsünü yaşamakla kalmıyor, aynı zamanda bir o kadar da iş ortamında yalnızlaştırılıyor; makineye uyum sağlama, standart ve hızlı üretimin getirmiş olduğu bedensel ve zihinsel yorgunluk, bunların toplamı ruhsal gasp, kapitalizmin psikolojik olarak metalaştırma politikaları altında sömürülmektedir.

Kapitalizmin tekelleşme biçimindeki işleyişi somut olarak sadece finans sektörlerinin birleşmesinden doğmuyor. Bu zeminlerde yarattığı tekelleşme ile aynı oranda insanın düşünsel anlamdaki zengin yaratıcılığını da köreltip, yaşamda tekleştirmektedir. Çözüm noktaları üretmek, çirkefleşmiş bu oyunlara göğüs germekte çekilen sıkıntılar, kişinin sadece dirayetini yitirmesinden kaynaklanmıyor. Bir eylem hattı örülmediği sürece sorun devam edecektir.

Diğer bir yönüyle öğrenci

21. yüzyılın gerçekliğinde, emperyalist kuşatma altında kapitalistler, yaş sınırı olmaksızın sömürü perspektifini işletmektedir. Gençlik olarak, tüm bu yaşanan gerçeklerin bilincinde olup, alternatif siyaseti örmek zorundayız.

gençlik de yaşanan bu sancılı süreçten nasibini almıyor değil, ama bir nebze de olsa aydınlanma kültürünün filizlerini oluşturabilme olanağı vardır. Eğitim ve öğrenim kişinin özel becerilerinin, yaratıcılığının yanı sıra bireyin kendisini mesleki alanda nerede bulmak istediğini de açığa çıkarır. Ancak öyle görünüyor ki, üniversite öğrenimi gören gencimizin böyle fikir zenginliği yaratma lüksü yoktur; yaşamını idame ettirmek ya da daha fazla para kazanmak için iş bulma kaygısı kendisini daha fazla meşgul etmektedir.

En önemli nokta şudur ki; şimdi eğitim tüccarlığının yapıldığı bu kapitalizm sisteminde "ne kadar paran varsa o kadar eğitim görürsün" mantığı hakimdir.

Biz gençliğin geleceği, önünde labirentli yolları ve şifreli kapıları açmak için şans eseri zar atmaya benziyor. İnsanlık ve onun nesnel bir evresi olan gençlik bu kadar aşağılanmayı hakketmiyor.

Doymak bilmeyen kapitalizm, sömürüsünü sadece bu bahsettiğimiz sömürü anlayışıyla sınırlı tutmamaktadır. Sosyal ve kültürel deformasyona da uğratmaktadır. Sistem bilinçli olarak yarattığı fikirleri, mantığı, toplumsal ahlakı, üretim kültürünü gençliğe sunmaktadır. Bunlardan bazılarını sıralayacak olursak; futbol, popülizm, seks, fast-food, yaşanan anlık aşklar, marka ve etiket çılgınlığı, sanal alemin sanal kahramanlarıdır... Şunu da unutmamak lazım ki, kapitalist sistem tarafından bazı popüler felsefe akımları piyasaya sürülüyor; ben buna fikir orospuluğu diyorum.

E şimdi bunların toplamına, bu saydıklarımın nahoşluğuna kapılmış bir gençten yaşama ve topluma dair tek bir şeyi bile bekleyebilir miyiz?

Bir bireyin her şeyden önce kendine dair "ben" olmanın saygınlığı olmalıdır. Az önce sıraladığımız toplumsal ortamın özellikleri arasında kişi, toplum nezdinde hiçbir değer arz etmemektedir.

Geleceğin tarihsel yazgısında biz sosyalist gençlik hem yaşamsal ve hem de siyasal anlamda üretken olmalıyız. Gençliğin salt yaşamsal realitenin varlığını bilmesi pek bir anlam ifade etmez. Konunun başında da söylediğimiz gibi, sosyalist gençliğin örgütsel dinamizm ayaklarını oluşturmadan geleceğe dair tüm kurgularımız ütopya olmanın dışına çıkmamaktadır.

21. yüzyılın gerçekliğinde, emperyalist kuşatma altında kapitalistler, toplumsal yaş sınırı olmaksızın sömürü perspektifini işletmektedir. Gençlik olarak, tüm bu yaşanan gerçeklerin bilincinde olup, alternatif siyaseti örmek zorunluluğu içindeyiz. Sosyalist gençlik, sistemin gençliğe çizdiği bugünkü çerçevenin dışına çıkmalı ve var olan potansiyel enerjik ruhunu sosyalist mücadeleye aktarmalıdır. Belirtmek istediğimiz şeyin kendisi; tamamıyla gençliğin politika üretmesidir. Aydınlanmanın artık birilerine mal olmaktan çıkması gereklidir. Bu yönde var olan siyasal mücadeleler süzgecinden geç-

www.atesyakuruyor.org

miş, aydın niteliğine varmış kadrolar, artık gençliğe balık tutmayı öğretmelidir. Bir şeyler içsel anlamda işleyecekse, bunun başka yolu da yok.

Sosyalist hareketin en büyük eksikliklerinden birisi de, hareketin içindeki gençlik tabanına salt bir grup mantığıyla bakması olmuştur. Bu da gençliği, kendini ifade etme noktasında kısır tutmaktadır.

Bu tür hatalar gerek kadro gerekse geleceğe dönük devrimci unsurları besleyememiş, hareket içi üretimsizlik baş göstermiştir.

Burjuvazinin geleceğini teminat alma noktasında yoğun ablukaya almış olduğu nesnel varlığın niçin gençlik olduğunu sıralamıştık. Ama öyle görünüyor ki biz sosyalistler bunun gerisinde kalmışızdır.

Gerek insan kaynakları, gerekse geleceğe dönük yaşamsal kurgularımızı taşımak için gençlik kaçınılmaz bir realitedir.

Daha çok netleşmek gerekirse, kendi örgütsel ayaklarını oluşturmuş, stratejik olarak bağımsız bir gençlik örgütü, var olan gençlik sorunlarının çözümünde belirleyici olmalıdır. Bunlardan bazılarını sıralayacak olursak:

1- Üretim iş kollarındaki yoğun ama bastırılmış emek gücü, özel sektörlerin tamamıyla ellerine geçmesi işçi gençlik birliğini dar tutmakta. Bunlara istinaden işçi-işsiz gençlik dayanışma dernekleri oluşturulmalıdır.

Sosyalist hareketin en büyük eksikliklerinden birisi de, hareketin içindeki gençlik tabanına salt bir grup mantığıyla bakması olmuştur. Bu da gençliği, kendini ifade etme noktasında kısır tutmaktadır. Bu tür hatalar üretimsizliğe yol açmıştır.

2- 20. yüzyıl ile 21. yüzyıl arasındaki bir farklılaşma olarak "mavi yaka" ve "beyaz yaka" diye adlandırdığımız işçi kesimleri var. Bugünün gerçekliğinde eğitimli iş kollarının devreye girmesiyle bu farklılık ortadan kalkmıştır. O nedenledir ki, artık örgütlenme zeminleri mesleki eğitim liselerinde, üniversitelerde kurumsallaşıp, geleceğin proleter olma bilincini taşımalıdır.

3- Gençlik salt kendi gerçekliğinin politikasını üretmekle kalmamalı, bir o kadar da yaşama dair tümdenci mantıkla bakmalıdır.

4- Emperyalist kültürü halka ve gençliğe teşhir etmek, bunların karşısında kültür ve sanatta zengin kurumsallaşma yaratmak gerekiyor.

5- Gençlik kendi örgütsel yayınını hayata geçirme ve kendini ifade etme noktasında alabildiğine özgür olmalıdır.

6- Gençlik örgütlenmesinin ve örgütünün bir okul olduğunun bilincinde olarak, örgütsel koordinasyonu iyi sağlamalı, aynı zamanda disiplini elden bırakmamalıdır.

7- Öğrenci gençlik, üzerinde var olan yoğun baskı, bilimsel ve eğitimsel sömürüye karşı kendi yerellerinde öğrenci koordinasyonları oluşturmalı; işçi gençlik kesimlerine mücadele bilinci taşımayı da ihmal etmemelidir.

8- Yaşadığımız bilgisayar çağında bugün bir çok iletişimin bu teknolojiyle yapıldığı bir gerçektir. Bu gerçekliği görerek teknoloji korkumuzu üzerimizden atıp, iletişim ağında da politik ve örgütsel propaganda iletişim koordinasyonu oluşturulabilir.

Son sözleri söylemek gerekirse; kapitalist zihniyet ve anlayışların yaşandığı günümüzde, yaşanan bu gerçeklikler bize şunu gösteriyor ki, 100 yıl önce söylenen şu söz hiçbir zaman anlamını yitirmedi:
YA SOSYALİZM, YA BARBARLIK!

www.anarsizkutuphane.org

Emperyalizm, NATO ve işkence

✍ Hasan Canbeg

Şu an, dünya kamuoyunun gündeminde öncelik sırasıyla iki konu bulunuyor: Emperyalist işgal ordularının, Irak'ta halka, tutuklulara yaptıkları işkenceler ve NATO'nun 28-29 Haziran'da İstanbul'da yapılması planlanan zirvesi. İki sorun birbirinden kopuk değil, tersine iç içedir. NATO demek, kuruluşundan bu yana dünya çapında savaş, saldırı, işgal, işkence ve provokasyon demektir. NATO'nun kuruluşundan bu yana üzerinden geçen 55 yıllık tarihi, savaş, terör ve işkenceyle yüklüdür.

Uluslararası sermaye ile rejimlerinin yeni arayışları var. Sorun ve arayışlar öncelikle "zengin" ülkelerin örgütü olan G-8'ler zirvesinde ele alınacak; perspektifler, yönelişler belirlenecek. Ardından yapılacak NATO zirvesinde ise örgütün işlevi sorgulanacak ve gelecekteki misyonuna ilişkin yeni kararlar alınacak.

1949'da kurulan Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü (NATO) amacını şöyle belirliyordu:

"Demokrasi, bireysel özgürlük ve hukukun üstünlüğü ilkeleri temelinde bütün halkların özgürlüklerini, ortak miraslarını ve uygarlıklarını korumakta kararlıdır. Kuzey Atlantik bölgesinde istikrar ve refahın geliştirilmesini amaçlar. Toplu savunma ve barış ile güvenliğin korunması için çabalarını birleştirmekte kararlıdır."

Uzağa gitmeye gerek yok, kısa süre önce NATO'nun Yugoslavya'yı parçalayarak Balkanlar'ı nasıl kan gölüne çevirdiğini, insanlık ibretle izledi. NATO'nun ilk kurucuları arasında yer alan ve en etkili iki gücü olan ABD ile İngiltere'nin Irak işgaliyle neler yaptıklarını, son bir yıldır dünya kamuoyu yine ibretle izliyor. Uygarlığın beşiği olan Mezopotamya'da işgal orduları gözetiminde, halkların kültür hazineleri olan müzelerin nasıl barbarca yağmalandığını basından izledik, okuduk. NATO, halkların ortak miraslarını ve uygarlıklarını "korumak" bir yana, bugün Irak'ta, dün başka coğrafyalarda bizzat tahrip eden, yağmalayan/yağmalatan bir şer odağıdır.

NATO'nun demokrasiyi, bireysel özgürlük ve hukukun üstünlüğü ilkelerini savunduğu koca bir yalandır. NATO, tarihi boyunca, sermayenin özgürce yatırım-üretim yapabilmesinin koşullarını yaratmış ve silahla bekçiliğini üstlenmiştir. NATO ve onu oluşturan devletler, gerek dünyada, gerekse bulundukları bölgelerde sermayenin sömürü, talan ve rejimlerin şoven politikalarının bekçileri olmuşlardır. Barışı tehdit eden, barış dinamiklerini terörle baskılayan örgüt NATO'dur. NATO, savaş, terör ve saldırı örgütüdür. Dünya halklarının başında bir NATO varken; Kürt halkı ise birden fazla NATO'nun baskı ve işgali altındadır. Bu işgal yüzyıllardır devam ediyor.

NATO, kuruluşundan 1990'lara yani sosyalist rejimler yıkılıncaya kadar, varlık gerekçesini esas olarak "komünizme karşı uygar ve çağdaş dünyayı koruma"ya dayandırıyordu. Bu iddia diğer iddia ve ilkeleri gibi boş ve halkları aldatmaktan ibarettir. Fakat etkili bir propaganda ile NATO'nun "barış ve demokrasiyi savunduğu" geniş kitlelere taşınıyordu. Sosyalist sistem yıkıldı, yakın vadede komünizm sermaye için tehlike olmaktan çıktı, ama dünyaya ne barış geldi, ne de NATO "işlevim bitti, kendimi fes ediyorum" dedi. Tersine son on yılda NATO'nun hem bileşeni hem de etki alanı genişletiliyor. Ve genişleyen etki alanı ile paralel dünyada savaşlar gittikçe yayılıyor, genişliyor. Demek ki başından beri, NATO

www.arsivakurdi.org

savaş ve saldırı örgütüydü, bugün de öyledir.

Sosyalist sistemin yıkılmasıyla birlikte farklı emperyalist odaklar arası çelişki ve çatışmalar öne çıktı. ABD, NATO'nun hem bileşenini hem de etki alanını genişletmekteki ısrarı ile farklı emperyalist odakları kendi "imparatorluğu"nun kanatları altına almak istedi. Fransa ve özellikle Almanya'nın Doğu Avrupa'yı AB'ye alarak buralarda etkinlik kurma yönelişine, ABD de aynı coğrafyayı NATO'ya alarak yanıt verdi. Yani kıran kırana AB ile ABD arasında dünya üzerinde etkinlik kurma (pastayı paylaşma) kavgası sürüyor. AB, özellikle de Almanya, Rusya ile ekonomik ilişkilerini derinleştirirken; ABD de yine 19+1 (ya da yarım) formülüyle Rusya'yı Mayıs 2002'de Roma'da yapılan NATO zirvesine davet etti. Elbette bu davet sadece ABD'nin değil AB'nin de davetidir, hatta Rusya'nın da kendi yönelişi olmuştur. Sonuçta, zenginler kulübü olan G-7 artı bir formülüyle G-8'lere dönüştürülmüştür. Roma zirvesindeki yeni üyelerin kabulü ile 19 üyeye çıkan bileşeni, artı Rusya ile 19+1'e çıkmıştır. Rusya'nın veto yetkisi yoktur. Sadece görüş ve önerilerini dile getirme hakkına sahip. Şimdi İstanbul zirvesinde alınacak yeni yedi üyeyle NATO'nun üye sayısı 26'ya çıkacak, etki alanı genişleyecek.

Bu tablodan hareketle kimileri "ABD İmparatorluğu'nu kurdu, diğer emperyalist odaklar ABD'nin kanatları altında birleşti" diyorlar. Bu yanıltıcıdır. Emperyalizme ilişkin Lenin'in temel belirlemesi halen gerçekliğini koruyor. En çarpıcı iki örnek olarak; birincisi ekonomik, sosyal, siyasal ve giderek askeri alanda Avrupa Birleşik Devletleri yolunda ilerleyen ve şimdilik askeri güç hariç ABD'yi ciddi olarak zorlayan, ona rakip olan AB olgusu. Ki AB, askeri alanda da ABD'yi adım adım dengeleyecek bir ortak ordunun kuruluşuna adım attı bile. Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası (AGSP) adı altında ortak ordunun oluşumuna ilk adım atıldı. İkincisi; Rusya ve Çin'in öncülüğünde kurulan Şanghay Beşlisi'dir. Her ikisi de, özellikle de AGSP, ABD'yi ciddi olarak rahatsız ediyor. ABD bu oluşumu engellemek (ki Balkanlar'da NATO'ya rol icat etmek, AGSP'yi engellemenin bir yoluydu) istiyor, o da olmazsa içerden elini güçlendirmek yönünde yoğun çaba harcıyor.

Barışı tehdit eden, barış dinamiklerini terörle baskılayan örgüt NATO'dur. NATO; savaş, terör ve saldırı örgütüdür. Dünya halklarının başında bir NATO varken; Kürt halkı ise birden fazla NATO'nun baskı ve işgali altındadır.

İstanbul'daki zirvenin önemli gündemlerinden birisi de AGSP'nin konumu olacak, en azından ABD bunu gündeme getirecektir.

Kısacası emperyalistler arası çelişki ve çatışmalar erimiyor, tersine gittikçe şiddetleniyor. Her şey bir yana, AB Avrupa Ordusu'nu kime karşı, niçin oluşturuyor? Bu sorunun yanıtı "her devletin ordusu olur, AB de birleşik bir devlete doğru gelişiyorsa, ordusu da olacaktır"ın ötesinde ABD'nin zihnini meşgul ediyor. AGSP geliştikçe NATO'nun geleceğini ciddi olarak etkileyecektir. Çünkü ABD ve Kanada hariç diğer NATO üyeleri (Türkiye daha aday üye) aynı zamanda AB dolayısıyla AGSP'nin bileşenleridir.

NATO İstanbul Zirvesi, yüklü bir gündemle toplanıyor. ABD-İngiltere blokunun Irak işgali, işgale karşı gelişen direniş; Büyük Ortadoğu Projesi'nin (BOP) nasıl hayata geçirileceği; NATO'ya yeni üyelerin alımıyla bileşenin ve etki alanının genişletilmesi; AGSP'nin kuruluşu ve geleceğine ilişkin, ABD'den gelecek itiraz ve öneriler... Ve önemlisi "terörizm"in önlenmesi adı altında NATO'ya yüklenecek yeni misyonlar. Bütün bunların toplamından ABD'nin geliştirdiği Avrasya üzerinde egemenlik kurma stratejisinin, AB ve Rusya tarafından güçleriyle bağlantılı olarak masaya yatırılması... Bu sorunlar trafiği içerisinde Kürt ulusal hareketi, özellikle Irak Kürdistanı'nın statüsü ve genel olarak ABD'nin Avrasya Stratejisi'nde Kürtlerin, özelde de Irak Kürdistanı Kürtlerinin konumu masaya getirilecek. En azından Türkiye'nin kendisi ve Kürt sorununda müttefik davrandığı İran ile Suriye adına NATO zirvesinde Kürtlerin statüsünü masaya getirecektir. Türkiye Irak'ta ABD karşıtı büyüyen direnişin en önemli nedeninin ABD'nin Şii ve Sünni Araplara, Türkmenlere oranla Kürtlere yakın davranmasını gösterecek ve Kürt Federe Devleti statüsünü geriye çekmeye çabalayacaktır. Ne kadar etkili olur, göreceğiz.

Tam da burada iki yanlış yaklaşımı belirtmek gerekiyor: NATO İstanbul Zirvesi'nden Kürt ulusal hareketi, özellikle Güney'deki Kürt Federe Devleti lehine yeni ve ileri sonuçlar bekleyen Kürt milliyetçi siyaset yanılacaktır. Ayrıca emperyalist odaklardan beklenti içerisinde olmak doğru da değildir. Diğer bir yanlış değerlendirme ise, Güneyli Kürtleri ısrarla "ABD'nin işbirlikçisi", "Irak işgalinin davetçisi" ya da "ABD emperyalizmine hevesle sarıldılar" gibi gösterip eleştirme yanlışlığıdır. Güneyli Kürtlerin emperyalist işgal ordularını davet etmediklerini vicdan sahibi herkes kabul eder. Ayrıca dört gerici şoven devletin kuşatması altında nefes alamayan Kürt ulusal hareketinin, Saddam iktidarının devrildiği koşullardan yararlanarak kendi federe devletini kurmasını, yine vicdan ve akıl sahibi herkesin anlaması lazım.

Celal Talabani'nin işkence ile ilgili son talihsiz açıklaması,

www.acilvakfi.org

ufuksuz, yanlış, günübirlik diğer bazı açıklamalarına karşın; KDP ve lideri Mesut Barzani'nin ısrarla "Kürt halkı kesinlikle ABD yanında Arap halkına karşı savaşmayacak, biz Saddam rejimi döneminde bile Arap halkıyla kardeştik, ABD Irak'ta kendi icraatının sonucunda bir 'özgürlük ordusu'ndan işgal ordusuna dönüştü; ABD bir an evvel Irak halkına yönetimi devretmelidir, yoksa işgalci güç konumuna düşer ve işgalcilere karşı savaşılır..." türünden tutum ve açıklamalarını siyasetle ilgili herkes okumuştur. Yani Kürt örgütleri dışında birkaç cahş ABD askerleri yanında Arap halkına saldırmışsa, bu Kürt halkına ve ulusal hareketine mal edilemez. Biz Kuzeyli Kürt yurtsever komünistler başından beri, Güneyli ulusal hareketin emperyalizmden bağımsız duruşları geliştirip güçlendirmelerini tavsiye ettik; emperyalist işgal ordularının Irak Arap halkına dönük baskı ve terörüne (günahlarına) ortak olmamaları yönünde uyardık ve talepler de bulunduk. Zaten genel olarak ulusal hareketin, özel olarak da Mesut Barzani liderliğindeki KDP'nin bu yönde adım attığı görülüyor.

NATO zirvesinin İstanbul'a alınmasına karşı, Türkiye sol ve devrimci hareketinde artan bir duyarlılığın geliştiği, toplantıyı engelleme, en azından bu emperyalist, gerici bileşenleri ciddi olarak rahatsız etme yönünde hazırlıkların yapıldığı görülüyor. Bu olumludur. NATO, sermayenin terör odağıdır, koruyucu bekçisidir. NATO'ya karşı tavır almak her ilerici, demokrat ve komünistin görevidir. NATO zirvesi vesilesiyle de olsa Deniz Gezmiş ve dava arkadaşlarını anmak, mücadele geleneğini yaşatıp geliştirmek bir başka olumluluktur. Fakat dostlarımız Denizlerin mücadele ruhunu ve Dolmabahçe'de 6. Filo'ya karşı eylemini anarken; aynı Denizlerin Kürtlerin üzerindeki NATO'ya (şoven rejime) karşı da tutarlı durduklarını hatırlamak ve gençliğe taşımak istemiyorlar. Deniz Gezmiş, idam sehpasında son nefesini vermeden önce "Yaşasın Türk ve Kürt halklarının kardeşliği!" diye haykırdı. O günün koşullarında bu tutum, şoven rejime indirilmiş bir tokattı. Deniz ve arkadaşlarına sahip çıkılıp mücadele gelenekleri yaşatılacaksa, değerlerine bir bütün olarak sahip çıkılmalıdır. Salt "Bağımsız Türkiye" şiarına Deniz dayanak yapılırsa, bu Denizlerin ideallerine saygısızlık olur. Türkiye devrimci, komünist hareketi NATO'ya "hayır" derken, aynı tutarlılıkla Kürt halkı üzerindeki birden fazla NATO'ya da "hayır" diyebilmelidir. Halklar arası kardeşlik ancak böyle örülebilir.

NATO İstanbul Zirvesi'nden Kürt ulusal hareketi, özellikle Güney'deki Kürt Federe Devleti lehine yeni ve ileri sonuçlar bekleyen Kürt milliyetçi siyaset yanılacaktır. Ayrıca emperyalist odaklardan beklenti içerisinde olmak doğru da değildir.

İşkencenin, terörün, provokasyonun ana kaynağının, emperyalist rejimler, onların özel (ulusal) ve ortak (NATO gibi) militarist yapılarının patentini taşıdığını bugünlerde El Garip Cezaevi'nden dünyaya yansıyan fotoğraflarla daha net gördük. Yıllarca Şili, Mısır, Türkiye, Irak'taki vb. faşist, gerici diktatörlüklerin kendi halklarına uyguladıkları işkence yöntemlerini ABD, Almanya, Fransa gibi emperyalist ülkelerden öğrendiklerini; oraya gönderilen uzmanların (asker ve polislerin) işkence, terör, provokasyon üzerinde eğitildiklerini hep söyledik. Ama fotoğraflar ve (daha yayınlanmamış fotoğraflar) bunu çıplak olarak sergiledi. Fotoğrafların dili daha somutta:

1- ABD, AB, Japonya, Rusya gibi gelişmiş kapitalizmin temsilcilerinin "çağdaş ve uygar dünyayı temsil ettiği" iddiasını çürüttü. Emperyalist Batı'ya bu sıfatları yakıştıran Kürt ve Türk siyaseti veya aydınları, bu fotoğrafların baskısı altında ezilmişlerdir. ABD, AB "çağdaş demokrasi"yi temsil etmiyorlar.

2- El Garip Cezaevi'nde yapılanlar, kendini bilmez birkaç sorumsuz asker veya subayın işi değildir. Doğrudan Pentagon'dan planlanmıştır. Zaten Bay Rumsfeld de, "Irak'ta mahkumlara yapılan işkence ve kötü muamelenin tüm sorumluluğu bana aittir" diyerek bunu kabul etti. Ayrıca, zaten ABD askerlerinin tv ekranlarına yansıyan günlük davranışları, işkence ve kötü muamelenin münferit olmadığının bir başka kanıtıdır. Biz bu "münferit" kelimesine çok aşinayız; Türkiye'de on binler, hatta yüz binler 1980'den bu yana işkence ve kötü muameleye tabi tutulduğu halde, sorumlular her defasında "kimi sorumsuz kişilerin yaptığı münferit olaylar" olduğunu söylediler.

3- Arap halkına dönük işkence ve terörü lanetledik, lanetliyoruz. Aynı tutarlılıkla bölge halklarını, Kürt halkına dönük uygulanan işkence ve terörü lanetlemeye çağırıyoruz. Suriye zindanlarına son aylarda binlerce Kürt atıldı ve akıbetlerinden kimse haber de alamıyor. Ayrıca işkence fotoğrafları da basına yansıtılmıyor. Kuzey'de Diyarbakır başta olmak üzere, Kürtlerin ağır baskı ve işkencelere tabi tutuldukları, birden fazla El Garip vardı, halen de var. Diyarbakır, Mamak, Elazığ, Metris, Ulucanlar, Bayrampaşa, F tipleri... Saymakla bitmeyen El Garip var. Bu vesileyle bunları hatırlayalım. İngiliz kadın askerin Iraklı mahkumun boynuna tasma takıp onurunu ayaklar altına almasını lanetleyelim... Ama dün (yer yer bugün de) Diyarbakır başta olmak üzere cezaevlerinde tutukluların sırtına binerek, "Haydi! Ne mutlu Türküm diye bağır!" dayatmalarını da hatırlayalım.

www.arsivakurdi.org

Artık mızrak çuvala sığmıyor

✍ Hamit Yılmaz

Yaşadığımız son bir yılın gündemden düşmeyen olayı Irak'ın işgali ise, son iki-üç haftanın en güncel olayı da bu işgal çerçevesinde olan bitenlerdir.

Yanıbaşımızda yaşanan emperyalist işgalin yarattığı fiili durum gittikçe karmaşık bir hal almaya başlamıştır. Zaten işgalin kendisi başlıbaşına bir çözümsüzlük iken, gelişen koşullar bu çözümsüzlüğün kangren olmasına yol açmıştır. Emperyalist ABD ve işbirlikçilerinin Irak halklarına uyguladıkları baskı ve zulmün boyutları tarifi imkansız hale gelmiştir. Kamuoyuna yansıyan görüntüler, mızrağın çuvala sığmadığını göstermektedir. Aslında mızrak çuvala sığdırılmaya çalışılmamıştır, birileri öyle görmek istemiştir.

Son günlerde tv'lerden izliyor, gazetelerden okuyoruz. İnsanlık adına bir kez daha utanıyoruz. Irak'taki hiç de yabancısı olmadığımız görüntüleri izlerken, yaşadıklarımızı bir kez daha hatırlıyor ve bunların insanı nasıl yaraladığını bilmenin sıkıntısını yaşıyoruz. Kendimizi o muameleyi gören insanların yerine koyuyoruz; o anın çaresizliğini bir kez daha yaşıyoruz. Sözüm ona özgürlük götürüldüğü iddia edilen bir ülkenin, özgürleştirilmeye çalışılan insanlarına yapılan bu aşağılık işkencelerin nasıl yapılabildiğini, bu ve benzeri işkenceleri yaşarken anlamakta zorlanmıştık, şimdi de aynı duyguları yaşıyoruz.

Bu yaşananlar bir kez daha göstermiştir ki, emperyalizm asla halkların dostu olamaz. Dünyanın en büyük teröristi olan ABD ve şürekasının kimseye özgürlük vermek gibi bir niyeti yoktur, olamaz. Bugün Irak'ta gelişen anti Amerikan muhalefetin tamamını aynı kefede yorumlayıp olumlamak nasıl mümkün değilse, kime karşı yapıldığını önemsemeden işkenceye karşı sesimizi yükseltmek de en önemli görevlerimizden biri olmak zorundadır. İnsan onuruna yönelik hiçbir eylemin kabul edilebilir bir yanı olamaz.

Talabani'nin düştüğü aymazlığa düşerek, işgali ve ABD'nin insanlık dışı uygulamalarını olumlamak gibi bir faydacı tutumun halklara bir fayda sağlamayacağını haykırmaya devam etmeliyiz. Irak Kürdistanı'nın burjuva ulusal önderliğinin en kısa sürede işgalcilerle olan bağlarını koparmalarını ve şaibe altında kalmaktan kurtulmalarını talep etmeliyiz.

Bir yanda işgale karşı gelişen bir direniş hareketi varken, diğer yanda işgalcilerin icazetiyle göreceli bir özgürlüğü yaşamak isotla balı beraber yemek gibi bir şey değil midir? Bilinmelidir ki, acı daima tatlıya baskın gelir. Peki buna değer mi? Kürt yurtsever ve komünistlerinin gündemindeki bu konunun ivedi olarak derinlemesine tartışılması ve baskı unsuru haline getirilmesi gerekmektedir.

Civar ülkelerin Kürtlerinin federasyonu tartıştığı şu sıralarda kafaların daha berrak olması gerekmektedir. "Benim emperyalistim iyidir" diye bir şey olamaz.

Aynı coğrafya üzerinde yaşayan halkların kaderleri de ister istemez aynıdır, aynı olmak zorundadır. Dolayısıyla işgalcilerin bugün Kürtlere yakın duruyor olmaları, özünde Kürtler için bir kazanç olamaz. Benim kapı komşuma eziyet eden birisine, yarın aynı şeyi bana yapmayacağına dair nasıl güvenebilirim? Ayrıca güvensem neye yarar? Tarih bunun örnekleriyle doludur. Daha dün denecek kadar yakın bir zamanda, sırf Osmanlı ile dindaş olduğumuz için bizden istenen iğrenç bir işte, toprak komşumuz, tarihsel kader birliği ettiğimiz Ermeni halkının katliamında tetikçilik yapmadık mı? Vaadedilenler ve sonuçları ne oldu peki?

Kürt aydınlarının, sosyalistlerinin ve komünistlerinin oturup bir kez daha düşünmeleri gerekmektedir.

Bize çözüm diye dayatılan hiçbir şeyi kabul etmek zorunda değiliz. Biz ne kültürel özerklik, ne de ada sakininin dayatması olan "yurttaşlık hakları" peşinde olamayız. Biz daha büyük bir ülkünün talepkârları olmak zorundayız. Bizim için aslolan ulusal ve toplumsal kurtuluş olmalıdır. Ne yapacaksak bu uğurda ve bu bilinçle yapmalıyız. Gerisi laf u güzaftır.

www.arsivakurdi.org

İşkencenin panzehiri halkların özgürlüğüdür!

Önce internet sitelerinde, daha sonra yaygınlaşarak neredeyse tüm dünya gazetelerinde yayınlanan fotoğraflarla, Irak'taki işkence bu kez daha güçlü belgelerle kamuoyuna yansıdı. İşkenceyi belgeleyen ve insan olan herkesi utandıran bu fotoğraflar sonrasında, "kibirli" ve "burnundan kıl aldırmaz" tutumuyla bilinen "şahin Rumsfeld", Bush ve Blair, "suçüstü yakalanmış hırsızlar" misali kamuoyundan özür dilemek zorunda kaldılar.

Elbette ki Bush ve Rumsfeld başta olmak üzere, "Irak'ta yapılan işkencelerden utandıklarını" belirterek özür dileyen bir kısım zevatın sergilediği tutumun, özünde "timsah gözyaşları" olduğunu biliyoruz.

Onlar, emekçileri, halkları dize getirmenin bir yöntemi olarak işkenceyi hep kullanmışlardır. İşkence ve baskı, katliamlar ve ölümler, bu bayların sözcülüğüne soyundukları dahiyane(!) yönetim anlayışının; bir diğer anlatımla emperyalist-kapitalist sistemin bir politikasıdır.

Bu anlamıyla, Bush ve Rumsfeld'in diledikleri özrün bir anlamının olmadığını ve olmayacağını biliyoruz.

ABD ve yandaşları, halklara, emekçilere işkence ve baskı uygulamaya devam ettikleri müddetçe, özür dileseler bile, katliamcı ve işkenceci yüzleri değişmeyecektir.

Dünyanın en ücra köşelerinde bile işkence üsleri kuran; başka coğrafyalarda tutsak ettiklerini Guantanamo'da yoğun işkencelerden geçiren; işkence üslerini her türlü hukuksal ve insani denetimden, hatta gözlerden bile uzak tutan; uluslararası hukuku bile kendi tekeline alarak, ABD askerlerinin başka coğrafyalardaki suçları nedeniyle uluslararası veya ulusal mahkemelerde yargılanmalarını hukuki olarak engelleyen; son Irak işkence fotoğraf ve belgelerinin yayınlanmasında görüldüğü gibi nüfuzunu kullanarak, işkence ve kötü muamele belgeleri ile uluslararası insani kuruluşların raporlarının yayınlanmasını engelleyen veya geciktiren ABD'nin, halklara ve emekçilere karşı işlenen suçlar itibariyle sicili kabarıktır.

Hiçbir özür, onların bu kabarık sicilini değiştiremez.

* * *

Önce Saddam gibi bir canavarı yaratarak Kürtler başta olmak üzere tüm Ortadoğu halklarının başına musallat eden ve nihayetinde yine kendi yarattıkları gerekçelerle Irak'ı işgal eden, iki yüzlü bir tutumla buna gerekçe olarak "demokrasi", "hak" ve "adalet" kavramlarını gösteren, bu kavramları ağızlarından düşürmeyen emperyalizmin sözcüsü bayların, özünde işkenceci olduklarını ve yaşamlarının her evresinde, neredeyse dünyanın tüm coğrafyalarında sistematik işkencelere başvurduklarını, hiç kimse bilmese bile(!) biz başından beri biliyoruz.

1925, 1927, 1938 Kürt isyanları sırasında ve sonrasında halkımıza uygulanan katliam ve idamlardan; 49'lar Davası'ndan; 12 Mart'tan; Denizlerden; Kaypakkayalardan; 12 Eylül'den; Erdal Erenlerden; Necmettin Büyükkayalardan; Necdet Adalılardan; Vedat Aydınlardan; ve Türkiye'de hâlâ bir devlet politikası olarak devam eden sistematik işkencelerden biliyoruz.

Çünkü; emperyalizmin tedrisatından geçenlerin, NATO karargahlarında eğitilenlerin uyguladıkları yakın zaman işkencelerinin hem mağduru, hem de tanığıyız.

Çünkü; boşaltılan binlerce köyü; ata-dede topraklarından zorla göç ettirilen milyonlarca insanı; adına "faili meçhul" denen cinayetlerle katledilen üç bini aşkın Kürdü, ilericiyi, yurtseveri, sosyalisti; işkencehanelerdeki çığlıkları daha kulaklarımızı tırmalayan milyonu aşkın devrimciyi; katledilen yoldaşlarımızı

www.arsiv.serxwebun.org

unutmadık; unutmamız da mümkün değil.

Diyarbakır'da, Metris'te, Mamak'ta uygulanan işkence yöntemleri ile Ebu Garip'te ve daha öncesinde de Guantanamo'da uygulananların benzerliği karşısında, şoke olmamamızın nedeni budur.

Bir çok Kürdün Irak'taki işkence fotoğraflarını gördüğünde, "Diyarbakır 5 Nolu'yu bir kez daha yaşadım," demelerinin nedeni, budur.

İşkence belgeleri olarak kamuoyuna yansıyan resimler, uygulanan işkence yöntemlerinin benzerliği devrimcilerin, sosyalistlerin haklılığını bir kez daha gözler önüne sermiştir.

* * *

Elbette son işkence fotoğraflarının bu kadar yaygın bir şekilde ve aniden kamuoyuna yayılmasının başka dikkat çekici yönleri de olabilir. ABD, fotoğrafların yayınlanmasıyla ortaya çıkan durumu Irak'taki iç karışıklıkları arttırmak ve işgali kalıcılaştırmada bir provokasyon unsuru olarak kullanmak amacıyla, fotoğrafları bizzat kendisi de yayınlatmış olabilir.

"Osmanlı'da oyun bitmez" misali, "ABD'de de oyun bitmez."

Emperyalistler, KDP lideri Mesut Barzani'nin de dikkat çektiği gibi, kısa sürede asıl postlarına bürünmüş; dolayısıyla 'kurtarıcı' rolden işgalci kimliklerine geçmekte gecikmemişlerdir.

Gelinen durumda Irak yeni bir halklar hapishanesine ve daha da ötesi yeni bir "Balkanlar"a dönüşebilir; dönüşmeye adaydır.

Balkanlar'ı birbirine katan; halkları birbiriyle boğazlaşmaya iten emperyalizm, bu coğrafyadaki hakimiyetini pekiştirdi.

Kendisine karşı direnişin gittikçe arttığını gören ABD, aynı yöntemi pekala Ortadoğu'da da uygulayabilir; ve uygulayacaktır.

Her şeyden önce Kürtler, bu gerçeği görmelidir. Irak'taki işkence, KYB lideri Celal Talabani'nin dediği gibi, "Tüm ordularda görülen ve abartılmaması gereken rutin uygulamalar" değil, bizzat sistemin devamlılığı için yaşama geçirilen bilinçli politikalardır. Kürtler, birlikte yaşadıkları diğer halklarla karşı karşıya getirilmek suretiyle bu politikanın kurbanı edilebilirler.

Bir çok Kürdün Irak'taki işkence fotoğraflarını gördüğünde, "Diyarbakır 5 Nolu'yu bir kez daha yaşadım," demelerinin nedeni budur. Diyarbakır'da, Metris'te, Mamak'ta uygulanan işkenceler ile Ebu Garip'te uygulananlar benzerdir.

* * *

Mezopotamya Sosyalist Partisi Girişimi (MESOP Girişimi), daha ilk günden bu yana Irak işgali ve Irak Federe Kürt Devleti tartışmaları konusunda, sosyalist Kürt aydınlarının görüşlerinden yola çıkarak bir sentez oluşturmuş ve bu gerçekçi tutumuyla geniş bir kesimin dikkatini çekmiştir. Bir yandan Kürt halkının Irak Kürdistanı'ndaki kazanımlarını görerek, ABD ve yandaşlarının rolüne rağmen Irak Kürdistanı Federe Devleti'ni destekleyen MESOP, diğer yandan ABD işgalinin yol açacağı sonuçlara daha ilk günden işaret ederek emperyalizmin çıkarcı, komplocu ve işkenceci yüzüne dikkat çekmiştir. İkinci Genel Toplantıda "Irak Kürdistanı Bölgesine İlişkin" aldığı kararla, "Emperyalizmin kendi çıkarları gereğince Irak'ı işgal ettiği, Kürtler ya da Şii Arapların ABD ve yandaşlarını Irak'a davet etmedikleri"ni belirten MESOP Girişimi, "ABD-İngiliz blokunun Ortadoğu'ya, Irak'a, özel olarak da Kürt halkına, 'özgürlük ve demokrasi getirmek' diye bir amacının bulunmadığı açıktır," görüşüyle de, emperyalizmin Irak işgaline yönelik tutumunu belirtmiştir. İkinci Genel Toplantı Sonuç Bildirgesi'nde de açıklandığı gibi, "1991 yılından bu yana yaşanan gelişmelere Güneyli Kürt ulusal hareketi yönünden bakıldığında; Irak işgalinin yol açtığı sonuçların bu güçler tarafından Kürt ulusal hareketi lehine değerlendirildiği, federal-ulusal devlet kurma yönünde ileri adımlar atıldığı," yadsınamaz bir gerçekliktir. Ancak bu durum bile, "ABD'nin hiçbir sözüne güven duyulmayacağı (...) bilinciyle, (...) emperyalist blokun bir an evvel yönetimi Irak halklarına devrederek Irak'tan çekilmesini ve yeni federal Irak'ın uluslararası hukuka uygun bir biçimde güvenceye alınmasını," savunmamıza engel değildir.

* * *

ABD ve yandaşlarının 1991 yılından bu yana Irak'ta yaşama geçirdikleri politikaların sağladığı rollere rağmen Kürt halkının 70 yılı aşkın bir süredir fedakarca sürdürdüğü özgürlük mücadelesinin bir sonucu olarak değerlendirdiğimiz Irak Kürdistanı Federe Devleti oluşumunun, Kürt halkının özgürlüğü açısından ileri bir kazanım olduğu açıktır. Bu oluşumun yaşam bulması için hem Irak ve Ortadoğu'daki tüm halklar, hem de tüm özgürlük ve barış yanlıları destek vermelidir.

Kürt halkının kendi özgürlüğünü kazanmasının ABD provokasyonlarını boşa çıkaracağı açıktır.

Bu bilinçle; MESOP Girişimi olarak, ABD ve yandaşlarının Irak halklarına uyguladıkları işkence ve zulmü nefretle kınıyor; tüm Irak ve Ortadoğu halklarını provokasyonlara karşı duyarlı olmaya; emperyalizmin koşullarını hazırlamaya çalıştığı halklar arası boğazlaşmadan uzak durmaya çağırıyoruz.

Mezopotamya Sosyalist Partisi Girişimi
Geçici Yürütme Kurulu

www.sosyalistkurultay.org

yeni bir aydınlanma atağı için...

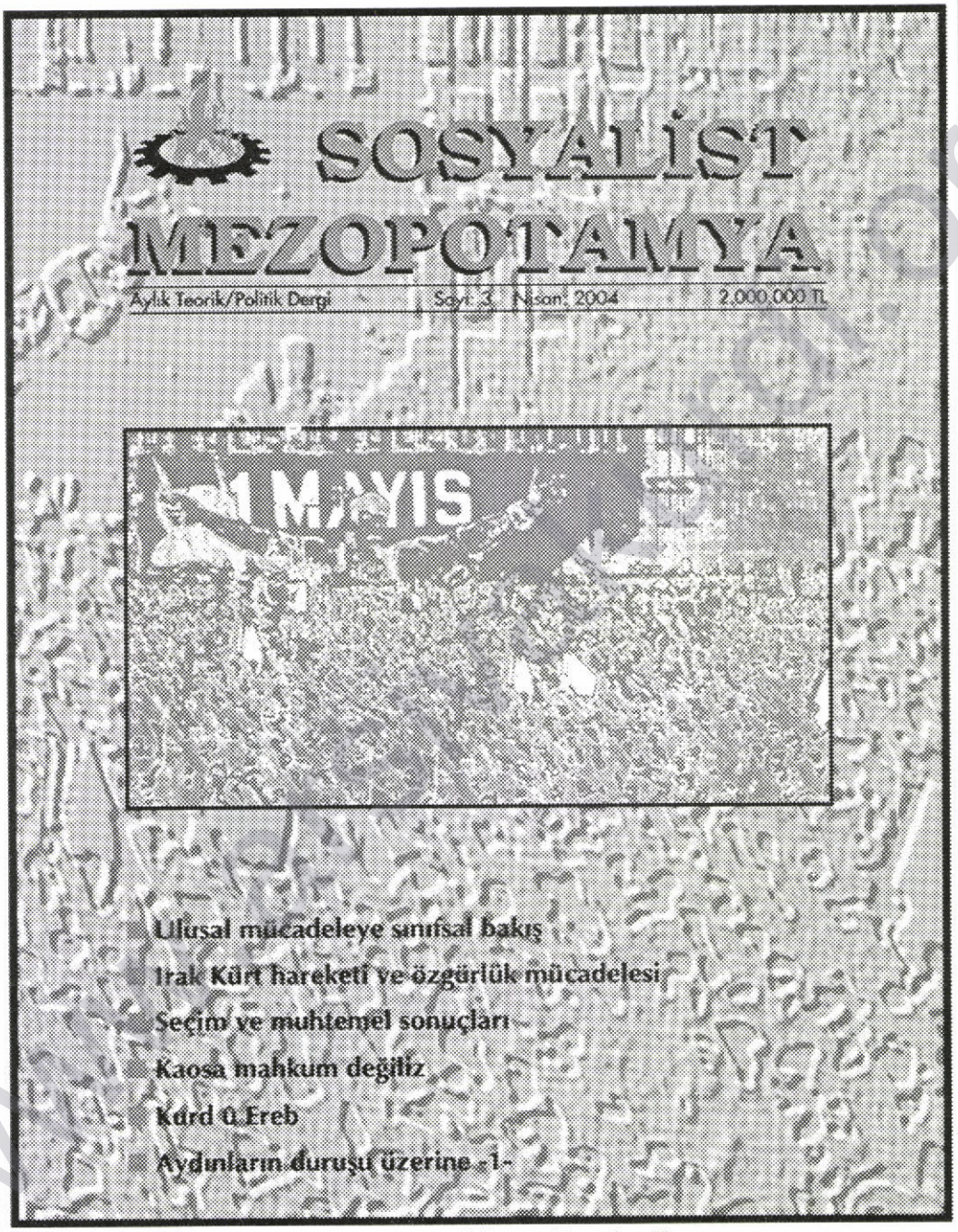

Tüm dergi bayilerinde

İsteme adresi: Gün Yayıncılık Tel/Fax: 0 212 219 69 06
İnönü Mah. Babil Sok. 27/3 Harbiye-İstanbul

Etnik ve dinsel çoğunluğun diğerlerini baskı altına alma tehdidi altında bulunan Irak'ta yasama, yürütme, yargı erkini merkezi iktidarın inisiyatifine bırakacak bir siyasal düzenleme Irak'ın yarınını tehdit eder. Ulusal ve dini ideolojilerin siyasallaştığı Irak'ın nasıl tehdit içerdiğini başta Kürtler olmak üzere, tüm Iraklılar yaşadı. Ulusa dayalı devletleşmenin Ortadoğu'daki tarihinin savaşçı, istilacı, ilhakçı bir karakterde olduğunu hep birlikte yaşadık/yaşıyoruz. Ulus-devlet konseptinin acı tecrübelerini yaşamış olan Kürtlerin federalizmi savunmaları anlaşılır bir şeydir. Ortadoğu devletleri için en iyi çözüm; egemenliği paylaşmada eşitlik ilkesini öncelikleri arasına alacak bir federalizmdir. Çünkü Ortadoğu ülkelerinde sorun vatandaşlık sorunu değil. Bölgemizde gerek emperyalist ülkelerin, gerekse bölge devletlerinin coğrafya ve nüfus üzerinde inşa etmeye çalıştıkları uluslaşma ve devletleşme prosedürleri, bölge halklarının birbirleriyle olan tarihsel ilişkilerini yaralamıştır. Çünkü ulus ve devlet yaratma süreçleri hem adil olmamış, hem de barışçıl olmamıştır. Bu anlamda bölge halklarının kendi kaderlerinin efendisi olacakları siyasal şekillenmeler belki geleceği kurtarabilir.

www.serhildan.org